

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ PROGRAMI

Aminata FOFANA

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
UYUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ: KARMA DESENİLİ BİR ARAŞTIRMA

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatih AYDOĞDU

İSTANBUL, Mart 2023

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ PROGRAMI

Aminata FOFANA
(204004016)

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
UYUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ: KARMA DESENLİ BİR ARAŞTIRMA

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatih AYDOĞDU

İSTANBUL, Mart 2023

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ PROGRAMI

Aminata FOFANA
(204004016)

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
UYUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ: KARMA DESENLİ BİR ARAŞTIRMA

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih :
Tezin Savunulduğu Tarih :15/03/2023

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih AYDOĞDU

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Servet BAL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN

İSTANBUL, Mart 2023

ÖNSÖZ

Çalışmada kullanılan ölçeğin iznini veren, araştırmam boyunca bana kıymetli zamanını ayırıp engin enformasyon ve deneyimi ile bana yol gösteren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Fatih AYDOĞDU'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu araştırmanın gerçekleştirilme aşamasında, tüm bilgi ve birikimini benimle paylaşan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Burçin AYSU'ya teşekkürlerimi sunarım. Bilgileriyle beni aydınlatan, kendilerine ne zaman ihtiyaç duysam değerli zamanlarını ayırıp sabırla ve ilgiyle bana yararlı olabilmek için ellerinden geleni yapan, güler yüzleri ve samimiyetlerini benden esirgemeyen kıymetli Prof. Dr. Özcan DOĞAN, Prof. Dr. İsmihan Zeliha ARTAN ve Prof. Dr. Servet BAL hocalarıma teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans yapabilmem konusunda beni maddi ve manevi destekleyen sevgili evlat babam Aboubacar Camara'ya, her kararımı destekleyen sevgili evlat annem Rokia Fofana'ya, beni motive eden ve güç veren güzel kızlarım Mariam ve Hawa Camara'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mart, 2023

Aminata FOFANA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
1.4. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ.....	3
1.5. ALT PROBLEMLERİ	3
1.6. SAYILTIKLAR.....	4
1.7. SINIRLILIKLAR	4
1.8. TANIMLAR	5
BÖLÜM 2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1. UYUM KAVRAMI VE TÜRLERİ	6
2.1.1. Uyum Kavramı	6
2.1.2. Uyumun Türleri.....	9
2.1.2.1. Kişisel Uyum	9
2.1.2.2. Sosyal Uyum.....	9

2.2. SOSYAL UYUM	10
2.3. SOSYAL UYUM BECERİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	13
2.3.1. Kalıtım	14
2.3.2. Çevre ve Kültür	14
2.3.3. Aile	15
2.3.4. Arkadaş Ortamı.....	16
2.3.5. Okul ve Öğretmenler.....	17
2.3.6. İletişim	18
2.3.7. Kitle İletişim Araçları	19
2.3.8. Sosyo-Ekonomik Düzey.....	20
2.3.9. Hastalıklar	20
2.4. ERGENLİK DÖNEMİ	21
2.5. ERGENLİK DÖNEMİNDE SOSYAL UYUM	27
2.6. SOSYAL UYUM İLE İLGİLİ KURAM VE YAKLAŞIMLAR	29
2.6.1. Psikanalitik Kuram	29
2.6.2. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı.....	30
2.6.2.1. Öğrenmenin Davranışsal Kuralları	31
2.6.2.2. Öğrenmenin Bilişsel Kuramı	32
2.6.3. Sosyo-Kültürel Gelişim Kuramı.....	33
2.6.4. Hümanist Kuramı.....	34
2.6.5. Fenomonolojik Kuramı.....	35
2.7. SOSYAL UYUM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	35
2.7.1. Sosyal Uyum ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	35
2.7.2. Sosyal Uyum ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	37
BÖLÜM 3. YÖNTEM.....	38
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	38
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	39
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	40
3.3.1. Genel Bilgi Formu	40
3.3.2. Sosyal Uyum Ölçeği.....	40
3.3.3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	41
3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	41
3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE İSTATİSTİKİ YÖNTEMİ.....	42

BÖLÜM 4. BULGULAR.....	44
BÖLÜM 5. TARTIŞMA	60
BÖLÜM 6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
6.1. SONUÇ	66
6.2. ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR.....	70
EKLER.....	91
EK A. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	91
EK B. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	92
EK C. SOSYAL UYUM ÖLÇEĞİ	93
EK D. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	95
EK E. ETİK KURUL ONAYI	97
EK F. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İZİN VE VALİLİK ONAYI	98
EK G. ÖLÇEK İZNİ	99

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL UYUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: KARMA DESEN Lİ BİR ARAŞTIRMA

Araştırma, ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne-baba çalışma durumu gibi değişkenlerin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek hedefiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Ankara ili, Keçiören ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı beş tane ortaokulun altıncı ve yedinci sınıflarında eğitim alan 693 çocuk ve 40 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veriler “Genel Bilgi Formu”, “Sosyal Uyum Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile elde edilmiştir. Sosyal Uyum Ölçeği’nden elde edilen verilerin analizinde Mann Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçları ise betimsel analiz yapılarak raporlaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların sosyal uyum düzeyleri üzerinde cinsiyet, kardeş sayısı, baba çalışma durumu gibi değişkenler anlamlı farklılık oluştururken; aile tipi, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne çalışma durumunun anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Öğretmenler ise çocukların sosyal uyumlarında bireysel, ailesel ve çevresel faktörlerin etkili olduğunu, bununla birlikte ele alınan değişkenlerin tamamının sosyal uyum için önemli birer gösterge olduğunu dile getirmişlerdir. Elde edilen sonuçlara bağlı olarak çocukların sosyal uyumlarını geliştirmeye yönelik yapılacak programlar tasarlanırken demografik değişkenlerin göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Ergenlik, Öğretmen, Sosyal Uyum

Tarih: 15.03.2023

ABSTRACT

EXAMINATION OF SECONDARY STUDENTS' SOCIAL ADAPTATION IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES: MIXED METHOD RESEARCH

The aim of the study was to determine whether some variables such as; gender, class level, number of siblings, family type, the parents' level of education and parents' employment status create significant difference in the level of social adaptation of students who study in the sixth and seventh grade of secondary schools. 40 teachers and 693 children studying in Ankara province Keçiören district in sixth and seventh grade of schools which are linked to Ministry of National Education were included to the study. The data of the study were obtained through "General Information Form", "Social Adaptation Scale" and "Semi-Structured Interview Form". In the analysis of the data obtained from the Social Adaptation Scale, Mann Whitney U test and Kruskal-Wallis H test were used. Semi-structured interview results were reported by making descriptive analysis. As a result of the study it was found that some variables such as, gender, the number of siblings and fathers' employment status created significant difference on the children's social adaptation levels; however, class level, family type, parents' level of education and mothers' employment status did not create significant difference. Teachers stated that individual, familial and environmental factors are effective in children's social adaptation, and that most of the variables discussed are important indicators for social adaptation. Depending on the results obtained, it is recommended to consider demographic variables when designing programs to improve children's social adaptation.

Keywords: Child, Adolescence, Teacher, Social Adaptation

Date: 15.03.2023

KISALTMALAR

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NIH : Ulusal Sağlık Enstitüleri

TDK : Türk Dil Kurumu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Veri Dağılım Grafiği	45
Şekil 4.2. Araştırmaya Katılanların Sınıf Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği	45
Şekil 4.3. Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayısına Göre Veri Dağılım Grafiği	46
Şekil 4.4. Araştırmaya Katılanların Aile Tipine Göre Veri Dağılım Grafiği	46
Şekil 4.5. Araştırmaya Katılanların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği	47
Şekil 4.6. Araştırmaya Katılanların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği	48
Şekil 4.7. Araştırmaya Katılanların Anne Çalışma Durumuna Göre Veri Dağılım Grafiği	48
Şekil 4.8. Araştırmaya Katılanların Baba Çalışma Durumuna Göre Veri Dağılım Grafiği	49
Şekil 4.9. Öğretmenlerin Sosyal Uyum Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	54

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Verilerinin Dağılımları	44
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Babalarına Yönelik Verilerinin Dağılımları	47
Tablo 4.3. Araştırmada Kullanılan Sosyal Uyum Ölçeğine Ait İfadelerin Değerlendirilmesi	49
Tablo 4.4. Sosyal Uyum Ölçeğinin Normallik Analizi	51
Tablo 4.5. Cinsiyete Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	51
Tablo 4.6. Sınıf Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	51
Tablo 4.7. Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	51
Tablo 4.8. Aile Tipine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	52
Tablo 4.9. Anne Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	52
Tablo 4.10. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	52
Tablo 4.11. Anne Çalışma Durumuna Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	53
Tablo 4.12. Baba Çalışma Durumuna Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi	53
Tablo 4.13. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Verilerinin Dağılımları	53
Tablo 4.14. Demografik Değişkenlerin Sosyal Uyuma Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Dağılımları	55

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde, yapılan araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Günümüzde ülkelerin kendini geliştirmiş, donanımlı, mutlu, sevmeyi ve sevimli olabilen, duyarlı, uyumlu, düşünebilen, sağlıklı karar verebilen, ülkesine faydalı olabilen bireylere ihtiyaçları vardır (Bayhan ve Artan, 2014). Her birey hayatta başarılı ve mutlu olmayı sağlayacak beceriler elde etmeyi istemektedir. İster başarı, isterse mutluluğun elde edilebilmesi için edinilmesi gereken en önemli becerilerden birisi ise sosyal beceridir (Aslan, 2008). Dolayısıyla insanın başarılı bir birey olabilmesi için içinde yaşadığı toplum ile uyumlu bir yaşam sürmesi gerekmektedir.

Bireyin sosyalleşmesi dünyaya geldiği andan itibaren başlamaktadır. Toplumun temelini oluşturan aile çocuğun sosyalleşmesi için önemli roller üstlenmektedir. Sosyal ilişkilerin temeli, aile ortamında çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması ile atılmaktadır. Annenin çocuğa karşı davranışları, anne çocuk arasındaki bağlanma seviyesi ve kalitesi çocuğun sosyal becerilerinin gelişiminde büyük önem taşımaktadır (Robinson, 2014). Çocuğun sosyal açıdan bir üye olduğunu anlaması ve çevresindeki diğer bireyler ile iletişimde bulunması bu dönemde başlamaktadır (Topaloğlu, 2013; Aslan, 2018).

İlk sosyal deneyimlerini aile ortamında yaşayan çocuk, yaşamın bundan sonraki dönemlerinde içinde yaşadığı toplumun mevcut değer ve normlarını öğrenme sürecine girmektedir. Bu süreç içerisinde çocuk kendi davranışlarını içinde yaşadığı toplumdaki bireylerin davranışlarıyla karşılaştırıp kıyaslamaktadır (Boissicat, 2006). Festinger (1954)'e göre, her bireyde kendini değerlendirme eğilimi vardır. Bu dönemin temel mekanizması çocuğun sosyal açıdan kendi bakış açısıyla çevresindeki bireylere bakarak kişisel görüşler ve yetenekleri karşılaştırmaktadır. Ayrıca çocuk bu süreç içerisinde içinde yaşadığı toplumda nasıl davranacağını, toplumun belirlediği rolleri ve sahip olunan statülerin gerektirdiği davranışları öğrenmektedir. Sadece öğrenmekle de

kalmayıp bu davranışları içselleştirip içinde bulunduğu grubun değer ve normlarına göre davranmaya başlamaktadır (Ateşoğlu ve Türkkahraman, 2009; Yağmur, 2015; Özpolat, 2010; Koçak ve Köse, 2014). Daha öz anlatımla çocuk topluma uyum sağlamaya başlayıp toplumun bir parçası haline gelmektedir.

Uyum davranışları bireyin kişisel ve sosyal özerkliğini tanımlamaktadır. Bu davranışlar standart değildir, yaşla birlikte göreceli olarak kişinin içinde yaşadığı çevreyi karakterize eden kültür, değerler, düşünceler ve beklentilere göre değişmektedir (Sparrow vd., 1984; Loveland ve Kelley, 1988).

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne-baba çalışma durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesidir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma, ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyumlarının kişisel düşünceler, fikirler, davranışlar ve tutumlar bağlamında değerlendirilmesine fırsat vermektedir. Dolayısıyla araştırma hayatın her aşamasında büyük öneme sahip olan sosyal uyumu, çocuğun içinde yaşadığı ev ve okul ortamı boyutunda ele almaktadır. Topluma uyum sağlama, her insan için önemli olduğu kadar çocukların gelişimlerinde önemli bir beceri olarak kabul edilmekle birlikte ergenlik dönemi için daha da önemli olduğu düşünülmektedir (Şahin ve Özçelik, 2016).

Ergenlik döneminde bulunan çocukların kimlik karmaşası içinde yaşadıkları bilinmekte, ergenin kendini ve hedeflerini gerçekleştirmesini sağlayan beceriler sıralandığında uyum davranışları ilk sırada gelmektedir (Pellegrini, 1985). Dolayısıyla ergen içinde yaşadığı çevrenin uyum davranışları sayesinde aile üyeleri ve arkadaşları ile iyi ilişkileri kurabilmektedir (Pry vd., 1996). Sosyal uyum, çocukların birbirlerine güven duymasında, hoşgörü geliştirmelerinde ve birlikte yaşama becerilerinin gelişiminde etkili olabilmektedir. Sosyal uyum becerileri, çocuğun akranları arasında kabul edilme, ilişkilere hâkim olma ve duygularını yönetme, empati kurma ve grup içerisinde ilişkiler sürdürme gibi yetileri kazanmasında da etkilidir (Wilson ve Sabee, 2003).

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin incelenmesinin gerekliliğine bakıldığında; bu yaşlardaki çocuklar sosyal çevresiyle ilişkiler kurma ihtiyacında olurlar, ancak ilişkilerinde sorunlar yaşayabilmektedir. Bu yaş aralığında bulunan çocukların bir taraftan anne babadan uzaklaşan bir tutum sergilemeleri, diğer yandan yakınlaştığı arkadaş grubu içerisinde çatışmalar yaşamaları, duygusal çalkantılar ve sosyal kaygıları nedeniyle sosyal uyumlarında sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır (Peleg, 2012; Seçkin, 2015; Toy, 2006).

Ortaokul altıncı ve yedinci sınıfta eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini inceleyen bu araştırmayı okuyan her anne baba, çocuğun sosyal uyum düzeylerinin hangi değişkenler tarafından etkilendiğini öğrenmiş olacaklar, çocuğun sosyal uyum becerilerinin de nasıl destekleneceği konusunda bilgi sahibi olacaklardır. Böylece çocuğun sosyal uyum becerileri iyi yönde gelişmiş olacaktır, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kuracaktır, işbirliği içerisinde çalışacaktır, başkalarının haklarına saygı gösterecektir, duygularını anlayacaktır, uygun olmayan istekleri geri çevirebilme yeteneğine sahip olacaktır ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini sağlayacaktır (Günindi, 2011).

1.4. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ

“Araştırmanın temel problemi nedir?” sorusuna cevap vermek istersek, ortaokul öğrencilerinin sosyal uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorular cevaplandırılmak istenmektedir.

1.5. ALT PROBLEMLERİ

1. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri cinsiyetlerine göre (kız ve erkek) anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri sınıf düzeylerine göre (6.ve 7.sınıf) anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri aile tiplerine göre (geniş ve çekirdek aile) anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri annelerin öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri babaların öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
7. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri babaların çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
8. Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında eğitim alan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri annelerin çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
9. Öğretmenlere göre çocukların sosyal uyumunu etkileyen faktörler nelerdir?
10. Öğretmenlere göre demografik değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim düzeyi, anne-baba çalışma durumu) çocukların sosyal uyumlarını nasıl etkiler?

1.6. SAYILTILAR

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin anketleri içten ve doğru olarak cevaplandığı varsayılmıştır.
2. Öğretmenlerin görüşme sorularına içten ve doğru olarak cevaplandığı varsayılmıştır.
3. Araştırmanın örnekleminin evreni yansıttığı varsayılmıştır.

1.7. SINIRLILIKLAR

1. Araştırma, Ankara İlinin Keçiören İlçesinde yer alan ortaokul 6. ve 7. sınıfa devam etmekte olan 693 öğrenci ile sınırlıdır.

2. Araştırma, Ankara İlinin Keçiören İlçesinde yer alan ortaokullarında eğitim veren 40 öğretmen ile sınırlıdır.
3. Araştırma, 11-13 yaş aralığı çocuklar ile sınırlıdır.
4. Araştırma, nicel açıdan 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim alan öğrencilerle sınırlıdır.
5. Araştırma, nitel açıdan 2022- 2023 eğitim öğretim yılında ortaokulların altıncı ve yedinci sınıflarda eğitim veren öğretmenlerle sınırlıdır.
6. Araştırma, “Sosyal Uyum Ölçeği”nde yer alan maddeler ve öğretmenler için “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile sınırlıdır.

1.8. TANIMLAR

Sosyalleşme: bir grubun bireylerinin (bir kuşağın üyeleri), başka bir grubun bireylerinin (başka bir kuşağın üyeleri) tutum ve kişiliklerini şekillendirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Bayhan ve Artan, 2014).

Uyum: insanın içinde yaşadığı ortamda gerçekleşen en küçük değişimleri algılayarak değişimlere uygun bir tutum geliştirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Öğretici, 2017).

Sosyal Uyum: bireyin dış çevrede gerçekleşen değişiklikleri fark etmesi, bu değişikliklere alışması, çevresindeki bireylerin düşünce ve fikirleriyle uyuşan tutum ve davranışlar sergilemesi olarak tanımlanabilmektedir (Öz, 2017).

BÖLÜM 2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. UYUM KAVRAMI VE TÜRLERİ

2.1.1. Uyum Kavramı

Sosyal bir varlık olan bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için biyolojik ihtiyaçlarının yanında kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılaması gerekmektedir. Birey çocukluğundan yetişkinliğe kadar çeşitli ilişkiler kurmakta, kurduğu ilişkileri devam ettirebilmek için içinde yaşadığı topluma uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Dünyanın neresinde olursa olsun bireyin hem kendisi hem de çevresi sürekli değişip gelişmektedir. Bu değişim ve gelişimin sürekliliği nedeniyle birey yaşamı boyunca sürekli uyum ve uyumsuzluk arasındadır. Birey toplum tarafından edinilen tutumlar, davranışlar, düşünceler, gelenek ve göreneklere göre kendi tutum ve davranışlarını değiştirmektedir ve topluma uyum sağlamaktadır.

Uyum kavramı birçok bilim insanı tarafından tanımlanmaktadır. İlk olarak bu kavram 1630'da bütünün parçalarını bir araya getirmek anlamında Latince "integratus" kelimesinden türetilmiştir (Topçu ve Büyükbeşe, 2020). Bazı parçaları bir araya getirerek onlardan bir bütün elde etme anlamına gelecek şekilde kullanımı 1802 yılına denk gelirken, farklı ırklar ve kültürlerden bireylerin aynı ortamda olması şeklinde kullanımının ise 1940'lı yıllardan sonra başladığı bilinmektedir (Akt. Main, 2020).

John Dewey 1934 yılında eğitim konusunda kaleme aldığı "Art as Experience" çalışmasında uyum kavramını, birbirinden farklı iki uygulamayı bir araya getirme anlamında kullanmıştır (Goldblatt vd., 2017). Uyum kelimesinin bugünkü anladığımız anlamda kullanımı ise 1954 yılında, ABD'de eğitim konusunda ortaya çıktığı bilinmektedir (Topçu ve Büyükbeşe, 2020).

Türk Dil Kurumu (TDK)'nın yaptığı tanımlamaya göre uyum, bir bütünün parçalarının oluşturduğu uygunluktur. Psikoloji sözlüğünde ise; bireyin çevreyle etkileşim yoluyla kalıtsal olmayan uyum veya uyarlanma olarak tanımlanmaktadır.

Sosyoloji alanında David Lockwood uyum kavramını 1950’li yıllarda ikiye ayırıp (toplumsal uyum ve sistem uyumu) tanımlamıştır. Toplumsal uyum, toplumun üyelerinin birbirleriyle ilişki kurmalarının ilkelerini ifade ederken, sistem uyumu ise bir toplumun ya da toplumsal sistemin parçaları arasındaki ilişkileri ifade etmektedir (Akt. Yaman, 2017).

Köknel (1993)’e göre uyum; iç ve dış çevreden kaynaklanan, doğal ve toplumsal koşulların neden olduğu değişikliğe alışma ve uyma süreci olarak tanımlamaktadır. Uyum, bireyin kendi benliğiyle ve çevresiyle dengeli ve etkili bir ilişki kurabilmesi, geliştirebilmesi ve devam ettirebilmesi anlamına gelebilmektedir (Akt. Turan Kavradım ve Özer, 2018). Öğretici (2017)’ye göre uyum, bireyin dünyaya geldiği andan yaşamın sonuna kadar içsel ve dışsal olaylara gösterdiği tepkiler olarak tanımlamaktadır. Ona göre uyum, insanın içinde yaşadığı ortamda gerçekleşen en küçük değişimleri algılayarak duruma uygun bir davranış geliştirmesi olarak tanımlamaktadır.

Yavuzer (1988) uyumu, bireyin kendisiyle ve içinde yaşadığı çevresiyle iyi ilişkiler başlatabilmesi ve devam ettirebilme seviyesi olarak tanımlamaktadır (Akt. Öztürk, 2017). Landry ve Blanc (2009)’a göre ise, bireyin kendisinden, çevresindeki diğer bireylerden ve sosyo-kültürel ortamından kaynaklanan beklentilere karşı verdiği tepkidir. Bu tanımlara göre uyum öncelikle yaşamı sürdürmek; hayatta kalmak, daha başarılı ve mutlu bir yaşam için uzun ve kısa vadede planlama yapıp harekete geçmek, hem kendini hem de çevresini tanıyıp kendi kişisel özelliklerini kullanmak, gerek duyulduğunda eksik kişisel özelliklerini geliştirebilmek için planlar yapmak gibi becerileri barındırmaktadır.

Başaran (2015)’a göre iyi bir uyumu anlamak için üç faktöre bakılmalıdır. Birincisi, gerçeklik olup kişinin kendisine hedefler belirlemesinde, çözümler geliştirmesinde ve başarı durumunu tahmin etmede gerçek bilgileri kullanmasıdır. İkincisi, yüklenme olup yaşanabilecek tehlike ve problemlerle baş etmeyi kabullenmektir. Son faktör ise kendini kabullenme olup kendine güven, kendine saygı, ülkülü olma, ilgi ve sevgi duyma, akıl yürütme gibi özelliklere sahip olmaktır (Akt. Müjdat, 2006).

Uyum, organizmanın çevresiyle olan etkileşimi açısından değerlendirilen insanın biyolojik ve kültürel evriminde önemli bir kavramdır (Erdoğan vd., 2005). Birey, deneyimlediği tüm biyolojik ve kültürel değişimlerde uyumsuzluğun doğurduğu sonuçları yok etmenin ve yeniden uyum sergilemesi gerektiğinin farkına varmaktadır.

İnsan eski dönemlerden şu ana kadar uyumsuzluğu yok ederek yeniden uyum sağlamak için çaba sarf etmektedir (Akt. Cengiz vd., 2020). Bireyin davranışlarını şekillendirmesinde, içinde yaşadığı toplumun özellikleri etkili olmaktadır. Toplumsal kültürü, gelenek-görenekleri ve değer yargılarını benimseyerek içinde yaşadığı toplumun kültürüne göre davranışlarını düzenleme ve uyum sağlama gereği duymaktadır (Özçetin, 2013). Dolayısıyla insan yaşamının sürekli olarak bir uyum süreci içerisinde olduğu söylenebilir.

Uyum kavramı, dünyadaki insan ırkı kadar eski bir kavram olmakla birlikte (Aydoğdu ve Gürsoy, 2020) bu kelimenin farklı ülkelerde farklı anlamlar taşıyan bir kelime olduğu bilinmektedir. Savaşa maruz kalan birçok ülkede ve bu ülkelerden gelen bireyleri (göçmenler) kabul eden ülkelerde uyum kavramı, ev sahibi ve göçmen arasındaki karşılıklı etkileşim, birbirleri anlama ve iki kültürün ortak davranışlara göre hareket etme anlamına gelmektedir (Bérubé, 2004; Özgüler, 2018).

Uyum, insanın kendisinden, başkalarından veya çevresinden gelen istekler karşısında verdiği tepki olarak tanımlanabilmektedir. Birey yaşamın seyri içindeki bozulan dengeleri tekrar kurabilme yetkinliğine sahiptir (Gençöz 1998). Bu yetkinlik, yaşamı devam ettirebilmesini, kendini ve içinde yaşadığı çevrenin özelliklerini tanımasını, gerek duyduğunda farklı özellikler geliştirme yolunda planlar yapmasını sağlar (Duru,2008; Nadir, 2015).

Uyum, bireyin içinde yaşadığı çevresi ve kendisiyle sağlıklı iletişim kurabilmesi, kurduğu ilişkilerini devam ettirebilmesi, ilişkilerde karşılaşılan olumsuz durumları çözebilmesi biçiminde açıklanmaktadır. Uyumlu birey araştıran, kendini geliştiren, olumlu ya da olumsuz duygu ve fikirlerini ifade edebilen, sorumluluklarını yerine getirebilen, başkalarından yardım isteyebilen, özgüveni yüksek olan, sorunları çözme stratejilerine hâkim olan, stresle başa çıkma stratejilerini bilen kişi olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 1992; Tutkun, 2006).

Yukarıdaki tüm tanımlardan anlaşıldığı gibi uyum, bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve biyolojik değişimleri kabullenmesini ve bu değişimlere karşı uyumlu davranışlar sergilemesini, diğer yandan içinde yaşadığı ortamda bulunan diğer kişilerle kurduğu olumlu ilişkileri ifade etmektedir. Uyum, farklı ortamda ortaya çıkan yapılması gerekenler ile başlamakta, bireylerin bu yapılması gerekenleri algılaması ve buna uygun tutum ve davranış göstermesi ile sonlanmaktadır.

Uyumlu bir kişi, sosyal bir uyarıcıyı algılayan, toplumun baskı ve zorluklarına karşı dirençli olan, diğeri insanlarla geçinebilen, onlar gibi davranabilen kişidir. Aynı şekilde uyumlu bir kişi, toplumun diğeri kişilerine uyum gösterebilme yeteneğine sahiptir, böylece birey kendini toplulukta rahat bir şekilde ifade edebilmektedir. Uyumlu bir kişi, kendi isteklerini içinde yaşadığı toplumun isteklerine göre düzenleyebilmektedir, toplum tarafından kabul ve red edilen tutumların farkına varabilme yeteneğine sahip olduğu bilinmektedir.

2.1.2. Uyumun Türleri

Çoğu araştırmalarda uyum ve uyumun türleri tanımlanmakta, tüm bu araştırmalara göre genel olarak uyumun iki türü vardır ve bunların kişisel uyum ve sosyal uyum olduğu bilinmektedir.

2.1.2.1. Kişisel Uyum

Burger kişiliği; bireyin iç ve dış dünyaya uyum sağlamak için diğeri bireylerden ayıran özelliklerini düzenlediği tüm davranış şekilleri olarak ifade etmektedir (Akt. Çiçek ve Aslan, 2020).

Kişisel uyum, kişinin psikolojik olarak içinde oluşturmaya çalıştığı uyum olduğu bilinmektedir. Ayrıca bireyin toplumsal kural ve norm değişimlerine karşı uygun tutum ve davranışlar göstermesinin de kişisel uyum ile bağlantılı olduğu bilinmektedir.

Bireyin içinde yaşadığı ortam ile uyumlu olabilmesi için geliştirdiği tüm davranış tarzlarını içinde barındıran kişisel uyumun, sosyal başarı ve sosyal rol ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Toplum tarafından verilen rollerin yerine getirebilmesi, sosyal olarak başarılı biri olabilmesi için önceden kişisel uyum konusunda başarılı olmak gerekli olduğu söylenebilir (Çevik, 2008; Bostan, 1993).

2.1.2.2. Sosyal Uyum

Sosyal uyum; bireyin içinde yaşadığı toplumsal ortamlarda kendisini ifade etme becerisidir. Mükemmel bir toplumsal uyumun sağlayıp sağlamadığı anlamak için bazı karakterlere bakmalıdır ve bu karakterler şöyle açıklanabilir:

1. Toplum tarafından kabul gören tutum ve davranışlara göre hareket edenler sosyal açıdan uyum sağlayan bireyler olarak kabul edilmektedir.

2. Farklı topluluklarda uyumlu davranış gösteren, bunlarla ilişki kurabilen, sadece içinde yaşadığı çevresindeki bireylere değil, farklı çevrelerden gelen kişilere de uyum gösterebilenler sosyal açıdan uyumlu bireyler olarak kabul edilmektedir.
3. Sosyal rolleri yerine getirebilen, kurduğu ilişkilerde yeterli doyum elde edebilen kişiler sosyal açıdan uyum sağlayan bireyler olarak kabul edilmektedir (Durak, 2006).

Sosyal uyum, kişinin toplumun kuralları ve normları karşısında anlayışlı olması, diğer kişiler ile sağlıklı ilişki kurabilmesi, onlara karşı uyumlu davranabilmesi ve toplum tarafından kabul edilen davranış tarzlarını sergileyebilmesi olarak açıklanmaktadır (Yapıcı ve Yapıcı, 2005). Gander ve Gardiner, belli bir toplumda bulunan diğer fertlerin sahip olduğu değerleri, kültürleri, düşünceleri ve davranışları kabullenip bunlara uyumlu davranışlarda bulunmanın sosyal uyumun gerçekleşmesindeki öneminden bahsetmektedir (Akt. İncedal, 2019).

2.2. SOSYAL UYUM

İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren içinde yaşadığı çevresi ile iletişim içerisine girmektedir. Birey içinde yaşadığı toplumun kültürel ve sosyal niteliklerine uyum gösterme eğilimindedir. Dolayısıyla her yaşta bireyin kazandığı yetenekleri onun sosyal bilişsel anlayışına ve sosyal yeterliliğine katkıda bulunmaktadır (Eisenberg, 2006). Bireyin yaşam boyu gelişen bu uğraşı, temeli erken çocukluk çağında atılan sosyal-duygusal gelişim ile başlayarak yaşam süresince devam etmektedir. Erken dönemde kazanılan duygusal ve sosyal gelişimin sonraki dönemlerde uyumu etkilemesi kaçınılmazdır. Bu nedenle ilk çocukluk yıllarında sosyal ve duygusal gelişimin kazandırılması önem arz etmektedir (Günindi, 2011).

Sosyal uyumu incelerken öncelikle sosyalleşme kavramını ele almanın, konuyu daha iyi kavrayabilmek açısından yararlı olduğu bilinmektedir. İlk olarak sosyalleşme kavramını, Emile Durkheim ortaya koymuştur. Durkheim eğitimin tanımı içinde yetişkinlerin yetismekte olan çocukları sosyalleştirmesi, toplum hayatına eğitilmesi, ruhsal, ahlaki ve zihinsel olarak hayata hazırlaması gibi ifadelerle yer verirken sosyalleşme kavramını vurgulamıştır (Sezen, 2010).

Sosyalleşme kavramı birçok bilim insanı tarafından tanımlanmaktadır. The Oxford Dictionary of the English Language (1828 yılı) kitabında sosyalleşme, “kişinin içinde

yaşadığı toplumla uyumlu hale getirilmesi” şeklinde belirtilmiştir (Yağmur, 2015). Emilio Willems 1940’da sosyoloji bilimi sözlüğünde (Dictionnaire de Sociologie, Paris) sosyalleşmeyi “biyolojik bir varlık olarak insanın belli bir toplumla ve kümelerle bütünleştirilmesi süreci” şeklinde tanımlamaktadır. Güçlü (1996) tarafından sosyalleşme, kişinin topluma uyum sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Akt. Çalışkan, 2009).

Ergün’e göre sosyalleşme, kişinin bir topluma dâhil edilirken o toplumun belirlediği prensipleri, toplumda üstleneceği rolleri, elde edeceği statüleri, bu statü ve rollerin gerektirdiği davranış, yetenek ve becerileri, toplumun kültürünü, inançlarını öğrenip bilinçaltına yerleştirme süreci olarak ifade edilmiştir (Ergün, 1987). Dolayısıyla sosyalleşme kişinin yetenek, değer, tutum ve davranışlar elde etmesiyle gerçekleşmektedir (Garipova, 2007).

Jackson (2010) tarafından sosyalleşme, çevrenin bireyleri kendi üyesi yapabilmesi için bireyin yaşadığı çevredeki bilgiyi, beceriyi ve istekleri öğrenme süreci olarak tanımlanmıştır. Aynı şekilde Jackson; sosyalleşmenin hayat boyu devam eden bir süreç olduğunu kabul etmektedir (Jackson, 2010).

Atalay (2012)’a göre sosyalleşme, insanların karşılıklı etkileşimi sonucunda belli bir toplumun düşünme biçimlerini öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Dar bir şekilde sosyalleşme, bireyin hayvansal yönlerini bırakıp insani değerler kazanması ve kişiliği bulma süreci olarak tanımlanmaktadır (Taplamacioglu, 1975; Şimşek ve Eroğlu, 2013; Taplamacioglu, 1969). Sosyalleşme geniş bir şekilde ise insanların bir veya daha çok sosyal grubun üyesi olabilmeleri için izlediği yol olarak ifade edilmektedir (Zonana, 2011).

Bayhan ve Artan (2014) sosyalleşmeyi, çocuğun içinde yaşadığı ortamın kültürünü, tutumlarını, fikirlerini öğrenmesi ve ona göre davranması olarak tanımlamıştır. Onlara göre sosyalleşme, bir grubun bireylerinin (örneğin anne-babalar), başka bir grubun bireylerinin (örneğin çocuklar) tutum ve özelliklerini biçimlendirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir.

Psikoloji açısından sosyalleşme, bir toplumda ya da grupta kabul edilen davranış biçimlerinin toplumda yaşayan bireyler tarafından özümsemesi ve benimsetilmesidir (Yağmur, 2015). Sosyoloji açısından ise sosyalleşme; insanın sürekli bir şekilde toplumun sosyo-kültürel ilkelerini öğrenmesi ve içselleştirmesi, deneyimlerini toplumun

etkisi altında kişilik yapısıyla bütünleştirerek toplumsal çevresine uyması süreci olduğu savunulmaktadır (Erdoğan, 2012).

Tüm bu tanımlar doğrultusunda sosyalleşme, bireylerin içinde yaşadığı toplumun ve kültürün bir üyesi haline gelmesi, diğer insanlarla kaynaşması, beraber ortak bir yaşam sürdürebilmesi, toplumun örf, adet, gelenek ve göreneklerine ayak uydurması, kendisine verilen rolleri iyi bir şekilde yerine getirmesi ve toplumsal yaşamın kurallarına uyması süreci olarak tanımlanabilmektedir (Öztürk, 2008; Cerrahoğlu, 2002; Günindi, 2010; Yağmur, 2015; Bilici, 2016).

Öz (2017) sosyal uyumu, kişinin sosyal ortamda yapılan değişiklikleri anlaması, bu değişikliklere alışması, aynı ortamda yaşayan kişilerin düşünce ve hayat bakışlarına ters gelmeyecek şekilde uygun davranışlar göstermesi olarak tanımlamaktadır.

Sosyal uyum seviyesi yüksek olan kişi kendini iyi hisseden, istekleri iyi bir düzeyde karşılanan ve hedeflerine giden yolda uygun mekanizmalara sahip olan bireylerdir (Piqueras vd., 2019). Sosyal uyum aynı şekilde arkadaş ortamı oluşturma, duygu ve düşünceleri algılama, yorumlama, iletişim kurabilme, hoşgörülü olma, yardımlaşma, kurallara uyma, sorumluluk alma, çevre ile işbirliği içinde yaşama becerilerini kapsamaktadır (Vural, 2006).

Acar (2011)'a göre sosyal uyum, bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesine ve toplumda kişiden istenen tutumları yerine getirebilmesine yardımcı olan tutumlar şeklinde tanımlanabilmektedir. Watts (1979)'a göre, kişinin diğer kişilerle olumlu ilişkiler başlatıp sürdürmesi, onlara karşı olumlu davranması sosyal uyumunu göstermektedir.

Özgüven (1992)'e göre sosyal uyum, kişinin sosyal ilişkilerinde rahat ve mutlu olması, etkileşime girmekten korkmadan sosyal uyarıcılara cevap verebilmesi, içinde yaşadığı ortamın istediği tutumları gösterebilmesi, gruplar içinde iyi bir şekilde hareket edebilmesi, kişiliği ve özelliklerini kaybetmeden sosyal kurallara uygun hareket edebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Işık (2007)'a göre ise sosyal uyum, kişinin duygu ve düşünceleri başkasına aktarabilmesi, kendini kontrol altına alabilmesi, hem kendisiyle hem de çevresiyle huzur içinde olabilmesi olarak ifade edilebilmektedir.

Sosyal uyum bir başka tanımlamada birey ile toplumun beklentilerinin, istek ve ihtiyaçlarının karşılıklı olarak birbiriyle uyuşması şeklinde ifade edilmektedir. Aynı şekilde sosyal uyum, bireyin kendi özellikleriyle içinde yaşadığı çevre arasında sürekli

bir bağ kurması şeklinde de tanımlanmaktadır (Bisaillon, 2008). Sürekli bir bağ kurma, bireyin kendisiyle ve diğer bireylerle hoşgörülü olması, iyi ilişkiler başlatıp sürdürebilmesi, grup aktivitelerine yer alabilmesi, beraber yaşamak için gerektiği prensiplere uygun davranabilmesidir.

Alexander, bireyin hayatını huzurlu bir biçimde devam ettirebilmenin, o bireyin sosyal uyum düzeyi ile ilgili olduğunu söylemiştir. Bireyin uyumu, kendisi ile sosyal ortamı arasında bağ kurabildiği seviyede sağlıklıdır. Birey sosyal bir varlık olduğu için uyum becerileri bireyi mutlu ve huzurlu hissettirmektedir (Akt. Öztürk, 2017).

Sosyal uyumun gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak için, aynı özelliklere sahip olmayan kişilere uyum sağlama, sosyal davranışlar, kişisel tatmin kriterlerine bakılabilmektedir. Sosyal davranış ile toplumca istenen, kabul gören davranış ve tutumları sergilemek anlatılmaktadır.

Yukarıda yapılan tüm tanımlara baktığımızda sosyal uyum, kişinin içinde yaşadığı ortamdaki değişiklikleri anlaması, gelişmelere ayak uydurması, çevresindeki bireylerin beklenti ve bakış açılarına ters gelmeyecek şekilde davranması olarak tanımlanabilmektedir. Aynı şekilde sosyal açıdan uyumlu bir bireyde bu üç özelliğin bulunması gerekmektedir:

Değişik kümelerle uyum gösterebilme: Bireyin çeşit çeşit kümeler içerisine kaynaşabilmesi, kişinin olumlu etkileşim kurduğunu ve böylece sosyal bakımdan uyumlu bir birey olduğunu kanıtlamaktadır.

Sosyal tavırlar: İçinde yaşadığı ortam tarafından onaylanan tutum ve tavırları diğer insanlara karşı ve sosyal hayatında bu tavırlar ile var olan insanlar sosyal taraftan uyumlu kişi olarak tanımlanmaktadır.

Kişisel tatmin: Bireyin üstlendiği rol ile içinde yaşadığı sosyal ortamdaki ilişkilerinde tatminine ulaşan bireyi, sosyal olarak uyumlu ifade edilmektedir.

2.3. SOSYAL UYUM BECERİLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyin sosyal uyumunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin bazıları bireyin kendisi ile ilişkiliyken diğerlerinin çevresel faktörler olduğu bilinmektedir. Sosyal uyum becerilerini etkileyen faktörler arasında aile, kalıtım, çevre

ve kültür, arkadaş, okul ve öğretmen, iletişim, kitle iletişim araçları, sosyo ekonomik düzey ve hastalıklar yer almaktadır.

2.3.1. Kalıtım

Birey ebeveynlerinden aldığı genetik yapısı ile dünyaya gelmektedir. Kalıtım, bireyin vücut yapısını, anatomik özelliklerini, zekâsını, öğrenmesini, konuşmasını, görünüşünü, çalışmasını, hayata karşı algısını ve sosyal hayatını etkilemektedir (Tezcan, 1997; Sarı vd., 2012). Kalıtımsal olarak bazı çocuklar diğerlerine göre zeki olmakta, bu sayede söylenenleri ve yapıları hızlı bir şekilde anlamakta, öğrenmekte ve ona göre hareket etmektedir (Comte-Gervais vd., 2008). İçinde yaşadığı toplumun sosyal ilişkilerini hızlı kavramakta ve topluma kolay uyum sağlamaktadır (Larose, 2007; Aslan, 2018). Zekâsı yüksek olan çoğu çocuk hem aynı yaştaki diğer çocuklarla hem de yetişkinlerle daha kolay iletişim kurmakta ve içinde bulunduğu grupların özelliklerine göre davranmaktadır (Lemieux, 2009). Buna karşın kalıtımsal olarak zekâ düzeyi düşük olan çocuklar uzun vadede ve zor bir şekilde öğrenmekte, aynı yaştaki bireylere uyum sağlamada zorlanmakta, grup farklılıklarını algılamada zorluk çekmektedir (Lemieux, 2009). Üstelik genel olarak sosyalleşme becerisi açısından yavaş ilerleme göstermektedir (Tezcan, 1997).

2.3.2. Çevre ve Kültür

Birey belli bir zaman ve mekanda bir sosyo-kültürel ortamda hayatını sürdürmektedir. Her kültür kendisine ait bakış açısını, beklentisini, ahlaki ve hayatsal tarzını içerisinde barındırmaktadır. Çocuklar içinde yaşadığı ortamın kültürüne ait tutum tarzlarını sergilemek için yetiştirilmektedir (Binbaşıoğlu, 1991). Kişinin bu öğrenilen tutumları hem çocukluk döneminde hem de yetişkinlik çağında göstermesi beklenmektedir. Bireyin toplum içindeki istenmeyen davranışlarına olumsuz tepkiler verilmekte; kendisi de yanlış davrandığını bu tepkiler yardımıyla anlamaktadır (Champagne, 2000).

Toplumda çocuk yetiştirme yöntemi ve anlayışı ülkeden ülkeye değiştiği gibi ülkenin yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, hatta coğrafi konumu ve tarihi bireyin hem sosyal hem de kişilik yapısının oluşmasında etkili olmaktadır (Suzor, 1989). Gelişmemiş toplumlarda ve ülkelerde yasalar ve kurallar daha sadedir, bu nedenle kişilerin

toplumdaki rolü belirgin olmaktadır (Bilek Hansa, 2011). Fakat gelişmiş ülkelerde ve toplumlarda kurallar daha katı olduğu için bireylerin konumları farklılık göstermektedir. Bu sebeple insanların sosyal beceri kazanması gelişmiş toplumlarda genellikle eğitim kurumlarında, gelişmemiş toplumlarda ise doğal çevre ortamlarında gerçekleşmektedir.

2.3.3. Aile

Bireyin hayatı üzerinde dünyaya gelmeden önce başlayarak yaşamın sonuna kadar etkili olan aile, bireyin benlik gelişimini etkilemektedir (Gürsoy vd., 2017). Dönmezer (2009)'e göre anne- babanın çocuğa gösterdiği tutum ve davranışları, çocuğun vicdan ve ahlak gelişimini, özerkliklerini, içinde yaşadığı topluma uyumlu veya uyumsuz olmasını büyük ölçüde etkilemektedir.

Aile bireyin sosyalleşmesinde en önemli etkiye sahip bir kurumdur (Aslan, 2018; Melikoğlu, 2020). Birey zamanının önemli kısmını, diğer sosyal kurumlardan daha çok kendi ailesi ile geçirmektedir. Aile bireylerinin çocuğa karşı tutum ve davranışları, onun ailedeki yerinin belirlenmesini ve ilk toplumsal davranışları edinmesini sağlamakta, böylece toplumsal değer yargılarını ve sorumluluklarını öğrenebilmektedir (Lepine, 1996). Dolayısıyla çocukluk çağından başlayarak bireyin sosyalleşmesinde en etkili ve sorumlu kurumun kuşkusuz aile olduğu söylenebilir.

Bireyin yaşamı anlama konusunda ilk bilgi edindiği yer ailesi olduğu için yaşamın ilk evrelerinde içinde yaşadığı ailedeki bireylerin arasında kurulan bağlar ve tutumlar son derece önemli bir yer tutmakta ve çocuğun sosyalleşmesi üzerine önemli etki bırakmaktadır (Kulaksızoğlu, 2005).

Anne-babaların sergiledikleri davranış biçimleri, çocuğun davranış biçimlerini, cinsiyet rollerini ve arkadaşları arasındaki statüsünü dolayısıyla tüm benlik özelliklerini etkilemektedir (Turcotte, 2015; Gauthier, 2021). Kişi sert bir disiplin anlayışının hâkim olduğu otoriter anne-babaların baskısı altında yetiştirirse, kendi bakış açılarını ortaya çıkarmada zorlanabilir, diğer insanların etkisi altında kalabilir. Dolayısıyla çocuğun geliştirdiği olumsuz kişilik özellikleri sosyal uyumu güçleştirmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2002; Yörükoğlu, 2007).

Anne-babaların çocuklarını olduğu gibi kabullenmeyip arkadaşlarıyla kıyaslaması ve çocuğunun yaş ve gelişim seviyesinin üstünde beklentilere sahip olması, çocuğun isyankâr, utangaç olmasına ve yaşamdan zevk almamasına neden olabilir. Bunun aksine

bireylerin desteklendiği ailede çocuk ergenlik dönemindeki problemlerin üstesinden daha rahat gelebilmekte, mükemmel bir benliğe sahip olabilmekte ve geliştirdiği sosyal temeller daha olumlu seyredebilmektedir (Wendland ve Gaugue-Finot, 2008). Tüm üyelerin kendilerini rahat bir şekilde ifade ettiği ailelerde yakın ilgi ile yetiştiren çocuk bağımsız ve aktif olabilmekte, akranları ile daha sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir (Odabaşı, 2013).

Çocuğun içinde yaşadığı ailenin büyüklüğü, yapısı, sosyo-kültürel özellikleri ve ilk toplumsal tecrübeleri, dolayısıyla aileye ait tüm özellikleri çocuğun sosyal gelişimi ve benliği üzerinde önemli etkiler bırakabilmektedir (Çankırılı, 2012). Işık (2007)'a göre ailenin tek çocuğu olarak yetişen kişiler daha çok; benmerkezci, bağımlı ve değişken mizaçlıdır. Kardeşi olmayan kişilerin, kardeşlerle yetişen kişilere göre sosyal-duygusal gelişim seviyeleri daha üst düzeydedir. Dolayısıyla ailenin çocuk sayısı çoğaldıkça çocukların sosyal uyum seviyelerinin düştüğü söylenebilir (Bigras vd., 2001).

Ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişki de çocuğun sosyal açıdan uyumunu etkilemektedir. Anne ve babalar birbirine sevgi ve saygı gösterirse çocukları da çevresindeki kişilerle daha iyi ilişkiler kurabilmektedir (Pierrehumbert, 2004). Anne ve babanın süreklilik arz eden anlaşmazlıkları, çatışmaları, şiddet, evden kovma gibi eylemleri; çocuğun çevreyle uyum sağlamasını ve benliğinin gelişimini güçleştirmektedir (Bigras, 2001). Çocuğun uyumsuz davranışlarında ailenin psikolojik ve fiziksel gereksinimleri karşılama konusundaki umursamazlığı ve yetersizliği önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Öğüt, 2001; Yörükoğlu, 2000).

2.3.4. Arkadaş Ortamı

Sosyal uyumunu etkileyen en önemli faktörlerden biri arkadaş ortamıdır. Bireyin ailesinden sonra gelişimindeki en önemli etkenin arkadaş grubu olduğu bilinmektedir. Çocuk aileden bağımsızlaşmaya başladığı zaman ilk olarak akranlarıyla iletişime geçmekte, akranlarının sosyal ve kültürel değer yargılarıyla tanışmaktadır. Bundan sonraki dönemde çocuk ailesinden öğrendiği sosyal ve kültürel rolleri, içine girdiği yeni arkadaş ortamında karşılaştığı sosyal ve kültürel modelleri ile birlikte değerlendirip sosyal uyum sürecini biçimlendirmektedir (Er vd., 2014; Özçetin, 2013).

Çocuğun akranlarıyla zaman geçirme amacı yalnızca doyum sağlamak değil, aynı zamanda etkileşimlerinden deneyim kazanmaktır. Çocuğun akranlarıyla kurduğu ilişki,

ebeveynleriyle kurduğu ilişkilerden çok farklıdır. Çocuk, içinde yaşadığı aileye yöneltilmediği soruları, aileye göre daha açık bir ortam olan arkadaş grubuna yöneltebilmektedir.

Arkadaşlarıyla iletişimleri sayesinde çocuk bir grubun içinde yer almayı, grubun kurallarına uymayı, grup içerisinde üstlendiği görevi yerine getirmeyi, sevmeyi, başarmayı, paylaşmayı, hakkını savunmayı, başkalarının haklarına saygı duymayı, rekabet etmeyi, lider veya üye olabilmeyi öğrenmektedir. Aynı şekilde aileden aldığı bilginin doğru ya da yanlış olduğunu genellikle arkadaş ortamından öğrenebilmektedir (Er vd., 2014). Gürşimşek (2003)'e göre çocuğun istediklerini rahat bir şekilde başkasına aktarması, hissettiklerini doğru algılaması arkadaş grubundaki ilişkilerle sağlanmaktadır.

Çocuğun ailesinden ayrı yaşayabileceği dünya arkadaş grubu olduğu için akranlarıyla sürdürdüğü ilişkinin türü ve niteliği hem sosyalleşmesini hem de sosyal uyumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Hezer, 2018). Çankırılı (2012)'ya göre çocukların akranları tarafından kabul edilmemesi, sosyal hayatlarında başarısız olmasına sebep olmaktadır.

2.3.5. Okul ve Öğretmenler

Okul, sosyalleşme ve sosyal uyum sürecinde ilk toplumsal kurumdur. Okul hem çocuğun içinde yaşadığı gruba aidiyet kazanmasına yardım etmekte hem de çocuğun kendi kararlarını alabilmesine destek olmaktadır. Okul toplumsal kültürü çocuklara öğretmek ve çocukların bu kültüre ayak uydurabilmeleri için gerekli yeteneklerle hazırlanmasına destek olmaktadır. Okul belirli öğrenme-öğretme tekniklerinin ortaya koyulması sorumluluğunu almaktadır. Okul çocuğa içinde yaşadığı ortamda var olan norm ve prensipleri, topluma uyum sağlamasını öğretmektedir. Bu işlevleri gerçekleştirebilmek için öğretmenler görevlendirilmektedir (Yavuzer, 2017).

Öğretmenler, çocuğun olumlu kişilik geliştirebilmesi için çocuğa yardım etmekte, çocuğun arkadaş ortamında kabul görmesini sağlamakta ve çocuğun karşısına çıkan problemleri aşabilmesinde yardımcı olmaktadır (Jacobs vd., 2018). Öğretmen üstüne yüklenen görevleri olumlu davranışlar sergileyerek yerine getirirse çocukta beğenilen, kabul gören bir kişi olduğu fikri dolayısıyla olumlu kişilik oluşmasını sağlayabilecektir. Olumlu kişilik oluşturan çocuk ise yeteneklerini en üst seviyede gerçekleştirebilmekte,

sorumluluklarını yerine getirebilmekte ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmektedir (Gül, 2003; Türkel, 2010).

Okul hayatına giren bazı çocukların uyum sorunları yaşayabilmektedir. Bu konuda çocuğun yeni katıldığı okul çevresine göre davranması öğretmenin çocukla kurduğu güçlü ilişkilerle gerçekleşebilecektir. Öğrenmek istemeyen ya da öğrenme becerisi zayıf olan bir çocuğa katı bir şekilde bir şeyler öğretme girişimi çocuğun aşşağılık ve başarısızlık duygusuna yol açmakta ve çocuk ortama uyum sağlama konusunda güçlük çekmektedir (Bilir, 2005; Tapmaz, 2012). Bu nedenle eğitim öğretim faaliyetlerinde okul-aile işbirliği ve öğretmen-aile işbirliğinin çocuğun hem sosyal hem de kişisel beceriler geliştirmesinde çok önemli olduğu söylenebilir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

2.3.6. İletişim

İletişim insanlar arasındaki bir duygu ve düşünce alışverişi olarak tanımlanabilmektedir (Servais ve Servais, 2009). TDK'ya göre ise iletişim fikirlerimizin, hislerimizin ve düşüncelerimizin beyne gelebilecek herhangi şekilde karşı tarafa aktarılabilmesidir (TDK, 2011).

İnsan çevresiyle her zaman etkileşim kurma ihtiyacını duyan bir canlı olduğu için birey dünyaya gelmeden önce anne karnındayken bile annesi ile iletişime geçmeye başlamaktadır. Bu, kişinin sosyal bir canlı olduğunu göstermektedir (Benveniste, 1952). Birey dünyaya geldikten sonra gereksinimleri karşılamak için sadece annesine değil başkalarına da ihtiyaç duymaktadır (Viellard vd., 2007).

Bebek dünyaya geldiğinden itibaren ailesi ile kaliteli bir iletişim kurduysa ileriki yaşantısında çevresiyle kurulan iletişimler güvenilir ve sağlıklı olmaktadır. Sağlıklı iletişim kurabilen bir kişinin sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlaması da kolay olmaktadır (Hezer, 2018). Aksi halde ailesi ile zayıf iletişim kurulan birey içinde yaşadığı ortamla olumlu bir iletişim kuramamaktadır. Birey çevresiyle olumlu iletişim kuramadığında ortama uyum sağlaması da zor olmaktadır (Hezer, 2018; Debbané vd., 2010).

Çocuğun sosyal olarak uyumlu olabilmesi için ailesi, akranları ve içinde yaşadığı çevreyle sağlıklı iletişim kurması gerekmektedir (Hotier, 1995). Sağlıklı iletişim kuran çocuk duygusal ve sosyal açıdan ortamı ve ailesi ile güçlü ilişkiler kurabilmekte,

böylece karşılaştığı problemlerin üstünden gelebilmekte ve toplum tarafından yeni edinilen kurallara uyum sağlayabilmektedir (Carpentier ve Desbiens, 2021).

2.3.7. Kitle İletişim Araçları

Son zamanlarda hem eğlence hem de eğitim amacı için faydalanılan televizyon, bilgisayar ve cep telefonu gibi medyaları çocukların sosyalleşmesinde ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasında oldukça etkili olmaktadır (Ricaud ve Corroy, 2019).

Çocuk kitle iletişim araçları ile sosyalleşmekte, sosyal davranışlar, sosyal kurallar, sosyal sorumluluk, dünya çapındaki çeşit kültürler ve mükemmel hayat tarzı gibi konular ile ilgili bilgi edinebilmekte ve öğrendiği bu bilgilere bağlı olarak da tutumlarına şekil verebilmektedir (Bayram, 2013).

Kitle iletişim araçlarının olumlu olduğu gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır (Derville, 2017). Örnek olarak televizyon aracılığıyla çocuk olumlu sosyal davranışları, paylaşmayı, karşısındaki kişiyle uzlaşabilmeyi öğrenmektedir. Bu nedenle uzmanlar çocuklara televizyon seyrettirilmemesini değil, iyi programları seyrettirmenin gerektiğini bildirmektedirler. Kontrollü bir şekilde televizyon seyrettirmenin çocuğun ruhsal, zekâsal, sosyal gelişimini desteklediği belirtilmektedir (Baton-Hervé, 1999).

Tam tersi olarak iletişim araçları aracılığıyla bireylere gösterilen yaşam tarzı her zaman doğru olmayabilmekte, bu da çocukları olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Derville, 2017; Wadsworth ve Thompson, 2005). Özellikle çocuklar dijital ortamdaki sanal ilişkileri gerçek ilişkilerden ayırmakta zorlanmaktadır. Kunkel (2002) çocukların medyada izledikleri olayları kendi gerçek yaşamlarında tekrarlamaya çalıştıklarını ve gerçek olmayan sahnelerin çocukları ve anne-babaları olumsuz olaylarla karşı karşıya bıraktığını belirtmektedir.

Kitle iletişim araçlarında çok zaman geçiren çocuk sosyal hayattan kendini çekmekte, dolayısıyla akranlarından ve içinde yaşadığı sosyal çevresinden uzaklaşmakta, gerçek hayatta arkadaş edinmede ve içinde yaşadığı toplumun kurallarına uyum sağlamada sorun yaşamaktadır (Bayram, 2013).

2.3.8. Sosyo-Ekonomik Düzey

Birey içinde yaşadığı ailesinde kişiliğini geliştirmekte ve normlara uygun davranışları öğrenmektedir. Ancak ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocuğun sosyal hayatını olumlu yönde etkileyebildiği gibi olumsuz yönde de etkileyebilmektedir.

Ekonomik güçlükler yaşayan ailenin içinde büyüyen bir  ocuk çoğunlukla kaygılı ve endişeli bir kişilik geliştirmekte, sosyal ilişki kurmada kendisini iyi hissetmemekte ve kendine güvenmemektedir ( zkurt, 2018). Ekonomik sorun yaşayan anne-babalar çoğunlukla çocuklarına karşı olumlu tutumlar göstermemektedir. Ekonomik yetersizliğı nedeniyle çocuğı  alı tırmakta, çocuğı disiplin etme aracı olarak fiziksel ceza ve katı disiplin yöntemleri kullanabilmektedir. Gardner (1982)'e göre sosyo-ekonomik seviyesi iyi olmayan anne-babaların kendilerine güvenlerinin sosyo-ekonomik seviyesi iyi olan anne-babalara göre daha düşük seviyededir.

İnsanlar sosyo-ekonomik seviyesiyle paralel olarak kültürel ve sosyal aktiviteler yapabilmektedir (G rg nbaran, 2008). Sinemaya gitmek, konserlere gitmek, kültürel mek nları gezmek, şehir ya da ülke dışı seyahat etme gibi aktiviteler yapmak sosyalleşme açıdan  ocuk üzerinde olumlu etkiler bırakmakta, dolayısıyla çocuğun başka bireyler ile sağlıklı iletişim kurması, kendi ve kar ısındakilerin haklarını bilmesi ve sosyal kurallara uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır.

İnsanların ekonomik düzeyleri ile kendilerini mutlu olma durumları arasında ba  olduğı belirtilmektedir. İnsanın ekonomik refahı yüksek seviyede ise kişinin yaşam doyumunu ve sosyal ortama kaynaşması artmakta, böylece birey daha kolay bir şekilde uyum sağlamaktadır (Güngör Ergan, 2007; G rg nbaran, 2008).

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar çocukların suça karışma düzeyleri ile sosyo-ekonomik seviyeleri arasında önemli derecede bir ba  olduğunu belirtmekte, dolayısıyla çocuğun içinde yaşadığı ailenin sosyo-ekonomik seviyenin düşüklüğü suça sürüklenmesi için önemli bir faktör olarak belirtmektedir (Türkel, 2010).

2.3.9. Hastalıklar

Türkiye'de yapılan çoğu çalışmalarda hastalık sosyal uyumu etkileyen bir faktör olarak ortaya konmamıştır. Ancak yurtdışındaki literatür incelendiğinde sosyal uyumu etkileyen en önemli faktörlerden birinin hastalık olduğı görülmektedir. Aslında genel olarak sosyal uyumu etkileyen faktörlere baktığımızda, kalıttan sonra ilk

düşünülmesi gereken faktör hastalık olmalıdır, ama bu faktör çoğu araştırmacılar tarafından ihmal edilmektedir (Gendron vd., 2003).

Atipik gelişimi olan çoğu çocuğun toplumda gösterdiği davranışların arkasında ya psikolojik ya da bedensel bir hastalık bulunmakta, bu çocuklar içinde yaşadığı toplumda uygun davranışları gösteremedikleri için akranları ve diğer bireyler tarafından dışlanmakta, bu da onların sosyal gelişimi ve sosyal uyumu üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır (Fortin ve Strayer, 2000; Mainguet-Suarès, 2017).

Birey sosyal ilişkiler kurarak, diğerleriyle kaynaşarak sosyal kural ve normları öğrenmektedir. Hastalık nedeniyle hastanede uzun süre yatan çocuklar bu gibi ilişkileri kuramadıkları için aynı yaştaki normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştığımızda sosyal uyum seviyelerinin daha düşük olduğu söylenebilir (Bigras vd., 2001; Bataille-Jallet vd., 2011; Legare, 2019, Başay vd., 2020).

2.4. ERGENLİK DÖNEMİ

Gelişim sistematığı içinde yaşayan bireyin hayatına baktığımızda, fizyolojik değişimle birlikte sürekli bir yenileşmenin ve farklılaşmanın söz konusu olduğu görülmektedir (Bahadır, 2002). Birey, doğum öncesinden başlayıp yaşlılığa kadar farklı gelişim dönemlerinden geçmektedir. Bu gelişim dönemlerinden biri olan ergenlik çağı, çocukluk çağı ile yetişkinlik çağını bağlayan sosyal, fiziksel ve kişisel bir transfer sürecidir. Ergenlik döneminde bedensel ve ruhsal değişimlerin yoğun bir şekilde yaşanılması nedeniyle bu dönem dalgalanmalı ve dengesiz bir görünüş çizdiği için hem duygusal hem de davranışsal olarak farklı bir önem arz etmektedir (Koç, 2000; Çok, 1994).

Eski zamanlardan beri ergenlik döneminin endişeler ve sorunlarla dolu olduğu bilinmiş, bu konuda çok fazla bilgi ve fikir üretilmiştir. Sokrates, gençlerin pahalı ve gösterişli şeyleri sevdiklerini, uygun olmayan davranışlar gösterdiklerini, otoriteye saygı göstermediklerini savunurken; Platon, gençliği psişik sarhoşluk olarak nitelendirmiş; Aristo ise, gençleri akılsız, insafsız, tutkularına yenilen, tavsiye edilemeyen canlılar olarak tanımlamıştır (Akt. Dinçel, 2006).

Ergenlik terimi on dokuzuncu yüzyıl bitene dek çocuk gelişimi ile ilgili araştırmalarda yer almamakla birlikte, ilk kez 1904'te Stanley Hall "adölesans"

kavramını kullanarak bu yaşların bireyin gelişiminde farklı bir dönem olduğunu bildirmiştir.

Amerikan Psikiyatri Birliğinin Psikiyatri Sözlüğü'nde ergenlik, "Bedensel ve duygusal süreçlerin neden olduğu seksüel ve psiko-sosyal gelişme ile başlayan, kişinin serbestliğini ve sosyal verimliliğini kazandığı, hızlı bedensel, ruhsal ve sosyal değişmelerle karakterizedir" şeklinde tanımlanmıştır (Çuhadaroğlu, 1996).

Ergenler üzerinde birçok araştırmalar yapan Amerikalı bilim insanı Stanley Hall, ergenliği; bir kriz dönemi, fizyolojik oluşumların neden olduğu ani ve ciddi bir değişim sistemi şeklinde tanımlamıştır. Hall, ergenliği kimi zaman yeniden veya ikinci kez dünyaya gelme şeklinde, kimi zaman da gelişme süreci içinde her birey için önüne geçilmez olarak yaşayan, çocukluktan yetişkinliğe tranfer içeren kargaşa ve gerginlik dönemi olarak ifade etmiştir (Akt. Bahadır, 1994).

Fransız bilim insanı (psikiyatrist ve psikanalist) Franço Dolto ise ergenliği ve ergenlik dönemini tekrar doğum olarak tanımlamıştır. Doğum, fetüsten bebek haline değişimi, ergenlik de çocukluktan erişkinlik haline transferi olduğu söylemiştir. Dolto'ya göre ergenler, bebekler gibi narin ve güçsüz olduklarını, onları kabuk yenileyen istakozlara benzettiğini söylemiştir. Bir istakoz kabuk yenileme zamanında kuvvetsiz ve savunmasız olduğu için eğer yaralanırsa bu yaranın izini bütün yaşamı boyunca taşımaktadır. Dolayısıyla ergenliği, kişinin kuvvetsiz ve savunmasız olduğu riskli bir dönem olarak tanımlamıştır.

Yavuzer (1994)'e göre ergenlik dönemi, erkek ergenlerde bıyık ve sakal tüylerinin çıkması, ses kalınlaşması gibi değişikliklerle, kızlarda ise benzer şekilde bazı belirgin bedensel değişikliklerle meydana gelen bir dönem olarak tanımlamaktadır.

Kulaksızoğlu (1998)' ya göre ergenlik; bireyde fiziksel büyümenin yanı sıra, hormonsal, seksüel, sosyal, ruhsal, kişisel ve zihinsel değişim ve gelişmelerin olduğu, buluşla başlayan ve bedensel büyümenin tamamlanmasıyla sonlandığı bir dönemdir (Akt. Şahin, 2011).

Atabek (2002)'e göre ergenlik dönemi; çocuk olmaktan, çocuk yapabilir olmaya transfer dönemidir. Psikolojik olarak yapılan başka bir tanımlamada ergenlik; çocuğun tutumlarında ve zihinsel becerilerinde meydana gelen farklılıklar dönemi olduğu bildirilmiştir (Akt. Dinçel, 2006).

Sarıkavak (2009)'a göre ergenlik; içinde fırtınaların hiddetlendiği, sosyal, ruhsal, bedensel değişimlerin yaşandığı, çocukluk ile yetişkinlik arasında bulunan, hızlı bir büyüme, gelişme ve olgunlaşmanın olduğu, daha sonraki hayatıyı formüle eden bir dönem olarak tanımlanmaktadır.

Ergenlik dönemini krizli bir çağ şeklinde açıklayan araştırmacılar da bulunmaktadır. Severin (2000), ergenliğin bir kriz dönemi olduğu, bir tecrübe ve değişim dönemi olarak aydınlatması durumuna karşılık olarak, bu değişimin yalnızca ergenleri bir kriz durumunda bırakmadığı, krizin ebeveynlerin de kapsadığını belirtmektedir (Akt. Taşçı, 2013).

Yapılan tüm tanımlara baktığımızda ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve sosyal alanlarda en hassas gelişmelerin meydana geldiği, duygu, düşünce ve davranışlarda en fazla değişimin izlendiği, tutum ve hareketlerde çarpıcı değişimlerin yaşandığı bir transfer dönemi olarak tanımlamak kabul görünmektedir.

Çocukluk ve yetişkinlik çağlarından pek fazla konudan ayrılan ve kritik bir transfer dönemine işaret eden ergenlik döneminde, duygusal, seksüel, ruhsal ve sosyal alanlarda değişim görülmekte ve bu değişim ile birlikte birey kendi kendini yönetme, sosyal verimlilik, kimlik ve kişilik özelliklerini geliştirebilmektedir (Derman, 2008). Ergenlik dönemi, ister kişiliğinde isterse sosyal ilişkilerinde sonraki yaşam şeklini biçimlendirecek ve böylece büyük oranda denge sağlayacak yeni oluşumlara zemin oluşturmaktadır (Bahadır, 2002).

Çocukluktan yetişkinliğe transfer süreci olan ergenlik, genellikle seksüel gelişme ve bedensel büyümenin şiddetlenmesi gibi fiziksel değişikliklerle başlamakta; hızlı fiziksel gelişmenin tamamlanması, evlenme ve meslek edinme gibi bazı sosyal durumlarla sonlanmaktadır (Şimşek, 2013). Ünal (2013)'a göre hem biyolojik ve psikolojik, hem de çevresel bir kavram olan ergenlik, birey verimli olduğu zaman ya da ev kurup belli bir işe sahip olduğu zaman bitmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na göre ergenlik, “buluş dönemine girme ile başlayan hem biyolojik hem de psikolojik olarak çocukluğun sona erdiği ve toplum yaşamında sorumluluk alma çağı olan, yetişkinliğin başladığı dönem olarak kapsayan 12-24 yaşları arasındaki zaman dilimidir” (Baran, 2013). Neyzi ve arkadaşlarının yapmış olduğu geniş kapsamlı bir çalışmada, ergenlik döneminin normalde kızlarda 10-12 yaşlar, erkeklerde ise 11-14 yaşlar arasında başladığı kanıtlamıştır. Kızlar ortalama olarak

erkeklerden iki yıl önce ergenlik dönemine girmekte ve ergenlik dönemi erkeklerden ortalama iki yıl önce sonlanmaktadır (Neyzi vd., 1975).

UNESCO'nun tanımına göre ergen; okumaya devam eden, kendi evi olmayan ve kendi geçimini sağlamak için çalışmayan kişidir. UNESCO'ya göre ergenlik dönemi 15-25 yaşları arasını kapsamakta, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne göre ise 12-25 yaşları arasındadır (Tokmak, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre 10-19 yaş grubu "Adolesan" olarak, 15-24 yaş grubu ise "Genç" grubu olarak ayrılmaktadır. Adolesan ve gençlik dönemlerine ait yaşların birleştirilmesini istediğimizde 10-24 yaş grubu "Genç Bireyler" olarak isimlendirilebilmektedir.

Ergenlik döneminde oluşan bedensel ve zihinsel değişimlerine baktığımızda, zihinsel gelişim açısından ergenlik beyin, nöroendokrin sistem ve hormon yoğunlaşmalarında farklılık ve gelişim, bedensel olgunlaşma ile üreme sisteminde değişme gibi çok fazla farklılıklar ortaya koymaktadır (Parlaz vd., 2012).

ABD Ulusal Sağlık Enstitülerinin (NIH) 1990'larda yetişen 100'den fazla ergeni gözlediği çalışmada, gelişmekte olan ergenlerin beyninin ilk ve tam taramalarını yapmıştır. Tarama neticelerinde insan beyninin 12-25 yaş arasında önemli bir şekilde tekrar düzenlendiğini belirtmiştir. Beynin bu zamanda çok büyümediği, kişi 6 yaşındayken beyin %90'nın normal ölçülerine ulaştığı, bundan sonraki beyin büyümesinin, kafatasının kalınlaşmasıyla ilgili olduğu belirtmektedir (Dobbs, 2011). Ergenlik çağında beyin, bilgisayarların ağ ve kablo güncelleştirmelerine benzer biçimde ciddi bir yapılanma sürecine girmektedir (Dobbs, 2011).

Fiziksel büyüme açısından ise ergen 3-5 yıl gibi çok kısa bir zamanda erişkinin antropometrik ölçüm değerlerine ulaşmakta, iç organ ve salgı bezleri gelişmelerinde, kemik, yağ ve kas kitlelerinde önemli artış olmaktadır. İskelet kitlesi, kalp, akciğerler, karaciğer, dalak, pankreas, tiroid, böbrekler, gonadlar, adrenaller, penis ve uterus büyüklük ve ağırlık açısından ikiye katlanmaktadır (Parlaz vd., 2012).

Ergenlik döneminde, dolayısıyla 11-16 yaşları arasında başlayan ve genellikle iki-üç yıl süren büyüme hızlanmasına "Büyüme atağı" denilmektedir. Yetişkin boy uzunluğunun %20-25 kadarı ergenlik dönemde kazanılmakta, kızlarda ortalama 23-28 cm., erkeklerde ise 26-28 cm. boy uzaması olabilmektedir. Boy uzaması erkeklerde 14-15 yaş arasında en hızlı olurken, kızlarda en hızlı artış evresi 12-13 yaşlar arasında

meydana gelmektedir. Ergenlerde ağırlık artışı, boyun en hızlı uzadığı dönemden hemen hemen 6 ay sonra belirginleşmekte, ağırlık ortalama olarak 20 kg (7-30 kg) artabilmektedir (Tanner, 1962).

Cinsel gelişim açısından erkek ergenlerin %98'inde pubertenin ilk fiziksel göstergesi, testiküler büyümesi olduğu kabul etmektedir (Parlaz vd., 2012). Parlaz vd. (2012), erkek seksüel gelişimi yaklaşık 11,6 yaşında başlamakta, puberte boyunca testisler, epididim ve prostat, puberte öncesi boyutları 7 katına çıkarken; penis 2 kat artmaktadır. Erkek ergenlerde ilk ejakülasyon ortalama 13-14 yaşları arasında görülmektedir.

Kız ergenlerde pubertenin ilk fiziksel belirtisinin genel olarak meme büyümesi olduğu, ancak kızların %10-20'sinde cinsel bölgede kıllanma olabilmektedir. Cinsel bölgenin kıllanmanın başlaması normalde meme büyümesi ile aynı anda olmamaktadır (Ercan, 2008). Kızların cinsel olgunlaşması yaklaşık 11- 12 yaşlar civarında olmakta, puberte boyunca memeler, overler, uterus, vajen, labiumlar ve klitoris büyüklükleri artmaktadır. Uterus ve overlerin büyüklükleri 5 ile 7 kata kadar artmaktadır. Meme büyümesinin başlamasından yaklaşık iki yıl sonra ilk adet kanaması görülmekte (Kınık, 2000) ve menarştan sonra büyüme çok sınırlı olmaktadır. Menarşın özelliklerinin etnik, sosyo-ekonomik düzey, kalıtım, beslenme ve kültürel kriterlere göre değişebildiği ve her yerde ilk görülme yaşının zamanla düştüğü belirtilmektedir (Tekgül, 2005).

Sınıflandırma açısından ergenlik dönemine baktığımızda, çok fazla dernek ve araştırmacılar tarafından değişik bir biçimde sınıflandırıldığı görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO,2003) ergenliğin 10-19 yaşları arası olduğunu onaylarken, UNICEF, ergenliği ilk ergenlik (10-14 yaşları) ve son ergenlik (15-19 yaşları) olmak üzere iki dönem şeklinde belirtmektedir (UNICEF, 2011).

Sosyal bilimcilere göre ergenlik çağı, ilk ergenlik (10-13 yaş), ara ergenlik (14-17 yaş), son ergenlik (18-21 yaş) olarak ayrıştırılmaktadır (Baysal Metin, 2016). Chambers (1995) psikososyal gelişim açısından ergenliği, ilk ergenlik (10-14 yaşlar arası), ara ergenlik (15-17 yaşlar arası) ve son ergenlik dönemi (18-21 yaşlar arası) olmak üzere üç bölümde ele almıştır.

Bahadır (1994) ergenlik dönemini ön ergenlik, ilk ergenlik ve son ergenlik olarak üçe bölmektedir. Aydın (1988)'a göre ergenlik çağı, ilk ergenlik (10- 13 yaşlar arası), ara ergenlik (14-16 yaşlar arası) ve son ergenlik (17-20 yaş ve üstü) şeklinde ele alınmıştır.

Yaş aralıkları olarak araştırmacılar tarafından en çok uygun görülen sınıflandırmayı Pawlowski ve Hamilton (2008) yapmıştır. Pawlowski ve Hamilton (2008) ilk ergenlik çağıнын; kızlarda 11-13, erkeklerde 12-14; ara ergenlik çağıнын; kızlarda 13-16, erkeklerde 14-17; son ergenlik çağıнын kızlarda 16-19; erkeklerde 17-19 yaşlarında meydana geldiği düşünmektedir. Ancak son ergenliğin 17-21 (Uzun ve Boyalı, 2020), 18-21 (Ekeland vd., 2005; WHO, 2005) ya da 18-24 yaşları aralığında gerçekleştiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Newman ve Newman, 2017; Derman ve Başal, 2013).

Yapılan bu araştırmada ilk ergenlik dönemi 10-13 yaş aralığında değerlendirilmiştir. Bu dönemin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

Erken ergenlik dönemi, cinsiyet özelliklerinin belirginleştiği birincil cinsiyet karakterlerinin (genital organların gelişimi) ardından sekonder cinsiyet karakterlerinin (göğüslerde, yüz, kol, bacaklarda, ses tonunda ve benzeri meydana gelen değişimler) ortaya çıktığı dönemdir (Parlaz vd., 2012; Bahadır, 1994). Kızlarda ilk kanama gerçekleşmesi, erkeklerde ejakulat olmaları ve hem kızlarda hem de erkeklerde de idarda kimyasal değişiklikler çıktığı dönemdir. Bu dönem sonunda cinsel olgunluk tamamlanmaktadır.

Erken ergenlik dönemi, biyo- fizyolojik alanda hızlı değişimlerin ortaya çıktığı dönemdir. Bu döneminde ergenlerin en önemli meşguliyetleri bedenleridir ve bu dönemdeki ergenler bedensel olarak hızlı büyümeye uyum sağlamak için ailesinde ve toplumda problemler yaşamaktadır. Bedensel büyümenin yanında ergen duygusal olarak aşırı derece de hassaslaşmaktadır. Eleştiri, tenkid ve ithamlar karşısında dayanma gücü zayıf olduğu, bağımsız ve tek başına kararlar almak istemektedir (Derman, 2008).

Ergenlik dönemi ve özellikleri, ülkeden ülkeye ve kültürden kültüre değişebilmektedir. Batı Afrika ülkelerinde ergenlik dönemi, evlenebilme ve çocuk yapabilme dönemi olarak algılanmaktadır. Eskiden Batı Afrika'daki ergenler daha sakin oldukları, önemli işlerde görev aldıkları, yetişkin gibi davrandıkları, dolayısıyla bu bölgelerde ergenliğin fırtınalı bir dönem olmadığı kabullenilmektedir. Margaret Mead tarafından Samoa'da ergenlik ile ilgili yaptığı çalışmalarda ergenlik döneminde Hall'un bahsettiği gibi fırtınalı bir dönem görmediği, aksine oradaki ergenlerin daha dingin oldukları belirtmiştir (Bayhan ve Artan, 2014).

2.5. ERGENLİK DÖNEMİNDE SOSYAL UYUM

Ergenlik dönemi, yetişkinlik ile çocukluk dönemi arasında bulunan sosyal, bedensel ve kişisel bir transfer dönemi olduğu için bu dönemdeki sosyal tutumların araştırılması gerekmektedir (Ata ve Artan, 2021). Dolayısıyla bu dönemdeki ergenlerin sosyal tutum kazanmaları için modern olanaklar önerilmektedir. Bu nedenle ergenlik dönemindeki çocukların sosyal eğilimlerini saptamak onları iyi tutumlara çevirebilmek için gerekmektedir (Ata ve Artan, 2021).

Ergen, yalnızca yaşın artması ya da vücudun büyümesiyle olgunlaşmaz. Ergen, düzenli insanlararası tecrübeler ya da başarılar aracılığıyla gelişmekte ve olgunlaşmaktadır (Weiner vd., 1995). Sosyal uyum, ergenin içinde yaşadığı toplumla başka bir anlatımla dış ortamla ilişkilerinin kalitesini kapsamaktadır. Ergenin içinde yaşadığı toplumda huzur, mutlu bir görünüme sahip olabilmesi, ilişkilerden çekinmeden sosyal uyaranlara cevap verebilmesi, içinde yaşadığı toplumdan uygun gören tutum ve davranışlar gösterebilmesi, topluluk içinde esnek bir şekilde hareket edebilmesi, kendi özgürlüğü içinde uyuşmacı bir tutumla sosyal kurallara iyi davranışlar gösterebilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Özgüven, 1992).

Ergenlerde sosyal uyumun en aktif olduğu yaşın 12-15 arası olduğu belirtilmektedir. Bu yaş arasında bulunan ergenler içinde yaşadığı toplumun norm ve kuralları, rol ve değerleri, amaç ve hedeflerini belirlemek için çabalamaktadır. Ergen bu çabası ile toplum tarafından ideal gördüğü tutumlarla özdeşleşmekte, çevrenin sosyo-kültürel şartları doğrultusunda sorumluluk üstlenmekte, kendi kişiliği, tutum ve davranışlarına yönelerek bunların arasında denge kurmakta, dolayısıyla çevreye uyum sağlamaktadır (Bahadır, 1994).

Erken ergenlik dönemindeki çocuklar tarafından, kural isteğe göre ve değişebilir olarak görülmekte, ama orta ve geç ergenlik dönemindeki çocuklar kuralın bir sosyal beklenti olduğunu ve ona uyum sağlaması gerektiğini bilmektedir. Örneğin otobüse binmek için sıraya girme erken ergenler için saçma olduğu, bunun kural olması sorgulanırken orta ve geç ergenler bunu çok iyi anlamaktadır.

Ergenin topluma tüm yönüyle uyum sağlaması ülkeden ülkeye ve kişiden kişiye değişmektedir. Avrupa'da çoğu ülkedeki ergenlerin çevreye uyum sağlayabilme konusunda ciddi sorun yaşadığı, bazı ergenlerin yetişkinliğe kadar uyum sağlayamadıkları ve uyum sorunu yaşayan ergenlerin sayısının gittikçe arttığı

bilinmektedir. Bunun aksine Batı Afrika'daki ülkelerde yaşayan ergenlerin çoğunun ergenlik dönemine girmeden önce sosyal uyum açısından yeterli olduklarını söylemek mümkündür. Bu ülkelerde yaşayan anne-babalar hem kendi hem de başkalarının çocuklarına tavsiye ve anlamlı ceza verebildikleri için bu çocuklar toplumda yapılması ve yapılmaması gerekenleri bilmektedir.

Sosyal uyum konusunda anne- babaların desteğinin ve akran ilişkilerinin de çok önemli olduğu bilinmektedir (Aydoğdu, 2022). Ergenler duygularında yaşadıkları karmaşa ve iniş çıkışların, diğerleri tarafından kabul edilmesini istemektedir. Bunu normal kabul eden anne-babalar bu durumun ergenlik sırasında gerçekleşen gelişimin bir parçası olduğunu anlamakta, anlayamayan anne-babalar ise ergenle arasında problem yaşanmaktadır (Neriman vd., 2020).

Ergenlik döneminde ergen ile anne baba arasındaki ilişkiler farklılaşabilmektedir. Ergenler bu dönemde dış çevre ile yakın ilişki kurmaya başlamaktadır. Anne-babalarından büyük ölçüde uzaklaşıp bağımsızlaşmaya başlamaktadır. Anne-babalara karşı duydukları sevgiyi korumakla birlikte bağımlılıktan kurtulmaya çalışmaktadır.

Aile içerisinde ergenin uyumlu ve sağlıklı ilişkiler kurması, hem sosyal hem de psikolojik açısından önemlidir. Aile içi sorunlar ergenlerde yeni sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamakta, bu sonuç sosyal uyum açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir.

Akran ilişkileri konusunda ergen akranlarıyla birlikte olmayı sevmekte, okul dışındaki aktivitelerin büyük kısmında akranlarıyla iletişime geçmektedir. Bir akran grubunda yer almak ergeni mutlu etmekte ve ergen kendini özgür hissetmektedir. Bu kapsamda ergenin özgür bir şekilde hareket etmesi ve kendine ait bir alemin olma isteği öne çıkmaktadır (Neriman vd., 2020).

Arkadaşlık kurmak amacıyla bir araya gelen ergenlerin benzer tutum ve davranışlar, fikir ve düşüncelere sahip olduğu, dolayısıyla ortak ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. Bu nedenle ergenler içine girdiği akran grubunda fazla arkadaş edinmek yerine kişisel olarak kendi tutum ve davranışlarına daha çok uyum sağlayan, kendisini anlayan, sevgiyle bağlanan, her şeyini paylaşabileceği güven dolu bir ya da iki dost seçmeyi tercih etmektedir. Bazı araştırmacılar ergenin kendine yakın bir ya da iki dost seçmekle başlayan ilişkilerini zamanla genişlettiğini ve böylece akran grubu oluşturduğunu belirtmiştir.

Özellikle aile ilişkilerinden hoşnut olmayan ergenler arkadaş ortamını daha çok önemseydiği için toplumdan ayrı bir alt kültür ya da toplum oluşturmaktadır. Ergenlerin kendi dünya görüşlerine, yaşam tarzlarına, değer yargılarına ve tutumlarına göre oluşturulan bu alt kültür, yetişkinler dünyasına göre önemli farklılıklar söz konusudur.

2.6. SOSYAL UYUM İLE İLGİLİ KURAM VE YAKLAŞIMLAR

Sosyal uyum ile ilgili araştırmaların 19.yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıktığı görülmektedir. 1896'da Fransız Sosyal Psikolog Gustave Le Bon toplu davranışla ilgili araştırma yapmıştır. Toplulukların kendi üyeleri üzerinde hipnotik bir etki yaptığını; kendilerine ait bir yaşamı, duyguları harekete geçirerek ve insanları akıl dışı hareketlere doğru yönlendirerek kendi başlarına bir yaşam kurabildiklerini ifade etmiş ve bu teorisiyle sosyal uyum kavramının ilk öncüsü olarak kabul edilmiştir. 1897'de Fransız Sosyolog Emile Durkheim sosyal uyum ve intihar arasındaki ilişki ile ilgili araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda intiharların sosyal yapıdaki çeşitliliğin, sosyal dayanışmanın derecesi ve türündeki farklılıkların sonucu olduğunu belirtmiştir (Akt. Aydoğdu, 2019).

Günümüzde sosyal uyumda önemli olan kuramlar; psikanalitik kuram, sosyal bilişsel öğrenme kuramı (öğrenmenin davranışsal kuramı ve öğrenmenin bilişsel kuramı), sosyokültürel gelişim kuramı, hümanist ve fenomenolojik kuram şeklinde sıralanabilmektedir.

2.6.1. Psikanalitik Kuram

Bu teorinin öncülüğünü S. Freud yapmıştır. Psikanalitik teorinin felsefi esası, insanın dünyaya geldiği zaman iyi olmadığı, iyi ve hakikatı bulabilmesi için büyüklerin desteğine gereksinim duyduğunu belirtmektedir. Bu kuram, insan tutumlarının kaynağının bilinç yerine bilinçaltında aranması gerektiğini savunarak, bilinç yapısının topografyasını açıklamaktadır (Akbaba vd., 2009).

Psikanalitik kurama göre bireyin kişilik yapısı üç sistemden oluşmaktadır. Bu sistemler; id, ego ve süper egodur. İd, hayatta kalma, kontrolsüz, zevk ilkesine göre çalışmaktadır. Ego, gerçeklik ilkesine göre hareket etmekte, id ve süper ego arasında bir denge kurmakta, dolayısıyla dış dünyanın çatışma halindeki istekleri arasında bir

uzlaşma sağlamaktadır. Süper ego, geleneksel değerlerin, sosyal çevre kurallarının ve kişinin kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan içsel düşüncenin temsilcisi olup kişiliğin ahlaksal yönünü oluşturmaktadır (Akt. Erbiçer, 2017). Süper egonun temel görevleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

İdden gelen içgüdüsel dürtüleri bastırmaktır. Bunlar genellikle ortamın beğenmediği nitelikteki seksüel ve agresif dürtülerden oluşmaktadır. Ego'yu realist hedefler yerine ahlaki hedeflere çevirmeye teşvik etmektir (Akbaba vd., 2009). İd, ego ve süper ego birbiriyle ortak bir şekilde çalışmakta ve davranışlarımıza yön vermektedir.

Ego id ile süper ego dengesini iyi bir şekilde kurduğunda, bireyin kişisel ve sosyal uyumu iyi olmaktadır. Psikanalitik kurama göre uyum, egonun id ve süper ego arasında pozitif bir kararlılık kurabildiğinde ortaya çıkmaktadır. Eğer egonun kurduğu bu kararlılık yıkılırsa savunma mekanizmaları çalışmaya başlamakta ve benliği denetim altına alarak uyumlu olmayan tutumların oluşmasına yol açmaktadır (Ceyhan, 1999).

Uyumlu bireyler id-süperego anlaşmazlığı egonun mükemmel çalışmasıyla çözümleyebilmektedir. Kişi id, ego ve süperego arasındaki kararlılık tutmakta zorlandığıdaysa savunma mekanizmalarının benliği bilinçli olmayan kontrolleri altına almaları neticesinde uyumlu olmayan tutumlar sergilemektedir (Tunçel, 2005).

Psikanalitik kuram kapsamında değerlendirilen kuramlardan biri de Erikson (1968)'un psikososyal gelişim kuramıdır. Erikson (1968)'un teorisinde kişinin gelişim aşamasında çevresel, sosyal ve kültürel etmenlerin faydası üstünde durmuş, kişinin uyum sürecinde sosyal çevreyle beraber biyolojik esasa dayanan, doğum ile gelen niteliklerin de önem arz ettiği vurgulanmıştır (Akt. Nadir, 2015).

2.6.2. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Öğrenme, kişinin hayatında yeni bir tutum sergilemesi ya da var olan tutumunu dönüştürmesi olarak tanımlanabilmektedir (Başaran, 2005). Join- Lambert (2015) öğrenmeyi, kişinin başka bir kişiyi gözlemleyerek kazandığı bir mekanizma olarak tanımlamaktadır. İnsanoğlu var olduğu sürece öğrenme süreci devam etmektedir. Dünyanın neresinde olursa olsun, her geçen gün daha önce bilmediğimiz yeni şeyler ortaya çıkmaktadır. Bu yeni şeylere ayak uydurması için bireylerin her zaman öğrenme durumunda olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla öğrenme sadece okulda deneyimlenmemekte, hayatın her alanında ve anında gerçekleşebilmektedir.

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı zihinsel süreçlerin zihinsel sağlığı nasıl etkilediği üzerinden durmaktadır. Bilişsel araştırmacılar, öğrenmenin nasıl meydana geldiğiyle ilgili çalışmalarına rağmen hepsinin fikir birliğine vardığı öğrenme ilkeleri şimdiye kadar kesin bir şekilde tespit edilememektedir. Ancak tüm bilişselci kuramların incelediği genel nokta insanların düşünme, his ve hareket süreçlerini nasıl işlediğidir. Kişinin yaşadığı olumsuz hislerin sebebinin fonksiyonel olmayan olumsuz düşünceler olduğu bildirilmiştir. Bundan hareketle kişilerin kaderlerini kendi düşüncelerinin belirlediği düşünülmektedir. Shakespear'ın yazdığı Hamlet adlı kitabındaki sözü, bilişsel teorinin özeti ve ana ögesidir. “İyi ve kötü bir şey yoktur bunları düşüncelerimiz oluşturur”. Sonuç olarak bilişsel kuramcılar ve bilim insanlarına göre kişinin düşünme stilini değiştirmeden duygu, tutum, davranış ve hareketlerini değiştiremeyiz (Akboy ve İkiz, 2007).

Öğrenme konusunda genellikle iki temel kuramdan söz edilebilmektedir.

2.6.2.1. Öğrenmenin Davranışsal Kuralları

Davranışçı teorisi, bireyin tutum tarzlarını uyarıcılar ile bu uyarıcılara verilen tepki türleri şeklinde tanımlamaktadır. Pavlow, Watson, Skinner, Thorndike teorinin müjdecileridir. Bu teoriye göre kişinin içinde yaşadığı ortamla başa çıkabilme kapasitesi, o kişinin uyumunun işaretidir. Birey doğduğunda boş levha gibidir, dolayısıyla ne iyi ne de kötü, ne uyumlu ne de uyumsuzdur. Doğduktan sonraki dönemlerde her şey ceza ve pekiştireçlerin etkisiyle öğrenilmekte ve kişilerin gösterdiği uyum dışı tutumların ise uygun olmayan öğrenmeler olduğuna inanılmaktadır (Cüceloğlu, 1997; Bacanlı, 2003).

Bu kurama göre öğrenme, pekiştirme (ödüllendirme veya cezalandırma) yoluyla gerçekleşmekte, uyumsuz davranışlar, pekiştireçlerin iyi bir şekilde kullanılmaması sonucu oluşmaktadır (Eripek,1982). Bireyin davranışının şekillenmesinde pekiştireçler uygun bir şekilde kullanılıyorsa ve toplumun normlarına uygun davranışlar modellerden doğru bir şekilde alınarak uygulanıyorsa birey zamanla uyumlu bir davranış repertuvarına sahip olabilmektedir (Akt. Akbağ, 1994). Bireye doğru davranışın öğretilmesi, ona gerektiğinde ödül verilmesi, bireyin uyumlu davranışlar sergilemesini sağlamaktadır (Cevher, 2015).

Öğrenme kuramcıları, uyum sağlamak için yapılan öğrenme ve biçimlendirmenin çok önemli olduğunu savunmaktadır (Yılmaz, 2019). Öğrenme tutumları, gereksinimleri

daha uygun karşılayacak şekilde organize etme de yeni bir olayla karşılaşıldığında bunları tekrardan örgütleme, yeni şartlara ve durumlara uyum sağlama anlamına gelmektedir (Akt. Güngören, 2011).

2.6.2.2. Öğrenmenin Bilişsel Kuramı

Bu kurama göre öğrenme pekiştirmeye birlikte davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimiyle gerçekleşmektedir. Bu yönüyle zihinsel bir süreç olarak da kabul edilmekte ve kişilerin aktif katılımını gerekli kılmaktadır. Bilişsel öğrenme teorisyenleri, davranışçıların tersine öğrenmeyi izlenebilir davranışların ötesinde izlenemeyen bilişsel süreçlerle açıklamışlardır. Bandura bu teorinin kurucusu olarak kabul edilmektedir (Filiz, 2011).

Bandura, gözlem yoluyla öğrenme üzerine odaklanmış ve bu öğrenme yaklaşımını; dikkat etme, bellekte tutma, davranışı ortaya koyma, motivasyon süreçlerine ayırmıştır. Diğerlerini gözlemleyerek örnek alma, ebeveyn davranışlarının çocuklar tarafından modellenmesi açısından mantıklı bir teori modeli olarak değerlendirilmiştir (Tatlıoğlu, 2021).

Model alma; gözlemlenme ve öğrenme ile beraber davranış eyleme dökme aşamalarını içerir. Bandura (1996), bireylerin içinde yaşadığı ortamdaki kişilerin davranışlarını gözlediklerini, buradan birtakım sonuçlar çıkararak kendileri için faydalı olan davranışları içselleştirdiklerini öne sürmekte ve öğrenmenin pekiştirmeye ihtiyaç duymadan her zaman ortaya çıktığını; ancak o enformasyona gerek duyulduğunda gözlenebilir şekilde meydana geldiğini savunmaktadır (Akt. Tatlıoğlu, 2021).

Jean Piaget'e göre; insanlar doğuştan örgütlenme ve uyum olmak üzere iki temel eğilimle dünyaya gelmektedir. Örgütlenme, süreçleri düzenli ve tutarlı duruma getirmek, bu hedef yönünde birleştirme, koordinasyon sağlama, fikirler ve eylemleri birleştirmektedir. Uyum ise davranışın örgütlenmiş bir düzenin ve aktifliğin içinde yer aldığı bir sistemdir (Arslan, 2017).

Bilişsel kuramındaki en faydalı konu, kişinin düşüncelerindeki yanlışların ruhsal ve sosyal sorunlara neden olmasıdır. Sosyal açıdan bir davranışın uyumlu veya uyumsuz olmasına birey değil, bu durumlarla ilgili bilişsel yorumlamalar sebep olmaktadır. Şemalar insana birçok katkı sunmasına rağmen birçok problemin kaynağını da oluşturmaktadır (Yılmaz, 2019; Yağmur, 2015). Şemalar bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olan ilişkilerini açıklama biçimlerine etki eden filtrele benzer bir görev

üstlenmektedir. Problem oluşan şemaların etkisi altındaki birey daha çok duyumsadığı olumsuz hislerin bilincinde, ancak hislerine neden olan şemaya dayanan fikirlerin bilincinde olmayabilmektedir (Akt. elik, 2018).

2.6.3. Sosyo-Kültürel Gelişim Kuramı

Sosyal uyum konusunda başka bir kuramsal yaklaşım sosyokültürel kuramdır. Özellikle 1930' larda araştırmacıların sosyetedeki kültürün bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılması şeklindeki sosyalleşme tanımlamaları ile güncellik kazanmıştır. Bu teoriye göre, insan içinde yaşadığı kültürü öğrenmekle birlikte tutumlarına bu kültürün özelliklerini yansıtmaktadır (Kaya, 2003).

Vygotsky, ğrenmenin bireyi keşfetme sorunundan çok çevresel bir aktivite olduğunu ve olgunlaşmaya ilişkin dengesizliklerden çok kültürel amaçlar tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır (nc, 1999).

Vygotsky, ocukların kendilerinden daha iyi ve yetkin bireylerden yardım aldıklarından daha önce yapamadıkları zor görevleri başarabileceklerini belirtmiştir. Vygotsky, ocukların gelişimin her özel noktasında becerilerini biçimlendiren iki tür yetenek düzeyi olduğunu kanıtlamaktadır. Çocuğun asıl gelişim düzeyi, hiç kimseden yardım almadan bağımsız olarak yapabileceği görevin st sınırır. Çocuğun potansiyel gelişim düzeyi ise, daha yetkin bir bireyin yardımıyla yapabileceği görevin st sınırır. Çocukların içinde yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmek için hem yardımsız hem de yardımla yapabilecekleri becerilere ihtiyaç duymaktadır (Türkan, 2018).

Sosyokültürel kuramcılar kültürel kuram yanında kalıtımsal kuramı da benimseyerek sosyal uyumda kültürleşmenin yanı sıra kişinin kalıtımsal niteliklerinin de rol oynadığını savunmaktadır. Bu kuram, her kültürün diğerinden farklı olduğunu düşünmektedir. Bu kurama göre kişilik gelişimi, seksüel ile ilgili görevler, ocuk büyütme, zihin rahatsızlıkları gibi toplumsal- ruhbilimsel olgu ve süreçlerin kültürler arası genelliği ne srlememekte, çünkü bunlar kültürden kültüre değişiklik söz konusudur. Bu konu ile uğraşan ilk araştırmacılar, bir ortamın insanların, aynı kurum ve toplumların etkisinde kaldıklarından birbirlerine benzer karakter sergileyeceklerini ileri sürmektedir (Aziz, 1982).

2.6.4. Hümanist Kuramı

Hümanist kuramı, insanı olumlu bir açıdan ele almakta, insanın temelde iyi, akıllı, uyumlu, sosyal ve ileriye doğru ilerlemek ve gelişmek isteyen bir varlık olarak dünyaya geldiğini savunmaktadır.

Hümanist psikologlar uyumu değerlendirirken uyumlu ya da ruh sağlığı yerinde bir kişide olmaması gereken özellikleri (negatif yaklaşım) açıklamak yerine olması gerekenleri (pozitif yaklaşım) açıklamanın daha doğru olacağını savunmaktadır (Kuzgun, 1985).

Hümanist kuramın kurucusu Maslow gizilgüçlerini, yetenekleri ve yapabildiklerini gerçekleştirme yönünde davranan kişilerin normal ve uyumlu kişiler olduğunu, uyumsuzluğun kişinin kendi gizilgüçlerini gerçekleştirme yapısı engellendiğinde ortaya çıktığını öne sürmektedir (Germino, 1980).

Maslow'a göre, uyum sağlayan kişi kendini gerçekleştirmek için çabalamakta ve diğer kişilerin fikirlerine değer vermeden, isteklerini gerçekleştirecek şekilde yaşamaktadır. Kendini gerçekleştiren kişi, kendisi için planlar yapmakta, hedefler belirlemekte ve bu hedeflere ulaşmak için genelde başka bireylerden serbest çalışmayı tercih etmektedir. Bu kurama göre kendini gerçekleştiren kişi, sosyal açıdan uyum sağlayabilen kişidir ve uyum sağlamayı başaran kişinin toplumu algılama biçimi doğruya daha yakındır, dolayısıyla değişiklikleri kabullenmesi başka kişilere nazaran daha kolay olmaktadır (Nadir, 2015; Hébert, 2014).

Kendini kabul edebilme, kendine güvenme, kendi gizilgüçlerini gerçekleştirme, diğer bireylerle yakın ilişkiler kurma ve sürdürebilme, yaşamı anlamlı bulma uyumluluk işareti sayılırken bunların yokluğu uyumsuzluk olarak değerlendirmektedir.

Kişi sağlıklı ve sosyal açısından uyumlu bir kişilik sahibi olabilmek için sevgi ve güvenlik gibi bazı temel ihtiyaçlarının karşılanması, bağımsızlığının ve kendini gerçekleştirmenin engellenmemesi gerekmektedir (Ceyhan, 2016). Kişi kendi gerçek gücünü bilemediğinde davranışlarının sorumluluğunu alamadığında ve kendi benliğini yaşamada başarısız olduğunda sosyal açıdan uyumsuz olabilmektedir. Çünkü bu kurama göre kişinin temel ihtiyaçları doyurulmadığında kişi kendi gizilgüçlerini gerçekleştiremez, kişi kendi gizilgüçleri gerçekleşmediğinde ise sosyal açıdan uyumlu biri olamamaktadır.

2.6.5. Fenomonolojik Kuramı

Sosyal uyumu açıklayan başka bir kuram da kişinin merkeze alındığı fenomenolojik kuramdır. Bu kurama göre kişide bulunan tutumlar çocuklukta ilk yaşantıların etkisi ve bilinçdışı reaksiyonlarla değil kendini gerçekleştirme potansiyelini ifade eden sosyopsikolojik değişkenler tamamıyla açıklanabilmektedir.

Merkeze kişiyi alan bu kurama göre bilinçli yapılan tercihler, kişideki iç uyumu sağlayan faydalı bir etmendir (Nadir, 2015). İçinde yaşadığı ortamın kişiyi algılayış şekli yaptığı tercihleri etkileyen bir etmendir. Birey amaçlarıyla uyum sağlayarak kendini gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Ancak bireye göre benlik anlayışı, içinde yaşadığı ortamın benlik anlayışı birbirinden farklılaştığı zaman bireyde uyum sorunları oluşturabilmektedir. Birey kendisini değerlendirdiği zaman ve çevresi tarafından onu değerlendirdiği zaman, değerlendirmelerin sonuçları örtüşmüyorsa bireyde uyum sorunu ortaya çıkabilmektedir (Alver, 1998).

2.7. SOSYAL UYUM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

2.7.1. Sosyal Uyum ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Kaynaklara baktığımızda çocukların sosyal uyumlarını ele alan birçok çalışmanın olduğu söylenebilir. Bu bölümde konu ile ilgili güncel çalışmalar ele alınmış ve açıklanmıştır.

Öksüz ve Ayvalı (2012), temel eğitim 4. ve 5. sınıf okuyan çocukların benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda; benlik saygısı-sosyal uyum seviyesi arasında olumlu bir şekilde bir ilişki olduğu, çocukların benlik saygısı düzeyi yükseldikçe sosyal uyum seviyesinin de yükseldiği görülmüştür.

Ogelman vd. (2013), 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları üzerine anne tutumlarının yordayıcı etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, annelerin sergilediği otoriter, yetkeci ve izin verici tutumların çocuklarının sosyal beceri ve okula uyum seviyeleri ile anlamlı ilişkiler ortaya koyduğu bulunmuştur. Otoriter ve izin verici tutumlar, sosyal beceri ve okula uyum düzeylerini negatif şekilde etkilerken; yetkeci tutum ise sosyal beceri ve okula uyum düzeylerini pozitif şekilde etkilemektedir.

Göktürk (2014), barışçıl yaşam temalı eğitim programının 5 yaş grubu çocukların sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, verilen eğitim programının araştırmaya katılan çocukların sosyal uyum ve becerileri üstünde olumlu bir etki bıraktığı görülmüştür.

Aksu (2015), annesabaların sosyal problem çözme becerileri ile çocuklarının sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Araştırmanın sonucunda, anne-babaların sosyal problem çözme kompetans seviyeleri yükseldikçe çocukların sosyal uyumsuzluk seviyelerinin arttığı görülmüştür.

Kahraman (2016), 4-6 yaş arası çocuklarda ebeveyn davranışlarının; akran ilişkileri ve sosyal uyum yeterliliklerine etkisini araştırmıştır. Sonuçlara göre izin verici ebeveyn tutuma sahip anne-babaların çocukların akran ilişkilerini ve sosyal uyum yeterliliklerini pozitif bir şekilde etkilediği belirlenmiştir. Tam tersi bir şekilde demokratik ve otoriter tutumun çocuğun akran ilişkilerini ve sosyal uyumunu olumsuz yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Pehlivan (2017), lise ergenlerinin sosyal uyum becerileri ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda cinsiyet, sınıf seviyesi ve yaş değişkenlerine göre öğrencilerin uyum düzeyinin değişiklik göstermediği saptanmıştır.

Özkurt (2018), ergenlerin (ortaokul öğrencileri) aile içi iletişimlerinin ve sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi üzerine yapmış olduğu araştırmanın sonucunda, erkek ergenlerin ailelerindeki ilişkileri kız ergenlere nazaran daha çok yardımcı olarak algıladıkları, kız ergenlerin ailelerindeki ilişkileri erkek ergenlere nazaran daha engelleyici olarak algıladıkları, sosyal uyum seviyesi yükseldikçe aile üyeleri arasındaki kavga ve tartışmaların da azaldığı saptanmıştır.

Aydoğdu ve Gürsöy (2019), ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında öğrenim gören ergenlerin sosyal uyum seviyelerini farklı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, ergenlerin sosyal uyum seviyeleri üstünde sınıf seviyesi, kardeş sayısı, doğum sırası, aile tipi, ebeveyn öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin anlamlı farklılık yarattığı, diğer yandan cinsiyetin önemli bir değişken olmadığı saptanmıştır.

Öğreten (2020), lise ergenlerinin sosyal becerileri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet ve yaş değişkenine göre sosyal yeterlik, uyum ve kariyer olgunluk arasında yüksek düzeyde ilişkilerin olduğu belirtmiştir.

Eker Ünal (2021), WISC-IV neticelerine göre üstün yetenekli olan ve olmayan 6-10 yaş arası çocukların sosyal uyum ve beceri seviyelerinin aile yaşamı ve çocuk büyütme davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlara göre çocukların zekâ düzeyinden bağımsız olarak, anne-babalar demokratik tutum gösterdiğinde çocukların sosyal uyum ve beceri seviyeleri yükseldiğini saptamışlardır.

2.7.2. Sosyal Uyum ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Landry ve Blanc (2009), asperger sendromlu olan çocukların sözel yetenekleri ile sosyal uyumu arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, asperger sendromlu olan çocukların sözel yeteneklerin düzeyi yükseldikçe paralel olarak sosyal uyum düzeyinin de yükseldiği belirtilmiştir.

Robinson (2014), küçük çocuklarda bağlanma ve sosyal uyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın neticesinde, bağlanma ve sosyal uyum arasında ciddi bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Anne- çocuk arasındaki bağlanma kalitesi çocukta sosyal uyum davranışlarının çıkmasını etkilemektedir.

Turcotte (2015), aile içi şiddete maruz kalan çocukların sosyal uyumunu incelemiştir. Sonuçlar aile içinde şiddete uğrayan çocukların uğramayanlara nazaran daha çok uyum sağlamada problem yaşadığını belirtmiştir.

Gauthier (2021) anne-baba tutum ve çocuk arasındaki ilişkinin ortaokula geçiş yapan öğrencilerin sosyal uyumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, demokratik tutumlara sahip olan anne-babaların çocuklarının sosyal uyum düzeylerinin, izin verici ve aşırı korumacı tutumlara sahip olan anne-babaların çocuklarına göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Hem yurtiçi hem de yurtdışı kaynaklar tarandığında, sosyal açıdan çocuğun uyumu ile ilgili yapılan birçok çalışma olduğu görülmektedir. Genel olarak yapılan çalışmalar çocukların sosyal uyumunu etkileyen faktörlerin anne-baba tutumu, yaş ve hastalığın olduğunu ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Ortaokul öğrencilerinin sosyal uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada karma araştırma yöntemlerinden açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Bu desende ilk olarak nicel verilerin toplanması ve çözümlenmesi gerçekleşir. Sonrasında nitel veriler toplanarak bu veriler çözümlenir. Böylece çalışmayı yürüten araştırmacı, nicel verilerin açıklanmasında nitel verilerin nasıl yardımcı olduğunu yorumlar (Pekşen Akça, 2020).

Araştırmanın nicel boyutunda nicel araştırma türlerinden betimsel tarama modeli benimsenmiştir. Tarama türlü çalışmalar, eskiden ya da şimdiye kadar var olan bir olayı var olduğu formuyla betimlemeyi hedefleyen araştırma türüdür (Karasar, 2016). Bu araştırma türü, birçok unsurdan oluşan bir evrenle ilgili genel bir fikre sahip olabilmek için bütün evrenin ya da ondan alınacak bir grupta yapılacak tarama düzenlemeleridir. Tarama türleri ile tekil ya da ilişkisel taramalar yapılabilmektedir. Tekil tarama türü değişkenlerin, tek tek, tür ya da miktar olarak teşekküllerinin saptaması hedefiyle uygulanan araştırmalardır. İlişkisel tarama türü ise iki ya da daha fazla değişken arasında beraber değişimin varlığını ve düzeyini saptamayı hedefleyen araştırma türüdür (Karasar, 2016). Bu tür nicel araştırma modelinde araştırmacının nedensellik ilkelerini yorumlama, tahmin etme ve genelleme yapma gibi hedefleri vardır, araştırmacı nicel verileri toplamakta, analizini yapmakta ve değişkenler arasında ilişki olup olmadığı kanıtlamak için çalışmaktadır, dolayısıyla araştırmacının bağımsız değişken ya da etmenler üzerinde manipülasyonu olmamaktadır (Demir, 2021).

Betimsel tarama modelini seçilmesi nedeni, bu araştırma türü herhangi bir fenomen ya da sorunu derinlemesine açıklamak, tesfir etmek, incelemek veya eleştirmek için kullanılan bir araştırma türüdür ve ölçütler belirleyerek araştırılan durumlar ve değişkenler arasında ilişkinin olma ihtimali ve seviyesi sorgulanmaktadır. Kaptan (1998)'a göre betimsel tarama modeli çalışmalar “şimdiki pozisyon nedir, neredeyiz, ne yapmak istiyoruz?” gibi suallar sorulmalıdır. Betimsel çalışmalarda, çalışmanın

incelendiği hâlihazır ortam deforme olmaz, değişik bir ortam yapılmaya kalkmaz. Tarama modeli betimsel bir araştırma türüdür ve evren hakkındaki fenomenleri öğrenebilmek ve ortaya çıkarabilmek için örnekleme çalışıp anketler uygulamaktadır (Kaya ve Şahin, 2013; Aydoğdu vd., 2017).

Araştırmanın nitel boyutunda ise nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırmada derinlemesine verilmiş yanıtların nitel olarak analiz edilebilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada iki farklı çalışma gubu belirlenmiştir. Araştırmanın nicel boyutu için çalışma evreni, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokulların altıncı ve yedinci sınıflarında eğitim alan öğrencilerden oluşmaktadır. Ankara ilinde toplam 791 ortaokul vardır. Ankara'daki 791 ortaokulda 287.013 öğrenci bulunmaktadır (Milli Eğitim Müdürlüğü, 2018). Ortaokul kademesi için (5. 6. 7. ve 8.sınıf) 287.013/ 2 bölünerek 6.ve 7.sınıf öğrenci sayıları hesaplanmıştır. Dolayısıyla altıncı ve yedinci sınıfta yaklaşık 143.506 öğrenci bulunduğu söylemek mümkündür.

Araştırmanın örneklemi ise 693 öğrenciden oluşmuş ve bu öğrencilerin yaşlarının 11 ile 13 aralığında değiştiğini söylemek mümkündür. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin % 54,4'ü kız ve % 45,6'sı erkek, % 46,5'i yedinci sınıfta ve % 53,5'i altıncı sınıfta öğrenim görmekte, % 84,0'i çekirdek aileye sahip ve % 16,0'i geniş aileye sahip, %39,7'sinin annesi ilkokul ve ortaokul öğrenim düzeyine sahip ve % 60,3'ünün annesi lise ve üniversite öğrenim düzeyine sahip, % 33,4'ünün babası ilkokul ve ortaokul öğrenim düzeyine sahip ve % 66,7'sinin babası lise ve üniversite öğrenim düzeyine sahip, %27,6'sının annesi çalışmakta ve %72,4'ünün annesi çalışmamakta, %93,2'sinin babası çalışmakta ve %6,8'inin babası çalışmamaktadır.

Nitel açıdan ise araştırmanın evreni, 2022- 2023 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokulların altıncı ve yedinci sınıflarda eğitim veren öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise nicel boyutta çalışmaya dahil edilen öğrencilerin öğrenim gördüğü okullardaki öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın nitel boyutuna söz konusu beş okuldan 40 öğretmen dahil

edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; %80'i kadın, çoğunluğu 31 yaş ve üstü, yarısından fazlası 11 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğunun fen bilimleri, Türkçe ve İngilizce olmak üzere farklı branşlara sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından geliştirilen “Genel Bilgi Formu”, “Sosyal Uyum Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Genel Bilgi Formu

Öğrenciler için oluşturulan Genel Bilgi Formu, cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim ve çalışma durumu ile ilgili bilgi almak üzere geliştirilen sorulardan oluşmaktadır. Öğretmenler için oluşturulan Genel Bilgi Formu’nda ise, cinsiyet, yaş, mesleki kıdem ve branş bilgilerini elde etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

3.3.2. Sosyal Uyum Ölçeği

Ölçek, ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfına devam eden öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini öğrenmek hedefiyle geliştirilmiştir (Aydoğdu, 2019; Aydoğdu ve Gürsoy, 2020). Sosyal Uyum Ölçeği tek boyutlu olup 55 madde içermektedir. Ölçek, 5’likert tipinde olup “(1) Hiç katılmıyorum” dan “(5) Tamamen Katılıyorum” a doğru puanlanmaktadır.

Ters puanlanan madde olmayan ölçekten alınabilecek toplam puanlar 55 ile 275 arasında farklılaşmaktadır. Ölçeğin kapsam geçerliği, uzman görüşleri alınarak sağlanmıştır. Ölçüt geçerliği, Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (Erdoğan ve Bacanlı, 2003) ile test edilmiştir. Sosyal Uyum Ölçeği ile Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği’nin alt boyutu olan sosyal beceri faktörü arasında orta seviyede olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .32$, $p < 0.5$). Bu sonuç, ölçeğin ölçüt geçerliğinin sağlandığını kanıtlamaktadır. Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı ile ölçeğin güvenirliği değerlendirilmiştir. Sonuçlar

ölçeğin güvenilirliğinin yüksek düzeyde (Alfa değeri: 0.95) olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar ölçeğin kapsam, yapı ve ölçüt geçerliği ile güvenilirliğinin sağlandığını kanıtlamaktadır (Aydoğdu, 2019).

3.3.3.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu, öğretmenlerin çocukların sosyal uyumlarını etkileyen faktörler hakkında görüşlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Görüşme formunda öğretmenlere çocukların sosyal uyumlarını etkileyen faktörlerin neler olduğu sorusuyla birlikte demografik değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim durumu ve anne-baba çalışma durumu) sosyal uyumu nasıl etkilediğine ilişkin sorular yer almaktadır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra üç alan uzmanına gönderilmiş ve forma son şekli verilmiştir.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmada veri toplama görevine geçmeden önce İstanbul Okan Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli etik izinler alınmıştır (Toplantı Tarihi: 23.02.2022, Toplantı Sayısı: 150). Sonrasında Ankara İli Keçiören Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırmanın yürütülmesi için izinler alınmıştır.

Verilerin toplanması sürecinde okullara geçmeden önce araştırmacı tarafından uygulama yapılacak okula telefon edilmiş (müdür veya müdür yardımcısı), haber verilip sonrasında anlaşılan tarihte okula gidilmiştir. Ölçme araçları uygulanmadan önce öğrencilere “Veli İzin Formu” verilmiş, anne ya da babalarına imzalattırıp okula getirmeleri istenmiştir. Veli izin formu onaylanmış olan öğrenciler araştırmaya katılmıştır. Veri toplama formları sınıf ortamlarında bir ders saati içinde ortalama 15- 20 dakika içinde öğrencilere uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasını yetiştiremeyen öğrencilere ek süre tanınmıştır. Tüm veriler yaklaşık üç hafta içerisinde toplanmıştır.

Elde edilen veriler analiz edildikten sonra sonuçların açıklanmasına yardımcı olmak amacıyla öğrencilerin öğrenim gördükleri okullardaki 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılmadan önce öğretmenlerle görüşülmüş, uygun gördükleri zaman dilimlerinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacı ve içeriği hakkında öğretmenlere bilgi verilmiş ve istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları söylenmiştir.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE İSTATİSTİKİ YÖNTEMİ

Araştırmada öğrencilerin doldurdıkları Genel Bilgi Formu ve Sosyal Uyum Ölçeği'nde yer alan bilgiler öncelikle Excel 2010 programına aktarılmıştır. Araştırmada 700 kadar öğrenciye ulaşılması hedeflendiği için formları eksik veya yanlış doldurma ihtimallerine karşın formlar 900 öğrenciye uygulanmıştır. Veriler aktarılırken 207 öğrencinin formları uygun bir şekilde doldurmadığı görülmüş, bu nedenle 693 öğrenci üzerinden veriler değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel demografik özellikleri ve anne babaları ile ilgili demografik verilere frekans analiz uygulanmış, verilerin dağılımı “n” ve “%” olarak tablolarda yansıtılmıştır. Ayrıca veriler grafik ile gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kişisel demografik verilerine frekans analiz uygulanmış, verilerin dağılımı “n” ve “%” olarak tablolarda yansıtılmıştır.

Sonrasında, araştırmada kullanılan Sosyal Uyum Ölçeği'ne ait ifadelerin ortalama ve standart sapmaları değerlendirilmiştir. Sosyal Uyum Ölçeği'nin demografik verilere göre farklılık yaratıp yaratmadığı anlamlılık testleri ile değerlendirilmiştir.

Araştırmada veriler SPSS v23 istatistik programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk sınamaları ile değerlendirilmiştir. Kolmogorov-smirnov testi, örneklem verilerinin dağılımların normalliği ve normalliğin test edilmesi için kullanılan önemli bir testtir (Güngör, 2008). Shapiro-Wilk ise rastgele örneklemimin normal dağılıp dağılmadığını ölçmek hedefiyle kullanılan bir testtir (Şahintürk ve Özcan, 2017).

Normal dağılmayan verilerin ($p < 0.05$); analizi için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, iki ya da daha çok değişkenin karşılaştırmasında ise; Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Mann Whitney U testi, benzer nüfustan gelen iki bağımsız grup arasında ortalama farkını öğrenmek ve gruplar arasında fark ya da eşitliği tanımlamak hedefiyle faydalanan bir testtir (Ovla vd., 2017). Kruskal-Wallis H testi ise normal dağılmayan gruplarda üç ya da daha çok sayıda grubun ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlılığını test etmek hedefiyle faydalanan bir testtir (Arslan, 2018).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu'ndan elde edilen nitel veriler ise betimsel analiz tekniğiyle değerlendirilmiştir. Bu tekniğe göre analiz edilen bilgiler, daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanır ve düzenlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla

doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir (Türnükü, 2000). Bu doğrultuda araştırma sonuçları rapor edilirken öğretmenlerine görüşlerine yer verilmiştir. Alıntılara yer verilirken katılımcılar Ö1, Ö2....Ö40 şeklinde kodlanmıştır.

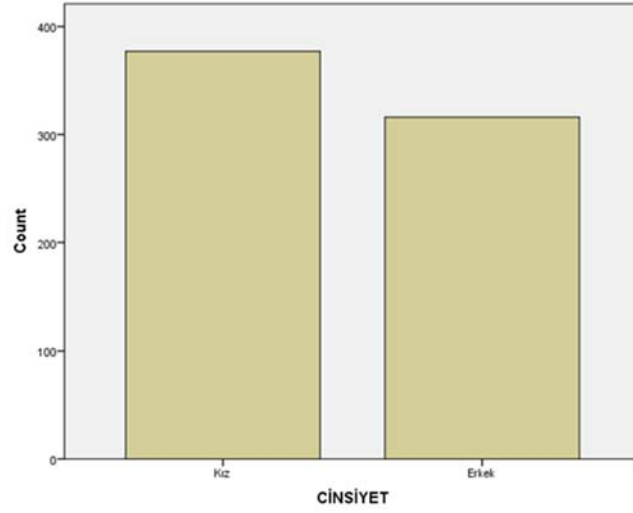
BÖLÜM 4. BULGULAR

Araştırmaya dâhil edilen çocukların demografik özelliklerine ait verilerin dağılımı Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Verilerinin Dağılımları

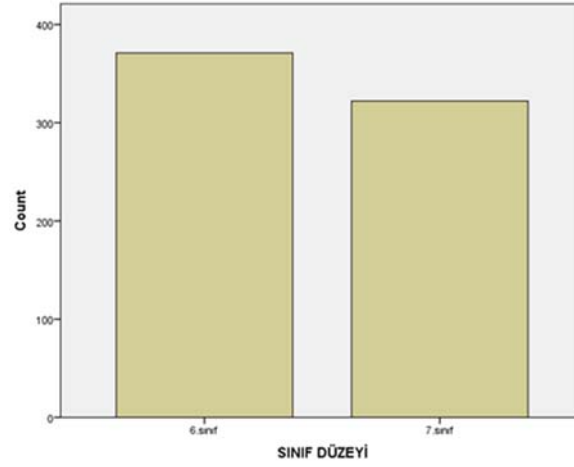
		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	377	54,4
	Erkek	316	45,6
Sınıf düzeyi	6.sınıf	371	53,5
	7.sınıf	322	46,5
Kardeş sayısı	Hiç yok	57	8,2
	1 kardeş	264	38,1
	2 kardeş	171	24,7
	3 kardeş	134	19,3
	4 kardeş	50	7,2
	5 ve üzeri	17	2,5
Aile tipi	Çekirdek Aile	582	84,0
	Geniş Aile	111	16,0
	Toplam	693	100,0

Araştırmaya katılanların demografik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; %54,4’ünün kız, %53,5’inin 6.sınıf olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %38,1’inin bir kardeşe sahip olduğu, %50’den fazlasının iki ve daha fazla kardeşe sahip olduğu ve %84’ünün çekirdek ailede yaşadığı belirlenmiştir.

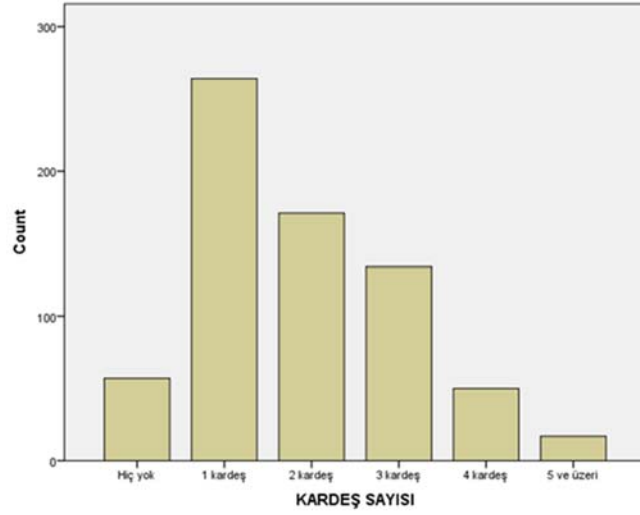
Şekil 4.1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyete Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların cinsiyete göre veri dağılımları incelendiğinde; %54,4'ünün kız, %45,6'sının erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

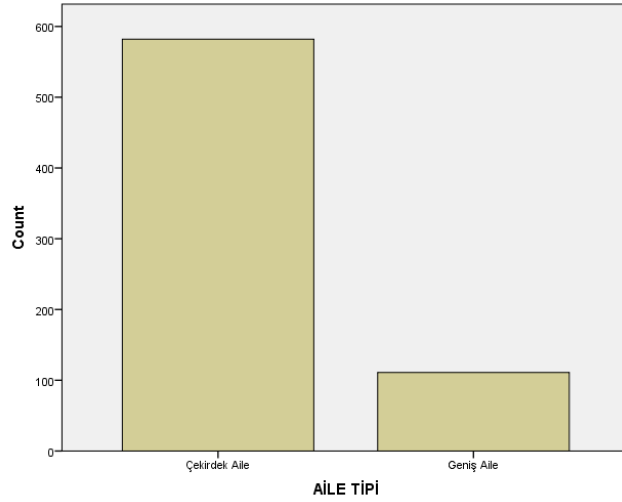
Şekil 4.2. Araştırmaya Katılanların Sınıf Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların sınıflara göre veri dağılımları incelendiğinde; %53,5'inin 6.sınıf, %46,5'inin 7. sınıf öğrencisi olduğu söylenebilir.

Şekil 4.3. Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayısına Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların kardeş sayısına göre veri dağılımları incelendiğinde; %8,2'sinin hiç kardeşinin olmadığı, %38,1'inin bir kardeş, %24,7'sinin iki kardeş, %19,3'ünün üç kardeş, %7,2'sinin dört kardeş, %2,5'inin beş ve üzeri kardeşe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4.4. Araştırmaya Katılanların Aile Tipine Göre Veri Dağılım Grafiği

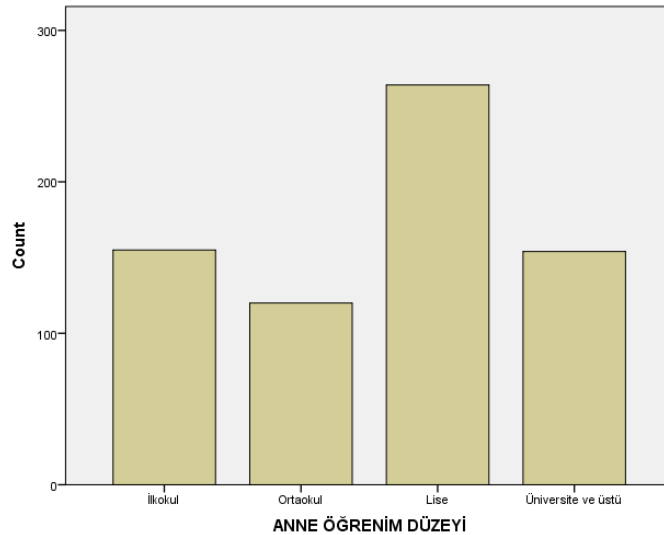
Araştırmaya katılanların aile tipine göre veri dağılımları incelendiğinde; %84'ünün çekirdek aile, %16'sının geniş ailede yaşadıkları söylenebilir.

Araştırmaya dahil edilen çocukların anne-babalarının demografik özelliklerine ait verilerin dağılımı Tablo 4.2'de gösterilmiştir.

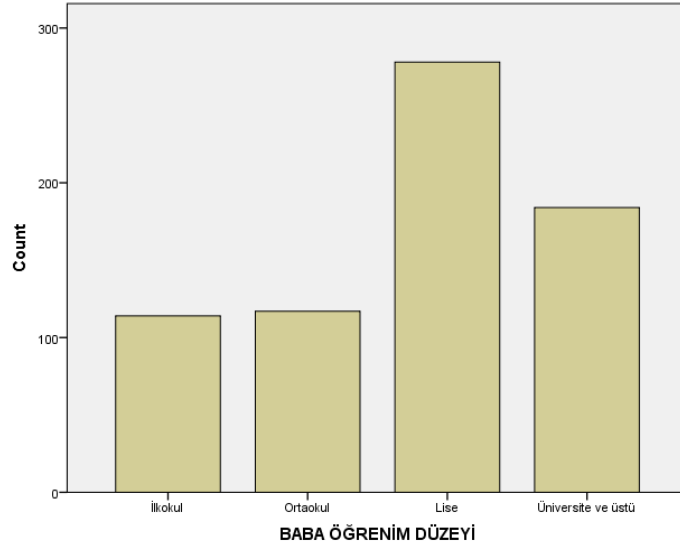
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Babalarına Yönelik Verilerinin Dağılımları

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Anne öğrenim düzeyi	İlkokul	155	22,4
	Ortaokul	120	17,3
	Lise	264	38,1
	Üniversite ve üstü	154	22,2
Baba öğrenim düzeyi	İlkokul	114	16,5
	Ortaokul	117	16,9
	Lise	278	40,1
	Üniversite ve üstü	184	26,6
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	191	27,6
	Çalışmıyor	502	72,4
Baba çalışma durumu	Çalışıyor	646	93,2
	Çalışmıyor	47	6,8
Toplam		693	100,0

Araştırmaya katılanların anne-babalarının demografik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; %95,7'sinin annesi okuryazar, %38,1'inin annesi lise mezunu olduğu görülmektedir. Çocukların babalarının %96,2'sinin okuryazar, %10,1'inin lise mezunu olduğu söylenebilir. Ayrıca %72,4'ünün annesinin çalışmadığı, %93,2'sinin ise babasının çalıştığı tabloya yansımaktadır.

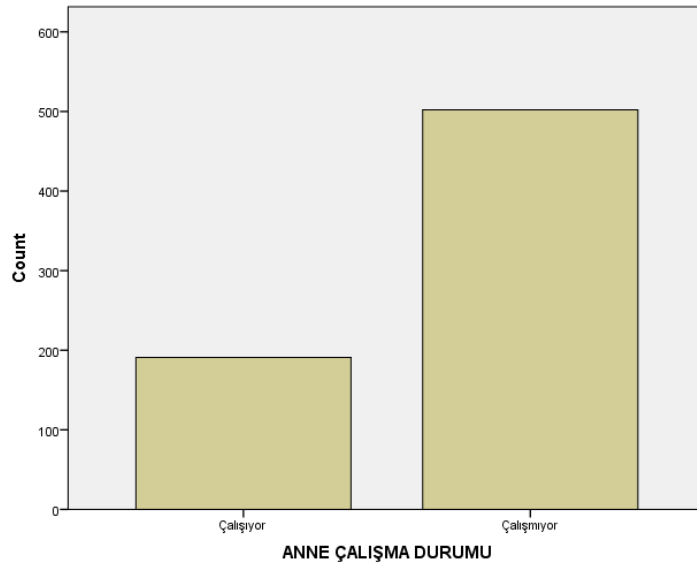
Şekil 4.5. Araştırmaya Katılanların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların anne öğrenim düzeylerine göre veri dağılımları incelendiğinde; %22,4'ünün ilkokul, %17,3 'ünün ortaokul, %38,1'inin lise, %22,2'sinin üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir.

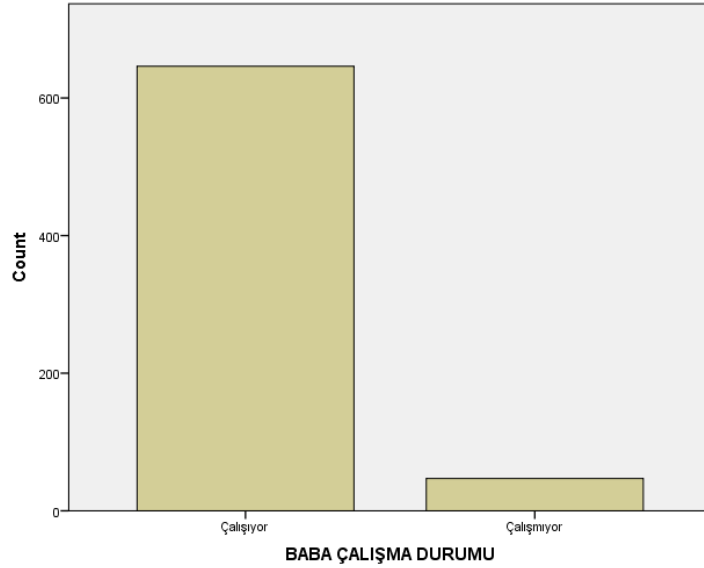
Şekil 4.6. Araştırmaya Katılanların Baba Öğrenim Düzeyine Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların baba öğrenim düzeylerine göre veri dağılımları incelendiğinde; %16,5'inin ilkokul, %16,9'unun ortaokul, %40,1'inin lise, %27,4'ünün üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir.

Şekil 4.7. Araştırmaya Katılanların Anne Çalışma Durumuna Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların anne çalışma durumlarına göre veri dağılımları incelendiğinde; %27,6'sının çalıştığı, %72,4'ünün çalışmadığı belirlenmiştir.

Şekil 4.8. Araştırmaya Katılanların Baba Çalışma Durumuna Göre Veri Dağılım Grafiği

Araştırmaya katılanların baba çalışma durumlarına göre veri dağılımları incelendiğinde; %93,2'sinin çalıştığı, %6,8'inin çalışmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Araştırmada Kullanılan Sosyal Uyum Ölçeğine Ait İfadelerin Değerlendirilmesi

Sosyal Uyum Ölçeği	Ort.	S.S.
Arkadaşlarım...	4,126	,9265
Evde...	4,361	,8816
Ailemdeki...	4,362	,9156
Okula...	4,583	,7396
Eşyalarımı...	4,348	,8510
Ailem beni sever.	4,717	,6932
Okulda...	4,346	,8179
Aile...	4,061	,9762
Evde yaptığım hataları kabul ederim.	3,825	,9795
Arkadaşlarım...	4,218	,9092
Dışarı...	4,648	,7847
Dersle...	4,053	,9993
Okul...	4,317	,8536
Evdeki...	4,309	,8276
Okula...	4,176	1,1008
Teneffüslerde...	4,442	,9194
Okula gelirken kişisel temizliğime dikkat ederim.	4,623	,6679
Aile...	4,378	,7799
Ders...	4,595	,8526
Evde...	4,016	1,0798
Arkadaşlarımın...	4,403	,7552

Arkadaşlarımın...	4,229	,9829
Sınıf...	3,882	1,0537
Arkadaşlarıma kızdığımda düşüncelerimi sakince söylerim.	3,623	1,1243
Arkadaşlarımla...	4,449	,8166
Aile...	4,159	,9651
Okulda düzenlenen etkinliklere katılırım.	3,890	1,0682
Okul...	4,351	,9765
Oyunlara...	4,063	1,0502
Okuldaki...	4,560	,7871
Okuldaki...	4,476	,8525
Ailemi...	4,368	,8527
Sorunlarımı...	4,154	1,0849
Öğretmenlerim...	4,219	,9270
Arkadaşlarıma...	4,179	,9955
Aile...	4,177	1,0405
Arkadaşlarım...	4,566	,7114
Arkadaşlarımla...	4,429	,8683
Birçok...	4,268	1,1200
Ailemle...	4,610	,8107
Ödevlerimi...	4,082	1,0259
Ailemin...	4,453	,8532
Aileme...	4,410	,8514
Üzüntülerimi	3,967	1,1582
Kavga...	3,937	1,1625
Okul...	4,508	,8234
Eve...	4,315	1,0039
Arkadaşlarımla...	4,476	,8938
Kendimi ailemin bir parçası olarak görürüm.	4,639	,7447
Arkadaşlarımın...	4,501	,8305
Okulda...	4,190	,8906
Arkadaşlarıma...	4,338	,8389
Aile...	4,557	,7763
Tablo 4.3. (Devam)		
Arkadaşlarımla...	3,847	1,0602
Evdeki...	4,426	,8664
Sosyal Uyum Puanı Toplam	236,20	29,353

1: Kesinlikle Katılmıyorum – 5: Kesinlikle Katılıyorum
Sosyal Uyum Puanı (Min:55 Max:275)

Araştırmada kullanılan sosyal uyum ölçeğine ait ifadeler değerlendirildiğinde; en yüksek ortalama puana sahip ifadelerin; “Ailem beni sever.” (ort: 4.71), “Dışarı çıkacağım zaman ailemden izin alırım.” (ort: 4,64)ve “Kendimi ailemin bir parçası olarak görürüm.” (ort: 4.63) ifadeleri olduğu, en düşük ortalama puana sahip ifadelerin ise; “Evde yaptığım hataları kabul ederim.” (ort:3.82), “Arkadaşlarıma kızdığımda düşüncelerimi sakince söylerim.” (ort: 3.62) ve “Okulda düzenlenen etkinliklere katılırım.” (ort: 3.89) ifadeleri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal Uyum Ölçeğinin Normallik Analizi

	Tests of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Sosyal Uyum Ölçeği	,093	693	,000	,901	693	,000

Araştırmada kullanılan Sosyal Uyum ölçeğine verilen yanıtların dağılımları Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testleri ile Skewness ve Kurtosis değerleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Sonuçlara verilerin normal dağılım göstermediğini ortaya koymuştur ($p < 0.05$). Bu doğrultuda, iki kategorili verilerin analizinde Mann-Whitney U testi, üç ya da daha çok kategorili verilerin analizinde Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır.

Tablo 4.5. Cinsiyete Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Cinsiyet	n	S.Ort.	Z	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	Kız	377	364,71	-2,544	,011
	Erkek	316	325,87		

*Mann-Whitney U testi

Cinsiyete göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p = 0.011$). Sonuçlara göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere nazaran sosyal uyum seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.6. Sınıf Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	S.Ort.	Z	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	6.sınıf	371	346,52	-,068	,946
	7.sınıf	322	347,55		

*Mann-Whitney U testi

Sınıf düzeyine göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p = 0.946$). Sınıf düzeyi değişkeninin, öğrencilerin sosyal uyumları açısından ayırıcı bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.7. Kardeş Sayısına Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Kardeş Sayısı	n	S.Ort.	X ²	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	Hiç yok	57	340,75	11,127	,049
	Bir	264	329,74		
	İki	171	376,80		
	Üç	134	364,13		
	Dört	50	289,58		

Beş ve üzeri	17	370,03
--------------	----	--------

*Kruskal-Wallis H testi

Kardeş sayısına göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p=0.049$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi hedefiyle Mann-Whitney U testi ile gruplar arası ikili mukayeseler yapılmıştır. Sonuçlara göre; dört kardeşi olan öğrencilerin, iki kardeşi olanlara ve üç kardeşi olanlara göre sosyal uyum düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.8. Aile Tipine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Aile Tipi	n	S.Ort.	Z	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	Çekirdek Aile	582	350,33	-1,002	,316
	Geniş Aile	111	329,55		

*Mann-Whitney U testi

Aile tipine göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p=0.316$). Aile tipi değişkeninin, öğrencilerin sosyal uyumları açısından ayırıcı bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.9. Anne Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Anne Öğrenim	n	S.Ort.	X ²	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	İlkokul	155	350,45	1,699	,637
	Ortaokul	120	326,73		
	Lise	264	354,95		
	Üniversite ve üstü	154	345,70		

*Kruskal-Wallis H testi

Anne öğrenim düzeyine göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p=0.637$). Anne öğrenim düzeyi değişkeninin, öğrencilerin sosyal uyumları açısından ayırıcı bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.10. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Baba Öğrenim	n	S.Ort.	X ²	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	İlkokul	114	329,96	2,049	,562
	Ortaokul	117	337,42		
	Lise	278	348,56		
	Üniversite ve üstü	184	361,29		

*Kruskal-Wallis H testi

Baba öğrenim düzeyine göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p=0.562$). Baba öğrenim düzeyi

değişkeninin, öğrencilerin sosyal uyumları açısından ayırıcı bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.11. Anne Çalışma Durumuna Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Anne Çalışma	n	S.Ort.	Z	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	Çalışıyor	191	327,09	-1,615	,106
	Çalışmıyor	502	354,58		

*Mann-Whitney U testi

Anne çalışma durumuna göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p=0.106$). Anne çalışma durumu değişkeninin, öğrencilerin sosyal uyumları açısından ayırıcı bir değişken olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4.12. Baba Çalışma Durumuna Göre Sosyal Uyum Ölçeğinin Değerlendirilmesi

	Baba Çalışma	n	S.Ort.	Z	p*
Sosyal Uyum Ölçeği	Çalışıyor	646	355,77	-4,277	,000
	Çalışmıyor	47	226,43		

*Mann-Whitney U testi

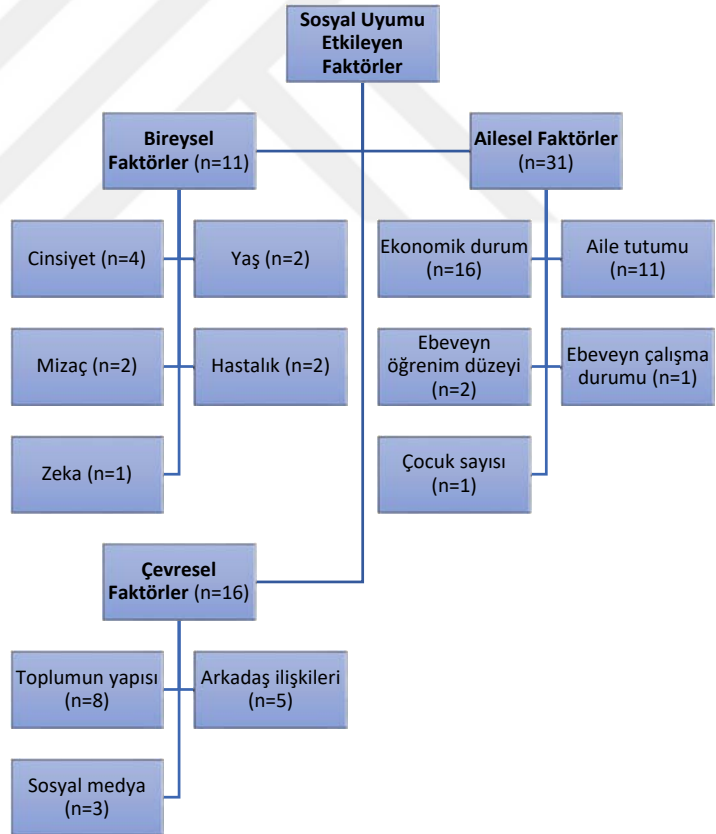
Baba çalışma durumuna göre sosyal uyum ölçeği değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. ($p=0.000$). Sonuçlara göre babası çalışanların sosyal uyum düzeylerinin çalışmayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.13. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Verilerinin Dağılımları

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	32	80,0
	Erkek	8	20,0
Yaş	30 ve altında	3	7,5
	31-40	20	50,0
	41-50	14	35,0
	51 ve üstü	3	7,5
	5 yıl ve altında	2	5,0
Mesleki kıdem	6-10 yıl	10	25,0
	11-15 yıl	10	25,0
	16-20 yıl	10	25,0
	21 yıl ve üstünde	8	20,0

Branş	Fen bilimleri	8	20,0
	Türkçe	8	20,0
	İngilizce	7	17,5
	Teknoloji ve tasarım	7	17,5
	Matematik	4	10,0
	Sosyal bilgiler	3	7,5
	Diğer (DKAB, BİT)	3	7,5

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; %80'i kadın, çoğunluğu 31 yaş ve üstü, yarısından fazlası 11 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğunun fen bilimleri, Türkçe ve İngilizce olmak üzere farklı branşlara sahip oldukları tespit edilmiştir.

Şekil 4.9. Öğretmenlerin Sosyal Uyumu Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Öğretmenlerin sosyal uyumu etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri incelendiğinde sırasıyla en çok ailesel faktörlerin %53,4 (ekonomik durum, aile tutumu, ebeveyn öğrenim düzeyi, çalışma durumu, çocuk sayısı), çevresel faktörlerin %27,6 (toplumun yapısı, arkadaş ilişkileri, sosyal medya) ve bireysel faktörlerin %18,9 (cinsiyet, yaş, mizaç hastalık, zekâ) etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.14. Demografik Değişkenlerin Sosyal Uyuma Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Dağılımları

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	18	45,0
	Erkek	6	15,0
	Farklılık yok	16	40,0
Sınıf Düzeyi	6.sınıf	12	30,0
	7.sınıf	17	42,5
	Farklılık yok	11	27,5
Kardeş sayısı	Kardeş sayısı fazla	32	80,0
	Kardeş sayısı az	-	-
	Farklılık yok	8	20,0
Aile tipi	Geniş aile	24	60,0
	Çekirdek aile	1	2,5
	Farklılık yok	15	37,5
Anne öğrenim düzeyi	Öğrenim düzeyi yüksek	35	87,5
	Öğrenim düzeyi düşük	-	-
	Farklılık yok	5	12,5
Baba öğrenim düzeyi	Öğrenim düzeyi yüksek	33	82,5
	Öğrenim düzeyi düşük	-	-
	Farklılık yok	7	17,5
Anne çalışma durumu	Çalışıyor	22	55,0
	Çalışmıyor	5	12,5
	Farklılık yok	13	32,5
Baba çalışma durumu	Çalışıyor	28	70,0
	Çalışmıyor	-	-
	Farklılık yok	12	30,0

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin ergenlerin cinsiyete göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 45'i (n=18)

kız öğrencilerin, %15'i (n=6) erkek öğrencilerin uyumlu olduğunu ifade ederken % 40'ı cinsiyete göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin kız öğrencilerin daha uyumlu olmasını; kızların daha erken ergenliğe girmeleri, değişime daha kolay uyum sağlamaları, duygularını daha rahat ifade etmeleri, erkek öğrencilerin agresif ve hareketli davranışlara sahip olmaları, dijital bağımlılıklarının fazla olmasından dolayı sosyalleşememeleriyle açıklamışlardır. Bu konuda Ö7: *“Kız çocukları erkek çocuklarına göre daha uyumlu. Erkek çocukları bilgisayar ya da ekran başında fazla zaman harcadıkları için sosyalleşmeyi sanal ortamda yapıyorlar”*, Ö34: *“Kızların daha uyumlu olduğunu düşünüyorum çünkü duygusal ve sosyal olarak daha çok değişime adapte olabiliyorlar”* şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler erkek öğrencilerin daha uyumlu olmasını; erkeklerin serbest yetiştirilmeleri, çevreleriyle daha erken sürede kaynaşmaları, kızlar arasında gruplaşmaların olması, kızların daha fazla kıskançlık yaşamaları, kızların utangaç olmalarıyla açıklamışlardır. Bu konuda Ö8: *“Sınıflarda erkek öğrenciler arasında gruplama yokken kızlar arasında daha çok gruplama oluyor. Bu nedenle erkekler daha kolay uyum sağlıyor”*, Ö11: *“Kızların erkeklere göre daha baskıcı şartlar altında kaldıkları için uyumun zorlaştığını düşünüyorum. Erkek çocuklar daha rahat yetiştiriliyor”* şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir. Cinsiyete göre sosyal uyumların farklılaşmadığını dile getiren öğretmenler ise sosyal uyumun cinsiyetten bağımsız olarak çocukların yaşadıkları toplumun yapısına ve çocukların gelişim özelliklerine göre değişebileceğini vurgulamışlardır.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin sınıf düzeyine göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 42,5'i (n=17) 7.sınıf öğrencilerinin, %30'u (n=12) 6.sınıf öğrencilerinin uyumlu olduğunu ifade ederken % 27,5'i sınıf düzeyine göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler 7.sınıf öğrencilerinin daha uyumlu olmasını; yaşla birlikte olgunlaşmalarına, büyüdükçe sakinleşip durağanlaşmalarına, akranlar tarafından kabul görme çabalarına bağlamaktadır. Bu konuda Ö16: *“Özellikle ergenlik döneminde akranları tarafından kabul görmek çocuklar için daha önemli hale geldiğinden, yaşlarının ilerlemesiyle sosyal uyumlarının arttığını düşünüyorum”*, Ö19: *“Sınıf seviyesi yükseldikçe iletişim arttığından daha fazla uyum sağlıyorlar”* şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler 6.sınıf öğrencilerinin daha uyumlu olmasını; daha çok

iletişime açık olmalarına, yaş arttıkça gruplaşmaların ve akran zorbalığının başlamasına, ergenliğin etkisiyle agresifleşmeleri, ilgilerinin azalmasıyla açıklamaktadır. Bu konuda Ö22: “7. sınıfta ergenliğin etkisiyle daha az kişiden oluşan arkadaş grupları oluşuyor”, Ö35: “Yaş büyüdükçe daha fazla ayrımcılık ve zorbalık yapabiliyorlar” şeklinde görüş sunmuşlardır. Yaşa göre sosyal uyumun farklılaşmadığı görüşünü savunan öğretmenler ise çocukların benzer yaş gruplarına sahip olmalarıyla benzer uyum davranışlarını gösterdiklerini bildirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin kardeş sayısına göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 80’i (n=32) kardeş sayısının fazla olmasının sosyal uyumu artırdığını dile getirirken %20’si (n=8) sosyal uyumun kardeş sayısına göre etkilenmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin sosyal uyumlarının daha yüksek olmasını; daha iyi iletişim kurmaları, paylaşımcı olmaları, tek kardeşe sahip olanların çekingen ve benmerkezci olmalarıyla açıklamıştır. Bu konuda Ö6; “Kardeş sayısı fazla olan çocuklar, kardeş sayısı az olan çocuklara göre daha rahat iletişim kurup daha kolay uyum sağlayabiliyorlar”, Ö16; “Kardeş sayısı fazla olan çocukların sosyal uyum becerilerinin daha gelişmiş olduğunu düşünüyorum. Kardeşi olan çocuklar paylaşmayı, akranıyla iletişim kurmayı daha erken öğreniyorlar” şeklinde görüş sunmuşlardır. Öğretmenler kardeş sayısının sosyal uyumu etkilemediğini ise; kardeş sayısından daha çok kardeşler arası ilişkilere, çevreye ve aileye uyumun niteliğine bağlamaktadır. Bu konuda; Ö30; “Kardeş olmasına bağlıdır. Fakat kardeş sayısı etken değildir”, Ö35; “Sosyal uyum, kardeş sayısından ziyade aile ve çevreye uyumdan etkilenir” sözleriyle dile getirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin aile tipine göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 60’ı (n=24) geniş aileye sahip öğrencilerin, %2,5’i (n=1) çekirdek aileye sahip öğrencilerinin uyumlu olduğunu ifade ederken % 37,5’i aile tipine göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler geniş aileye sahip öğrencilerin daha uyumlu olmasını; daha kolay sosyalleşmeleri, paylaşımcı olmaları, kendilerini başkalarının yerine koymaları, model alacağı kişilerin fazla olmasıyla açıklamaktadır. Bu konuda Ö5; “Büyük ailede büyüyenler daha kolay sosyalleşir daha çabuk iletişime girerler”, Ö16; “Geniş ailede büyüyen öğrencilerin sosyal açıdan daha beceriklidirler,

paylaşmayı, iletişim kurmayı, başkası yerine koymayı daha iyi bilirler” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Çekirdek aileye sahip öğrencilerin daha uyumlu olması ise ailenin daha fazla ilgi göstermesiyle (Ö4; Çekirdek ailedeki çocuklar daha uyumlu olurlar, çünkü ailenin ilgisi yüksek düzeyde) savunulmuştur. Aile tipinin sosyal uyum üzerinde etkili olmadığını düşünen öğretmenler ise, uyum için bireyin davranışlarının önemli olduğunu, ev dışındaki rolleri etkileyemeyeceği görüşünü desteklemektedir.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin anne öğrenim düzeyine göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 87,5’i (n=35) anne öğrenim düzeyinin yüksek olmasının sosyal uyumu artırdığını dile getirirken %12,5’i (n=5) sosyal uyumun anne öğrenim düzeyine göre etkilenmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler anne öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha uyumlu olmasını; annelerin daha çok ilgilenmeleri, sosyal faaliyetlere yönlendirmeleri, desteklemeleri, çocuğu gözlemlemeleri, çocuğun sorunlarını fark etmeleriyle açıklamaktadır. Bu konuda Ö7; “Eğitilmiş bir anne çocuklarını farklı kurslara götürebilir. Bu kurslarda çocuklar sosyalleşme ortamı buluyor”, Ö12; “Annenin eğitim düzeyine göre çocukları yetiştirme yöntemi değişiyor. Bu da çocukların ileride arkadaşlarla kurduğu iletişime kadar etki ediyor” şeklinde görüş sunmuşlardır. Anne öğrenim düzeyinin sosyal uyumu etkilemediği görüşünü destekleyen öğretmenler ise; ergenlik dönemindeki öğrencilerin arkadaş çevresinin etkisiyle uyumlarının geliştiğini savunmuşlardır.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin baba öğrenim düzeyine göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 82,5’i (n=33) baba öğrenim düzeyinin yüksek olmasının sosyal uyumu artırdığını dile getirirken %17,5’i (n=7) sosyal uyumun baba öğrenim düzeyine göre etkilenmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler baba öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha uyumlu olmasını; çocuğunun eğitimine daha fazla önem vermeleri, ilgi göstermeleri, rol model olmaları, öğrenim düzeyi düşük olanların olumsuz davranışlarını çocuğa yansıtılmalarıyla açıklamışlardır. Bu konuda Ö17; “Babanın çocuğa yaklaşımını eğitim düzeyi belirtiyor, eğitilmiş ve çocuğa yaklaşımı sağlıklı bir babanın da çocuğun çevresiyle uyumunu etkilediğini düşünüyorum”, Ö40; “Okumayan babaların davranışları iyi olmayabilir ve çocukların sosyal uyumlarını kötü yönde etkileyebilir” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Baba öğrenim düzeyinin sosyal uyumu etkilemediği görüşünü savunan öğretmenler ise;

öğrenim düzeyinden çok aile ilgisinin, babanın çocuklukla kurduğu ilişkinin ve babanın varlığını hissettirmesinin önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin ergenlerin anne çalışma durumlarına göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 55'i (n=22) çalışan anneye sahip öğrencilerin, %12,5'i (n=5) çalışmayan anneye sahip öğrencilerinin uyumlu olduğunu ifade ederken % 37,5'i anne çalışma durumuna göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler çalışan anneye sahip öğrencilerin daha fazla uyumlu olmasını; çocukların daha fazla sorumluluk almaları, bağımsız olmaları, girişken olmaları, kendine güvenmeleriyle açıklamaktadır. Bu konuda Ö22; “*Genelde daha girişken ve aktif olduklarını düşünüyorum. Erken yaşta kreş, kurs vb. katıldıkları için olabilir*”, Ö36; “*Annesi çalışan çocukların daha fazla sorumluluk almaya istekli olduğunu düşünüyorum*” şeklinde görüş sunmuşlardır. Öğretmenler çalışmayan anneye sahip öğrencilerin daha fazla uyumlu olmasını; çalışan annelerin çocuklarının kendilerini yalnız hissetmeleri, ilgi eksikliği yaşamaları, çocuklarına ayıracakları zamanın kısıtlı olmasıyla ilişkilendirmektedir. Bu konuda Ö11; “*Anne çalışıyorsa çocuk yalnızlık yaşayıp, uyum problemi yaşayabilir*”, Ö24; “*Annesi çalışan çocuklar daha az ilgi görmekte ve sosyal uyumları azalmaktadır*” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Anne çalışma durumunun sosyal uyumunu etkilemediğini düşünen öğretmenler ise; çalışma durumundan daha çok birlikte geçirilen zamanın kalitesinin etkili olacağını savunmaktadır.

Araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin öğrencilerin baba çalışma durumlarına göre uyumlarının farklılaşma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin % 70'i (n=22) çalışan babaya sahip öğrencilerin, uyumlu olduğunu ifade ederken % 30'u baba çalışma durumuna göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler çalışan babaya sahip öğrencilerin daha uyumlu olmasını; çocuğun sorumluluğunun artması, geçim sorunun yaşanmaması nedeniyle çocuğun kendine güveninin artmasıyla açıklamaktadır. Bu konuda Ö18; “*Babası işsiz olan çocuklar sosyalleşme noktasında kendilerini geri çekebilmekte ve içe kapanma özelliği gösterebilmektedir*”, Ö38; “*Babası çalışan çocuk sorumluluğu daha iyi kavlıyor*” şeklinde görüş sunmuşlardır. Baba çalışma durumunun etkili olmadığını dile getiren öğretmenler ise, babanın anneye göre daha edilgen olması ve baba ile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesiyle görüşlerini savunmaktadır.

BÖLÜM 5. TARTIŞMA

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfı okuyan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri belirlenmiş ve erişilen bulguların neticeleri konuyla ilgili yapılmış başka araştırmalar ile karşılaştırma yapılarak tartışılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bulunan ortalamalara göre; kız öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç cinsiyete göre rollerin farklılığı, sosyal çevre ve ailenin kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin aynı olmaması (Bacanlı ve Erdoğan, 2003), kızların erkeklere kıyasla aile ve arkadaşlarıyla duygularını daha fazla paylaşımlarından kaynaklanabilir (Güvenç ve Aktaş, 2006). Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre ise öğretmenlerin %45'i kız öğrencilerin, % 15'i erkek öğrencilerin daha uyumlu olduğunu dile getirirken % 40'ı cinsiyete göre uyumlarında bir farklılık olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Öğretmenler kız öğrencilerin daha uyumlu olmasını; iletişim becerileri konusunda erkeklerden daha iyi olmaları, duygularını daha iyi ve kolay bir şekilde aktarabilmeleriyle açıklamışlardır. Bu görüşme sonucu nicel araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir. Erigüç ve diğerlerin (2013) iletişim becerilerinin değerlendirdikleri çalışmalarında, kız öğrencilerin iletişim becerileri erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özen (1999)'in anne-babalar arası kavga ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmasında, kız çocukların sosyal uyum seviyelerinin erkek çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Büyüksahin (2009)'in boşanmış ve boşanmamış ailelerden gelen 11-13 yaş arası ergenlerin ebeveyn davranışlarını algılama tarzlarının sosyal uyum seviyeleri ile ilişkisini incelediği çalışmasında da erkek çocukların sosyal uyum puanları kızlara göre anlamlı farklılık oluşturmuştur.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç devlet okulların eğitim yöntemi, sistemi, kalitesi ve etkililiğinden kaynaklanabilir (Arslan vd., 2010). Öğrencilerin sınıf düzeyleri de art arda olduğunda, onların sosyal uyum düzeyleri arasında pek fark olmayabilir (Hebert, 2014). Görüşme sonuçları incelendiğinde ise öğretmenlerin % 42,5'i (n=17)

7.sınıf öğrencilerinin, %30'u (n=12) 6.sınıf öğrencilerinin uyumlu olduğunu ifade ederken % 27,5'i sınıf düzeyine göre sosyal uyumlarının farklılaşmadığını dile getirmişlerdir. Öğretmenler 7.sınıf öğrencilerinin daha uyumlu olmasını; yaşla birlikte olgunlaşmalarına, büyüdükçe sakinleşip durağanlaşmalarına, akranlar tarafından kabul görme çabalarına bağlarken, 6.sınıf öğrencilerinin daha uyumlu olduğunu dile getiren öğretmenler ise bu görüşlerini bu çocukların daha çok iletişime açık olmaları, yaş arttıkça gruplaşmaların ve akran zorbalığının başlaması, ergenliğin etkisiyle agresifleşmeleri, ilgilerinin azalmasıyla açıklamaktadır. Diğer yandan öğretmenler sınıf düzeyine göre farklılık olmamasını benzer yaş gruplarına sahip oldukları için çocukların uyum davranışlarının benzerlik gösterdiğini dile getirmişlerdir. Bu görüşme sonucu nicel araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen ortalamalara göre; dört kardeşi olan öğrencilerin, iki ve üç kardeşi olanlara göre sosyal uyum düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç az kardeşi olan çocukların çok kardeşi olan çocuklara göre akran gruplarında daha çok kabul edildiklerinden kaynaklanabilir. Tek çocuklar anne ve baba ile daha çok yakın ilişkiler kurabilir, ebeveynler çocuklarına rol model olma ve rehberlik yapma gibi işlevleri kolaylıkla sağlayabilir. Öğretmenler ise elde edilen sonuçların aksine görüş bildirmişlerdir. Görüşme sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin % 80'i (n=32) kardeş sayısı fazla olan öğrencilerinin uyumlu olduğunu ifade ederken %20'si (n=8) sosyal uyumun kardeş sayısına göre etkilenmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler kardeş sayısı fazla olan öğrencilerinin daha uyumlu olmasını ise daha sıcakkanlı, sosyal ve paylaşımcı olmalarıyla açıklamışlardır. Diğer yandan öğretmenler kardeş sayısına göre farklılık olmamasını kardeş sayısından daha çok kardeşler arası ilişkilerin kalitesine, çevreye ve aileye uyumun niteliğine bağlamaktadır. Aile dışı yakın ilişkiler kurma, model alma, paylaşma gibi unsurlar bireyin sosyal uyumunu etkileyebilir. Kardeşler arasındaki rekabet, yaş farkı, kardeşlerin cinsiyet dağılımı, her kardeşe ait anne-baba çocuk ilişkisi, çocukların sosyal uyumları üzerinde farklı bir etkiye yol açabilir (Ogelman, 2011). Kardeşler, insanlararası ilişkilerde tecrübe kazanılmasında önemli bir görev oynarlar. kardeşler arası yaşanan negatif ilişkilerin çocuğun sosyal ilişkilerine negatif etkisi olabileceği, pozitif ilişkilerinde pozitif etkisinin olabileceği bilinmektedir (Parke vd., 2004). Kardeşlerle yaşanan

tecrübeler ve sosyal algılayış yetenekleri, etkileşimsel bir ortam sağlaması açısından etkili olmaktadır. Bu çevrede öğrenilen becerilerin arkadaş ilişkilerine de yansıtacağı söylenebilmektedir. Kardeş ilişkilerinde özellikle annenin çocuk yetiştirme tutumları açısından çocukları bireysel olarak ve kardeş ilişkileri açısından önemli ölçüde etkileyebileceği belirtilmektedir (Stocker ve Youngblade, 1999; Yu ve Gamble, 2008). Aydoğdu ve Gürsoy (2019)'un ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfı okuyan ergenlerin sosyal uyum düzeylerini farklı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında, iki ve daha az kardeşi olan çocukların sosyal uyum seviyelerinin üç ve daha çok kardeşi olan çocukların sosyal uyum seviyelerinden daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin aile tipine (çekirdek/geniş) göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç çocukların sosyal uyum düzeylerinin aile yapısından daha çok ebeveynlerin tutumlarından etkilenebildiğini akla getirmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre ise öğretmenlerin % 60'ı (n=24) geniş aileye sahip öğrencilerin, %2,5'i (n=1) çekirdek aileye sahip öğrencilerinin uyumlu olduğunu dile getirirken % 37,5'i aile tipine göre uyumlarında bir farklılık olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Öğretmenler aile tipine göre farklılık olmamasını, aile tipinden daha çok kişilik özellikleri ve anne baba tutumlarının etkili olduğunu söylemişlerdir. Bu görüşme sonucu nicel araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir. Ebeveynlerin demokratik tutumu gösterdikçe çocukların uyumlarının da yükseldiği söylenebilir. Kaynaklar taradığımızda demokratik anne-baba tutumunun uyumu pozitif yönde ağır bastığını kanıtlayan çalışmalar bulunmaktadır (Chen vd., 2005; Demir vd., 2017; Işık, 2006; Kaya vd., 2012; Ogelman vd., 2013). Demokratik aile içinde büyüyen çocuklar içinde yaşadıkları çevreye rahat bir şekilde uyum sağlamaktadır. Bisaillon (2008)'un yetiştirme yurdundaki çocukların sosyo-duygusal ve uyum düzeylerini incelediği araştırmasında, çocukların içinde yaşadığı ailedeki birey sayısının sosyal uyum düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Aynı şekilde Akbaş (2016)'ın okul öncesi çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelediği çalışmada, çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin aile tipine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin anne ve baba öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç geleneksel rol beklentileri doğrultusundan kaynaklanabilir. Örnek olarak sosyal ve kültür baskısı nedeniyle

Afrika'nın bazı bölgelerindeki bireylerin tutum ve davranışları birbirine benzediği, üniversiteyi bitirenlerle ortaokul bitiren anne babaların çocuklarına karşı tutumlarının benzer düzeyde olduğu söylenebilir (Charmillot, 2002). Aynı şekilde Moisan (2014)'ın babaların çocuklarına uyguladıkları şiddetin sosyal uyum üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında, hem okumuş hem de okumamış babaların çocuklarına şiddet uygulayabildikleri belirtilmiştir. Araştırmamızın sonucuyla örtüşen bu çalışma, babanın öğrenim durumundan daha çok çocuğuyla kurduğu ilişkide olumlu rol model olmasının etkili olabileceği şeklinde açıklanabilir. Görüşmelerden elde edilen sonuçlar ise farklılaşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre ise öğretmenlerin % 87,5'i (n=35) anne öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, % 82,5'i (n=33) baba öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha uyumlu olduğunu dile getirirken %12,5'i (n=5) sosyal uyumun anne öğrenim düzeyine göre etkilenmediğini ve %17,5'i (n=7) sosyal uyumun baba öğrenim düzeyine göre etkilenmediğini savunmuşlardır. Baba öğrenim düzeyinin sosyal uyumu etkilemediği görüşünü savunan öğretmenler, öğrenim düzeyinden çok aile ilgisinin, babanın çocukla kurduğu ilişkinin ve babanın varlığını hissettirmesinin önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Anne öğrenim düzeyinin sosyal uyumu etkilemediği görüşünü destekleyen öğretmenler ise; ergenlik dönemindeki çocukların arkadaş çevresinin etkisiyle uyumlarının geliştiğini savunmuşlardır. Beş-altı yaş çocuklarının işe sahip olan ve olmayan annelerinin çocuk büyüme davranışları ile çocukların sosyal-duygusal uyum seviyeleri arasındaki ilişkinin araştırdığı bir çalışmada (Şentürk, 2007), annelerin eğitim seviyelerinin çocukların sosyal-duygusal uyum seviyelerini etkilediğini belirtmiştir. Aynı şekilde Özyürek (2015)'in okul öncesi çocukların sosyal beceri seviyeleri ile anne davranışları arasındaki ilişkinin incelediği çalışmasında, çocukların sosyal beceri düzeyi anne öğrenim düzeyinden etkilendiği bulunmuştur. Güngören (2011)'in evlilik çatışmasının okul öncesi çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelediği çalışmasında baba eğitim düzeyi yüksek olan çocukların sosyal uyum puanı, baba eğitim düzeyi düşük olan çocukların puanından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Başka bir araştırmada da baba eğitim düzeylerinin çocuklarının sosyal konumları üzerinde etkili olduğu belirtmiştir (Ogelmen, 2011).

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum seviyelerinin annenin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı belirtmiştir. Görüşme sonuçlarından elde edilen bulgular ise farklılaşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre öğretmenlerin % 55'i

(n=22) çalışan anneye sahip öğrencilerin, %12,5'i (n=5) çalışmayan anneye sahip öğrencilerinin uyumlu olduğunu dile getirirken % 37,5'i anne çalışma durumuna göre uyumlarında bir farklılık olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Öğretmenler anne çalışma durumuna göre farklılık olmamasını, çalışma durumundan daha çok birlikte geçirilen zamanın kalitesinin etkili olacağını savunmuşlardır. Bu görüşme sonucu nicel araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir. Temel ve Türkoğlu (2019)'nın ikamet bölgelerine göre anne-baba davranışlarının okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisini incelediği araştırmada, hem köyde hem de şehir merkezinde yaşayan okul öncesi çocukların sosyal becerilerine annelerin meslek durumlarının etkisi olmadığı belirtmiştir. Badini Kinda (2010)'nın Burkina Faso ülkesinde yaptığı araştırmada, kültürel olarak hem çalışan hem de çalışmayan anneler tarafından çocuk bakma ve ev işleri yapılmaktadır. Evde tüm annelerin görevleri aynı olduğu için çocuklarına verdiği ilgi ve davranışları da benzetmektedir. Annenin çalışma durumundan daha çok annenin çocuğa ilgi ve şefkat gösterme davranışı, çocuğun sosyal ve genel uyum düzeylerini etkilediği düşünülebilir. Çocuğun ihtiyaçları ve sorunları olduğunda yalnız olmadığını hissettirmek gibi destekleyici, güven verici, kabul eden ve sevgiye dayalı anne davranışları, çocuğun sosyal uyum düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir. Sarı (2007)'nin çalışmasına göre, çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin üzerinde annenin mesleğinin etkisi olmadığı belirtmiştir. Aynı şekilde Öztürk (2017)'ün Suriyeli çocukların öfke ve sosyal uyum seviyeleri incelediği çalışmasında, Suriyeli çocukların sosyal uyum düzeylerinin annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin baba çalışma durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen ortalamalara göre; babası çalışanların sosyal uyum düzeylerinin çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu belirtmiştir. Bu bulgu babanın aile içindeki rolünden kaynaklanabilir. Geleneksel ailelerde geçimini sağlamak babaların sorumluluğu olduğu için evde söz sahibi onlardır. Çalışmayan babalar ailedeki bireylerin isteklerini daha çok kabul ettikleri için çocukların sosyal uyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Erny, 1985). Yarı yapılandırılmış görüşme sonuçlarına göre ise öğretmenlerin % 70'i (n=22) çalışan babaya sahip öğrencilerin uyumlu olduğunu dile getirirken % 30'u baba çalışma durumuna göre uyumlarında bir farklılık olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Öğretmenler çalışan babaya sahip öğrencilerin daha uyumlu

olmasını, ihtiyaçlarını elde edebilip özgüveni yüksek olmalarıyla açıklamışlardır. Bu görüşme sonucu nicel araştırmamızın sonucuyla örtüşmektedir. Öztürk (2017)'n Suriyeli ocukların öfke ve sosyal uyum seviyeleri incelediği çalışmasında, babası çalışmayan çocukların duygusal, davranış ve akran sorunlarına ilişkin puanları babası çalışanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırma sonucunda nicel boyuttan elde edilen verilerin bir kısmı nitel sonuçlarla paralellik göstermesine rağmen, farklı bulgulara da ulaşılmıştır. Bu sonuçlar öğrencilerin sosyal uyumlarının farklı faktörlerle de ilişkili olduğunu akla getirmektedir.

Nitekim ğretmenlerin sosyal uyumu etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin %53,4' ailesel faktörlerin, %27,6'sı çevresel faktörlerin ve %18,9'u bireysel faktörlerin etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Tomlinson (1982)'un çalışmasında çocuğun sosyal uyumunu etkileyen faktörleri üç gruba ayrılmıştır. Birincisi sosyo-ekonomik ve ailesel faktörler, ikincisi eğitim süreci ve okul müfredatı faktörler ve son faktör ise kişisel olduğunu belirtmiştir (Akt. Ergin ve Ermeğen, 2011).

BÖLÜM 6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Keçiören ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul öğrencilerinin sosyal uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi adlı bu çalışmanın sonucunda, ergenlerin sosyal uyumunun bazı faktörlerden etkilenirken (cinsiyet, kardeş sayısı, baba çalışma durumu) diğer faktörlerden (aile tipi, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne çalışma durumu) anlamlı bir düzeyde etkilemediği ortaya koymuştur.

Sosyal uyumu gelişmiş öğrenci, kendisini ifade etme, yardımlaşma ve paylaşma, becerilerinin geliştirilmesini, duygularını düzenleme ve ifade etme, işbirliği, karşılaştığı sorunlarla baş etme, kendisinin ve başkalarının değerli olduğunu fark etme, olaylara olumlu bakış açısı ile bakma, kendini bir gruba ait hissetme, özgüven, hatalarını fark etme ve sorumluluk bilinci edinme gibi becerileri kazanmış durumda olduğu bilinmektedir.

Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde etkilediği, kız öğrencilerin sosyal uyum düzeylerinin erkek akranlarına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kız öğrencinin içinde yaşadığı çevre kurallarına uyum sağladığı, aynı yaş grubundaki çocuklarla anlaştığı gibi yetişkinlerle de sağlıklı ilişkiler kurabildiği söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyumu etkileyen başka bir faktör kardeş sayısının olduğunu belirtmiştir. Dört kardeşi olan öğrencilerin iki ya da üç kardeşi olanlara göre sosyal uyum düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bazı anne-babalar çocuklarının sayısı arttıkça daha yumuşak bir karaktere sahip olabilmektedir. Dolayısıyla tek ya da iki çocuk sahibiyken çocuklara karşı katı tutum sergilediği, kurallara uymayan çocuklarını cezalandırdığı, çocukların ihtiyaçlarını yeterince cevap vermediği söylenebilir. Ancak çocuk sayısı arttıkça çocuklara karşı bu tutum ve davranışları değişebilmektedir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyumunu etkileyen başka önemli faktör ise babanın çalışma durumudur. Sonuçlara göre babası çalışanların sosyal uyum düzeylerinin

çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hepimizin kişisel özellikleri birbirinden farklı olduğu gibi çalışan ve çalışmayan babaların aynı kişisel özelliklere ve karakterlere sahip olması beklenilmemektedir. Çalışmak insanın kişiliğini değiştiren önemli bir faktördür, çalışan insanların çalışma koşulları ve iş ortamı kişiliğini etkileyebilir. Çalışma ortamında bulunan ebeveynler, farklı yapı ve özelliklerdeki insanlarla etkileşime girmekte, farklılıkları daha kolay kabul etmekte, iletişim becerilerini geliştirebilmektedir. Bu yetkinlikleri çocuklarıyla etkileşimlerinde daha iyi model olmalarını sağlamak ve çocukların uyum becerilerini olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Araştırmada öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri üstünde sınıf düzeyi, aile tipi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne çalışma durumunun anlamlı bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin bir kısmı bu değişkenlerin etkileri olabileceğini dile getirir de sosyal uyumunu etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin %53,4 (ekonomik durum, aile tutumu, ebeveyn öğrenim düzeyi, çalışma durumu, çocuk sayısı), çevresel faktörlerin %27,6 (toplumun yapısı, arkadaş ilişkileri, sosyal medya) ve bireysel faktörlerin %18,9 (cinsiyet, yaş, mizaç hastalık, zekâ) etkili olduğunu savunmuşlardır. Bu sonuçlar çocukların sosyal uyumları üzerinde sadece demografik değişkenlerin etkili olmadığı, çocuğun yaşadığı çevrenin niteliklerinin, anne-baba tutumlarının, çocuğun iletişim becerilerinin ve gelişimsel özelliklerinin etkili olabileceğini akla getirmektedir.

6.2. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda, ilgili kurum ve kuruluşlara, okul yöneticilerine, öğretmenlere, ebeveynlere ve araştırmacılara aşağıda geliştirilen öneriler sunulabilmektedir.

6.2.1.Bakanlıklara Öneriler

- Anne babalar, gelişimin her yönüyle bir süreç olduğu, bebeklik döneminden itibaren çocuklarına karşı davranış ve tutumları onların ergenlik dönemindeki kişilik ve sosyal açıdan uyumunu etkileyebileceği yolunda bilinçlendirmek gerekmektedir.

- Ortaokullarda psikolojik danışman ve rehber öğretmen, öğretmen, psikolog ve çocuk gelişimcilerin sayılarının nitelikli seviyeye getirilmeli ve danışmanlık görevlerinin düzeltme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

6.2.2. Anne-babalar ve Öğretmenlere Öneriler

- Ergenlerin akranlarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinde bebeklik dönemindeki bağlanmanın rolü önemli görülmektedir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında anne-çocuk arasında sağlıklı ilişkilerin kurulması gerekmektedir.
- Eğitimciler öğrencilerin okulda yaşadığı problemleri anne-babalar ile paylaşılmalı, sorunların çözümünde okul-aile işbirliği sağlanmalıdır. Dolayısıyla öğretmenler, hem sınıf içi hem teneffüslerde öğrencilerin aralarındaki ilişkileri takip ederek ve inceleyerek problemlerini öğrenmeye çalışmalı ve problemleri olarak algıladığı öğrencilerin ailelerini uzman bireylerden yardım almak üzere yönlendirmelidir. Eğitimciler öğrencilerin okula uyumlarını kolaylaştırabilmek için birlikte aktivite yapacakları etkinlikler düzenleyebilir.
- Ergenlik dönemi karmaşık bir dönem olduğu için hem anne-baba hem de eğitimciler tarafından bu dönemdeki çocukları olduğu gibi kabullenmeli ve onlarla sağlıklı iletişim kurmalıdır. Bu çocukları psikolojik, davranışsal ve sosyal açıdan desteklemelidir.
- Öğrencilerin sosyal uyumunu etkileyen faktörlerden biri de kardeş sayısı olduğu için kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin anne-babaları ve eğitimcileri tarafından bu öğrencilerinin sosyal uyumlarını geliştirmeye yönelik uygulamaları vermek gerekmektedir.

6.2.3. Okullara Öneriler

- Baba çalışma durumu öğrencilerin sosyal uyumu düzeylerini etkileyen bir faktör olduğu için çalışmayan babalara okul tarafından seminer, konferans gibi çalışmalarla eğitimler verilmelidir. Böylece çalışmayan babaların çocuklarıyla güçlü ilişkiler kurmaları sağlanabilir. Okul psikolojik rehberleri anne-baba mülakatlarını ya da anne baba eğitim çalışmalarını genellikle annelerle yapmaktadır. Okul psikolojik rehberlerinin mülakatlarına babaların da katılımını sağlaması gerekmektedir.

6.2.4. Medyalara Öneriler

- Anne-baba çocuk ilişkilerini geliştirmeye yönelik programların kitle iletişim araçlarıyla planlanması ve böylece daha fazla kitleye ulaşarak çocukların sosyal uyumları artırılabilir.

6.2.5. Araştırmacılara Öneriler

- Bu çalışma ortaokul öğrencileri ile yapılmıştır. Daha sonra gerçekleştirecek araştırmalarda ortaokul öğrencilerin sosyal uyumu farklı değişkenler açısından incelenmeli, sosyal uyumu etkileyen değişkenlerin tanımlamasına yönelik karma desenli çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Acar, E. (2011). *İlköğretim dönemi koklear implantlı çocukların sosyal uyum becerilerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaba, S., Ceyhan, A., Ceyhan, E., Çankaya, Z., Ergene, T., Güven, M., Hamamcı, M., Kalkan, M., Küçükahmet, L., Şahin, H., Şahin, M., Palancı, M., Yazıcı, H. (2009). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akbaş, B. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 ay ve üzeri çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akboy, R. ve İkiz, E. (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlikte çağdaş bir anlayış*. Ankara: Nobel.

Aksu, M. (2015). *Ebeveynlerin sosyal sorun çözme becerileri ile çocuklarının sosyal uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Alver, B. (1998). *Bireyin Uyum düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Arslan, A. K., Yaşar, Ş., Çolak, C., ve Yoloğlu, S. (2018). R Shiny Paketi ile Kruskal Wallis H Testi için İnteraktif Bir Web Uygulaması. *Annals of Health Sciences Research*, 7(2), 49-55.

Arslan, E. (2017). *Erken çocuklukta bilişsel gelişim*. Ankara: Pegem Atıf İndeksi.

Arslan, H., Kuru, M., & Satıcı, A. (2010). Devlet ve özel ilköğretim okullarının etkililiğinin araştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 31(142).

Aslan, B.(2018). *Yaratıcı Drama Uygulamalarının Okul Öncesi Dönemi Öğrencilerinin Besinler Konusundaki Öğrenmelerine ve Sosyal Uyum Becerileri Kazanmalarına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Aslan, E. (2008). *Drama Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin 6 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarına Etkisi* (Yüksek Lisan Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Ata, S., ve Artan, İ. Z. (2021). Ergen Prososyallik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 28(1), 38-44.

Ateşoğlu, İ., ve Türkkahraman, M. (2009). Çocukların Tüketici Olarak Sosyalleşmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 215-228.

Atmaca, R. N., Akduman, G. G., ve Sarıbaş, M. Ş. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173.

Aydoğdu, F. (2019). *Göçmen Aile Çocuklarının Uyum Düzeylerine Sosyal Uyum Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aydoğdu, F. (2022). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran İlişkileri ile Okula Uyumları Arasındaki İlişkide Öz-Düzenleme Becerilerinin Aracılık Rolü. *Eğitim ve Bilim*, 47(212), 177-195.

Aydoğdu, F., ve Gürsoy, F. (2019). Ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında öğrenim gören çocukların sosyal uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 119-128.

Aydoğdu, F. & Gürsoy, F. (2020). Sosyal Uyum Ölçeği: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 1-18.

Aydoğdu, Ü. R., Karamustafaoğlu, O., & Bülbül, M. Ş. (2017). Akademik Araştırmalarda Araştırma Yöntemleri ile Örneklem İlişkisi: Doğrulamalı Doküman Analizi Örneği. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, (30).

Aziz, A. (1982). Toplumsallasma ve Kitlesele İletisim. *Ankara Üniversitesi BYYO Yayınları*, 3(2).

Bacanlı, H. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bacanlı, H. ve Erdoğan, F. (2003). Matson çocuklarda sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin (MESSY) Türkçe'ye uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 351-379.

Bacro, F. (2007). *Spécificité des liens entre l'adaptation socioscolaire, la qualité de l'attachement à la mère et la qualité de l'attachement au père des enfants de 3 à 5 ans* (Doctoral dissertation). Université de Nantes, France.

Badini Kinda, F. (2010). Femmes, foyer, activités professionnelles: les termes du débat au Burkina Faso. *Genre et changement social en Afrique*, 25.

Bahadır, A. (1994). *Ergenlik döneminde dini şüphe ve tereddütler* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Bahadır, A. (2002). Ergenlik dönemi kişilik gelişiminde temel kavramlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (8), 57-65.

Baran, A. G. (2013). Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-25.

Başaran, İ. (2005). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim, Öğrenme ve Ortam*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Başay, B. K., Başay, Ö., Ürüt, A., Hasmercan, B., Uysal, M., ve Usul, B. E. (2020). Hastanede yatarak tedavi gören çocuklar: Psikososyal uyumu etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 402-413.

Bataille-Jallet, M., Blanc, R., Carteau-Martin, I., Dansart, P., Hameury, L., Mahé, C., & Barthélémy, C. (2011). Communication sociale chez les enfants avec autisme. *Contraste*, (1), 255-270.

Bayram, L. (2013). *Düzenli spor yapmanın ıslahevlerindeki çocuk ve gençlerin sosyal uyum ve iletişim becerileri üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Baysal Metin, N. (2016). *Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Benveniste, É. (1952). Communication animale et langage humain. *Diogène*, (1), 1.

Bérubé, F. (2004). *Développement et renforcement de l'estime de soi et de la compétence sociale chez les enfants de 6-11 ans: une étude des services offerts en CLSC* (Thèse de Master). Faculté des Sciences infirmières Université de Montréal, Canada.

Bigras, M., Paquette, D., & LaFrenière, P. (2001). Pluralité des troubles socio-affectifs et attachement chez les petits. *Enfance*, 53(4), 363-378.

Bilek-Hansa, M. (2011). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev ve Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Bilici, N. (2016). *Erasmus programı çerçevesinde Türkiye'den yurtdışına giden ve yurtdışından Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilerin sosyal uyumlarının karşılaştırmalı incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bilir, A. (2005). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin özellikleri ve ilk okuma yazma öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 87-100.

Binbaşıoğlu, C. (1992). *Eğitim psikolojisi: geliştirilmiş yeni basım*. Kadioğlu Matbaası.

Bisaillon, C. (2008). *Attachement et Adaptation Socioemotionnnelle Chez Des Enfants Heberges En Centre Jeunesse* (These du Doctorat). Université Du Quebec À Montreal.

Boissicat, N. (2011). *Le biais d'évaluation de sa compétence scolaire chez des enfants du primaire: ses liens avec la comparaison sociale, sa stabilité et sa valeur adaptative aux plans psychologique et scolaire* (These du Doctorat). Université de Grenoble.

Bostan, S. (1993). *14-15 Yaş ergenlerinin uyum düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Büyükşahin, G. (2009). *Boşanmış ve boşanmamış (tam) ailelerden gelen 11-13 yaş arası çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerinin sosyal uyum düzeyleri ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Carpentier, T., & Desbiens, N. (2021). La communication sociale chez les enfants présentant un trouble du comportement: une avenue vers des interventions prometteuses. *Enfance en difficulté*, 8, 47-70.

Cengiz, F. B. Özdemir Şimşek, P. ve Adıgüzel, Ö. (2020). Drama Süreçlerinde Uyum-Ayna Çalışmaları Örneği. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 15(2), 275- 304.

Cerrahoğlu, S. (2002). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeylerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Cevher, N. (2015). *Ankara'daki Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümlerinin Çocukların Okuma Alışkanlığındaki Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ceyhan, E. (1999). *Mesleki Sorun Düzeyleri Farklı Okul Öğretmenlerinin Kişisel Ve Sosyal Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ceyhan, E. (2016). Mesleki sorun düzeyleri farklı okul rehber öğretmenlerinin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (13), 45-55.

Champagne, G. (2000). *La résilience chez les enfants: stratégies d'adaptation réussies ou phénomène d'internalisation mal mesuré?* (Doctoral Dissertation). Université du Québec.

Charmillot, M. (2002). *Socialisation et lien social en contexte africain: une étude de cas autour du sida dans la ville de Ouahigouya (Burkina Faso)* (Doctoral Dissertation). University of Geneva.

Chen, X., Chang, L., He, Y., & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in Chinese children. *Child Development*, 76 (2), 417-434.

Comte-Gervais, I., Giron, A., Soares-Boucaud, I., & Poussin, G. (2008). Évaluation de l'intelligence sociale chez l'enfant présentant des troubles spécifiques du langage oral:

Présentation d'une échelle d'évaluation clinique. *L'Evolution psychiatrique*, 73(2), 353-366.

Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Çağdaş, A., & Seçer-Sahin, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel.

Çalışkan, İ. G. (2009). *Öğretmenlerin örgütsel sosyalleşmelerinin okul yöneticilerinin liderlik tarzlarına ilişkin algılarına göre incelenmesi: Özel eğitim öğretmenleri örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çankırılı, A. (2012). *Ana baba okulu*. Zafer Basın Yayın.

Çelik, M. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerinin Fonksiyonel Olmayan Tutumlar ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Malatya.

Çevik, K. (2008). İlköğretimde Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Yönlendirme Etkinliklerinde İşbirliği ve Uyum Boyutlarında Karşılaşılan Sorunlar. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1(1).

Çiçek, İ., & Aslan, A. E. (2020). Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri: Kuramsal bir Çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 137-147.

Çok, F. (1994). Gelişim psikolojisi: Ergenlik ve yetişkinlik. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 905-935.

Çubukçu, Z., & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilig*, (37), 155-174.

Çuhadaroglu, F. (1996). Adölesansta psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 17(5), 273-288.

Debbané, M., Murray, R., Damsa, C., Cocchi, L., Glaser, B., & Eliez, S. (2010). Traitement visuel et cognition sociale chez des enfants et adolescents avec traits autistiques. *Neuropsychiatrie de l'enfance et de l'adolescence*, 58(8), 463-468.

Demir, T. T. (2021). Türkçe Eğitimi Alanında Nicel Araştırma Yöntemleri Kullanılarak Yapılan Doktora Tezlerindeki Eğilimler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 543-560.

- Derman, M. T. & Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarda gözlenen davranış problemleri ile ailelerin anne baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21.
- Derville, G. (2017). *Le pouvoir des médias*. Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dobbs, D. (2011). Beautiful brains. *National Geographic*, 220(4), 36-59.
- Dönmezer, İ.(2009). *Ailede iletişim ve etkileşim*(6.baskı).Ankara: Hegem yayınları.
- Durak, N. (2006). *Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Niğde İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Niğde.
- Duru, E. (2008). Uyum zorluklarını yordamada yalnızlık, sosyal destek ve sosyal bağlılık arasındaki ilişkilerin analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 833-856.
- Eisenberg, N., Damon, W., Ve Lerner, R. M. (Eds.). (2006). *Handbook of child psychology, social, emotional, and personality development*. John Wiley & Sons.
- Ekeland, E., Heian, F. & Hagen, K. (2005). Can exercise improve self esteem in children and young people? A systematic review of randomised controlled Trials, *British Journal of Sports Medicine*. 39(11), 792-798.
- Eker Ünal, T. (2021). *WISC-IV sonuçlarına göre normal ve üstün yetenekli olarak değerlendirilen altı-on yaş arasındaki çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Er, H., Genç, M., Gün, Ö., & Tarhan, S. (2014). *Eğitim Bilimine Giriş*. Pegem yayınevi.

- Erbiçer, E. S. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyuma ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ercan, O. (2008). Adolesanın fiziksel gelişimi. *Adolesan Sağlığı, II. İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri” Sempozyum Dizisi*, (63), 13-18.
- Erdoğan, S., Şanlı, H., & Şimşek Bekir, H. (2005). Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 479-496.
- Erdoğan, U. (2012). *İlköğretim Okullarının BürokratikYapıları ile Öğretmenlerin Örgütsel Sosyalleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki (Malatya İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Ergin, D. Y., ve Ermeğan, B. (2011). Çok kültürlülük ve sosyal uyum. *In 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 27(29), 1754-1761.
- Ergün, M. (1987). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları, 5.
- Erigüç, G. , Şener, T. ve Eriş, H. (2013). İletişim becerilerinin değerlendirilmesi: Bir meslek yüksekokulu öğrencileri örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 16 (1) , 45-65.
- Eripek, S. (1982). Kurumsal açıdan çocuklardaki problem davranışların nedenleri ve bir sınıflandırma. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 15(2), 35-46.
- Erny, P. (1985). L'enfant dans la pensée traditionnelle de l'Afrique Noire. *L'enfant dans la pensée traditionnelle de l'Afrique Noire*, 1-200.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison process. *Human relations*, 7,117-140.
- Filiz, S. B. (Ed.). (2011). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. Ankara: Pegem Akademi.

Fortin, L., & Strayer, F. F. (2000). Introduction—Caractéristiques de l'élève en troubles du comportement et contraintes sociales du contexte. *Revue des sciences de l'éducation*, 26(1), 3-16.

Gardner, H. (1982). Brown and Company. *Developmental Psychology*, 8.edution.

Garipova, C. (2007). *Gençlerin Tüketici Olarak Sosyalleşmesi ve Tataristanda Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Gauthier, Y. L. (2021). *Styles parentaux, qualité relationnelle parent-enfant et adaptation chez les élèves en transition vers le secondaire* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Montréal.

Gençöz F. (1998). *Uyum psikolojisi*. Kriz Dergisi, 6(2):1-7.

Gendron, M., Royer, É., Potvin, P., & Bertrand, R. (2003). Troubles du comportement, compétence sociale et pratique d'activités physiques chez les adolescents: Enjeux et perspectives d'intervention. *Revue de psychoéducation*. 32(2), 349–372.

Germino, D. (1980). La théorie de l'État d'hegel: humaniste ou totalitaire?. *Revue européenne des sciences sociales*, 18(52), 97-117.

Goldblatt, D., Brown, L. B., & Patridge, S. (2017). *Aesthetics: A reader in philosophy of the arts*. Routledge.

Göktürk İnce, F. (2014). *Barışçıl yaşam becerileri temalı eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi (Malatya ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Görgünbaran, A. (2008). Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 86-97.

Gül, G. (2003). Öğrencinin Benlik Kavramının Gelişiminde Öğretmenin Rolü. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 77(2003), 8-11.

Güngör Ergan, N. (2007). Yaşlılıkta Sosyal Uyum. *Erişim: www.yaslilikrehberi.org/media/13356/497_yaslilikta_sosyal_uyum_doc* Erişim Tarihi. 2013; 13, 12.

Güngör, M. (2008). Ki-kare testi üzerine. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 84-89.

Güngören, D. (2011). *Evlilik çatışmasının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Günindi Y (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1): 133-144.

Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gürsoy, F., Aydoğdu, F., Aysu, B., & Aral, N. (2017). Göçmen çocukların kaygı düzeylerinin karşılaştırılmalı incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112- 127.

Gürşimşek, I. (2003). Okul öncesi eğitime aile katılımı ve psikososyal gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(1), 125-144.

Güvenç, G., & Aktas, V. (2006). Ergenlik Döneminde Yas, Toplumsal Cinsiyet, Bireysel ve İlişkisel Tutumlar, Benlik Değeri ve Yasam Becerilerine İlişkin Algı Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45.

Hébert, L. (2014). *Modelage parental des stratégies d'adaptation chez les enfants victimes d'agression sexuelle* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Montréal.

Hezer, K.(2018). *6-12 yaş arası öğrencilerin sosyal uyum sorunu ve okul sosyal hizmeti: Sancaktepe örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Hotier, H. (1995). *Cirque, communication, culture*. Presses Univ de Bordeaux.

Işık, B. (2006). *Ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İncedal, A. (2019). *Ergenlerde dindarlık ve kimlik statüsü arasındaki ilişki* (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, konya.

Jackson, D. L. (2010). *Transfer students in STEM majors: Gender Differences In The Socialization Factors That Influence Academic And Social Adjustment* (Doctoral Dissertation). Ames, Iowa, USA: Iowa State University.

Jacobs, É., Léonard, C., Nader-Grosbois, N., Houssa, M., & Mazzone, S. (2016). Entrainer la cognition sociale auprès d'enfants présentant une déficience intellectuelle. *Revue francophone de la déficience intellectuelle*, 27, 127-140.

Join-Lambert, A. (2015). Que signifie apprendre à prier?. In *Les catéchètes dans la mission de l'Église. 7e Colloque international de l'ISPC, en partenariat avec l'UCL*.

Kahraman, G. (2016). *Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; Akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri ve istatistik yöntemleri*. Ankara. Bilim Yayınları.

Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaya, A., Bozaslan, H., Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.

Kaya, S. (2003). *Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi ve etkinliklerin sosyalleşmeye etkisi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kaya, Z., & Şahin, M. (Eds.). (2013). *Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri Meslek Yüksek Okulları İçin*. Eğitim Yayınevi.
- Kınık, E. (2000). Adolesan dönemde fiziksel büyüme ve cinsel gelişme. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21(6), 720-740.
- Koç, M. (2005). Din psikolojisi açısından ergenlik döneminde dua ve ibadet psikolojisinin gelişimi. *EKEV Akademi Dergisi*, 9(25), 75-88.
- Koçak, H., ve Köse, Z. (2014). Ergenlerin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları ve Sosyalleşme Süreçleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21-32.
- Kulaksızoğlu, A. (2000), *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). Almanya'daki Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelemesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(21), 169-182.
- Kunkel, D. (2002). Les effets des médias sur les enfants: les orientations de la recherche aux Etats-Unis. *Débats Jeunesses*, 9(1), 143-163.
- Kuzgun, Y. (1985). Psikolojide insancı yaklaşım. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 18(1), 1-17.
- Landry, M., & Blanc, R. (2009). Le syndrome d'Asperger: capacités verbales et adaptation sociale. *Approche Neuropsychologique des Apprentissages chez l'Enfant-ANAE*, 21(101), 69-84.
- Larose, M. (2007). *Comportement maternel et problèmes de comportement chez les enfants de mères adolescentes* (Doctoral Dissertation). Université Laval Faculté Des Sciences De L'education, Quebec.
- Légaré, C. (2019). *Compétences socio-émotionnelles: différences entre enfants ayant une déficience intellectuelle et enfants typiques* (Doctoral Dissertation). Université Du Quebec.

- Lemieux, R. (2009). *Étude des relations entre la dissociation, le fonctionnement réflexif et les difficultés d'adaptation chez des enfants abusés sexuellement* (Doctoral Dissertation). Université Laval Faculté Des Sciences Sociales, Québec.
- Lépine, A. (1996). *L'abus de substances psychoactives chez les psychotiques et l'adaptation sociale* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Trois-Rivières.
- Loveland K. A. et Kelley M. L. (1988), Development of adaptive behavior in adolescents and young adults with autism or Down syndrome, *American Journal on Mental Retardation*, 93(1), 84-92.
- Main, K. (Ed.). (2020). *Teaching middle years: Rethinking curriculum, pedagogy and assessment*. Routledge.
- Mainguet-Suarès, A. (2017). *Les patientes anorexiques présentent-elles des déficits en cognition sociale? Reconnaissance émotionnelle et théorie de l'esprit: une étude comparée* (Doctoral Dissertation). Université de Lausanne Faculté des sciences sociales et politiques, Lausanne.
- Melikoğlu, M. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin problem çözme becerileri ile sosyal uyum becerileri ve sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Moisan, A. (2014). *Évaluation d'impact d'une intervention visant la promotion de la compétence sociale chez les enfants agressifs à la maternelle* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Montréal.
- Müjdat, A. (2006). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63.
- Nadir, E. (2015). *Yetişkinlerdeki yaşam kalitesi düzeyi ile sosyal uyum arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Neriman, A., Burçin, A. ve Kadan, G. (2020). Covid 19 sürecinde çocuklar: Gelişimsel ihtiyaçlar ve öneriler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 360-379

- Newman, M. B. & Newman, R. P. (2017). *Development Through Life, A Psychosocial Approach*, Wadsworth Cengage Learning. Learning, United States of America.
- Neyzi, O., Alp, H., & Orhon, A. (1975). Sexual maturation in Turkish girls. *Annals of human biology*, 2(1), 49-59.
- Odabaşı, B. (2013). İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerinin ana baba tutumları açısından incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(2), 33-51.
- Ogelman, H. G. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarının aile değişkenlerine bağlı olarak incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 213-230.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z., & Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarının yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 143-152.
- Ovla, D. H., Türkegün, M., Özdemir, A. A., Özcömert, B. V., & Taşdelen, B. (2017). Parametrik olmayan yöntemlerin yanlış kullanımı ve doğurabileceği sonuçlar: simülasyon çalışması. *Cukurova Medical Journal*, 42(2), 241-248.
- Öğreten, Ö. (2020). *Lise öğrencilerinin sosyal beceri, sosyal uyum ve kariyer olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öğretici, A. E. (2017). *Bir grup üstün zekâlı çocuğun sosyal uyum durumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öğüt, F. (2001). *Sosyal uyum ile sürekli kaygı arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Öksüz, Y., & Ayvalı, M. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı İle Sosyal Uyum Düzeyi İlişkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(5).
- Öncü T. (1999). Lev S. Vygotsky's theory of development. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 227-236.

- Öz, İ. (2017). *Çocuklukta Uyum ve Davranış Bozuklukları*. İstanbul: Martı Yayıncılık.
- Özçetin, S. (2013). *Yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özen, Ş., D. (1999). “ Eşler arası Çatışma ve Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri1: Davranış ve Tutum Problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1), 19-29.
- Özgüler, V. C. (2018). Göç ve Uyum Politikaları. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1(1), 1-10.
- Özgüven, E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri*, 2. Revizyon, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (1992). Üniversite öğrencilerinin sorunları ve baş etme yolları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7).
- Özkurt, Y. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin aile içi iletişimlerinin ve sosyal uyum durumlarının incelenmesi* (Doktora Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Özpolat, A. (2010). Ailede demokratik sosyalleşme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 9-24.
- Öztürk, K. (2017). *İstanbul'daki Suriyeli çocukların öfke ve sosyal uyum düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, M. (2008). *Ergen Psikolojisi*. Sosyal Bilimler Konferansları.
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106-120.
- Parke, R.D., Simpkins, S.D., McDowell, D.J., Kim, M., Killian, C., Dennis, J., Flyr, M.L., Wild, M., Rah, Y. (2004). Relative Contributions of Families and Peers to Children's Social Development. (Eds. P. K. Smith ve C. H. Hart) Blackwell Handbook Of Childhood Social Development. *Blackwell Publishing, USA*, 156-177.

Parlaz, E. A., Tekgöl, N., Karademirci, E., & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.

Pawlowski, W. & Hamilton, G. (2008). Talking to your adolescent about STDs, HIV, & Sex. Stages of Adolescent Development Retrieved from <http://www.proyectoideas.jsi.com/Docs/OCC%20Notes%20Feb.%202008.pdf>

Pehlivan, S. (2017). *Lise öğrencilerinin sosyal uyum becerileri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Pekşen Akça, R. (2020). Annelere yönelik oyun temelli sosyal-duygusal gelişim destek programının 24-30 aylık bebeklerin sosyal-duygusal gelişimlerine ve anne-bebek ilişkisine etkisinin incelenmesi (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Peleg, O. (2012). Social anxiety and social adaptation among adolescents at three age levels. *Social Psychology of Education*, 15 (2): 207-218.

Pierrehumbert, B. (2004). Le développement socio-émotionnel de l'enfant et la garde hors de la famille. *Spirale*, (2), 57-84.

Piqueras, J. A., Mateu-Martínez, O., Cejudo, J., & Pérez-González, J. C. (2019). Pathways into psychosocial adjustment in children: modeling the effects of trait emotional intelligence, social-emotional problems, and gender. *Frontiers in psychology*, 10, 507.

Pry, R., Guillain, A., & Foxonet, C. (1996). Adaptation sociale et compétences sociocognitives chez l'enfant de 4-5 ans. *Enfance*, 49(3), 315-329.

Ricaud, P., & Corroy, L. (2019). *Utopies et médias de masse*. ISTE Group.

Robinson, A. (2014). *Attachement maternel et adaptation chez l'enfant en bas âge* (Mémoire Doctoral). Université Laval Doctorat en psychologie, Québec.

San Bayhan, P., & Artan, İ. (2014). *Çocuk gelişimi ve eğitimi* [Child development and education]. İstanbul: Morpa.

- Sarı, B. A., İşeri, E., Yalçın, Ö., Aslan, A. A., & Şener, Ş. (2012). Çocuk Davranış Listesi Kısa Formunun Türkçe Güvenilirlik Çalışması ve Geçerliliğine İlişkin Ön Çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(3).
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıkavak, Z. (2009). *Ceninden Ergenliğe*. Özlem Yayınevi, İstanbul.
- Seçkin, S. (2015). *Ergenlerde ebeveynlerden algılanan ilgi/kabul ile ergenin sosyal uyumu ve dürtü kontrol düzeyi arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Servais, C., & Servais, V. (2009). Le malentendu comme structure de la communication. *Questions de communication*, (15), 21-49.
- Sezen, Ü. (2010). *Sosyal Psikoloji*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sparrow, S. S., Cicchetti, D. V., & Balla, D. A. (2005). *Vineland adaptive behavior scales*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Stocker, C.M., Youngblade, L. (1999). "Marital Conflict and Parental Hostility: Links With Children's Sibling and Peer Relationships". *Journal of Family Psychology*, 13: 598-609.
- Suzor, L. (1989). *Les comportements de sollicitations en regard des habiletés sociales chez les enfants d'âge préscolaire* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Trois-Rivières.
- Şahin, G. N. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, Ş., & Özçelik, Ç. Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5(1), 42-49.

Şahintürk, L., & Özcan, B. (2017). The comparison of hypothesis tests determining normality and similarity of samples. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 13(2), 21-36.

Şentürk, S. (2007). *5-6 Yaş Çocuklarının Çalışan ve Çalışmayan Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Bu Çocukların Sosyal-Duygusal Uyum Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şimşek, A., & Eroğlu, Ö. (2013). *Davranış bilimleri*. Eğitim Yayınevi.

Şimşek, D. (2013). *Ergenlik döneminde çocukların evden kaçma nedenlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tanner, J. M. (1962). *Growth at adolescence*.

Taplamacıoğlu, M. (1969). *Genel sosyoloji*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Taplamacıoğlu, M. (1975). *Din Sosyolojisi*. Ank: AÜİF Yay.

Tapmaz, Ç. (2012). *Halk oyunları çalışmalarının İlköğretim beşinci sınıf (10-11 yaş gurubu) öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Taşçı, Y. (2013). *Ergenlik döneminde bulunan (12-15 yaş) öğrencilerin akademik başarılarında okulun rolü: Batman ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.

Tekgül, N. (2005). *Adolesan sağlığı*. İzmir, Pratisyen Hekimlik Derneği Yayını.

Temel, D., & Türkoğlu, B. (2019). Yerleşim yerlerine göre anne baba tutumlarının okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 843-871.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi* (Vol. 11). Ankara.

- Tokmak, M. (2014). Bolu İli ve Mudurnu İlçesinde Yaşayan Gençlerin Dezanvantajlılık Halleri (Genel Durumları, Sorunları ve Umutları). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4/ 138-154.
- Topaloğlu, Ö. (2013). *Etkinlik Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Çocukların Akran İlişkilerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Topcu, E. & Büyükbeşe, T. (2020). Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (1) , 23-34.
- Toy, B. (2006). *Sanat eğitimi alan ve almayan 15-17 yaş grubundaki ergenlerin sosyal uyumlarının ve benlik tasarımı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tunçel, M. (2005). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ile Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan Kavrak, S. ve Özer, Z. (2018). Koroner Kalp Hastalıklarının Yönetiminde Uyum ve Öz Yeterlik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 334-345.
- Turcotte, N. (2015). *Relations d'objets et difficultés d'adaptation chez les enfants exposés à la violence conjugale* (Doctoral Dissertation). Université du Québec à Trois-Rivières.
- Tutkun, Ö. F. (2006). Kırgistan Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkiyeli Öğrencilerin Uyum Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 256-267.
- Türkan, Ö. (2018). Lev S. Vygotsky'nin Gelişim Kuramı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 39(1-2), 227-236.
- Türkel, Ç. (2010). *İlköğretim Öğrencilerinin Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeyi İle Sosyal Uyum ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24), 543-559.

UNICEF (2011). *Adolescence an Age of Opportunity*. The State of the World's Children 2011.

Uzun, A., ve Boyalı, E. (2020). *Ergenlik Dönemleri ve Spor*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Ünal, İ. (2013). *Gençliğin Yol Haritası*. Nesil Basım Yayın Gıda Ticaret ve Sanayi A. Ş.

Viellard, M., Da Fonseca, D., De Martino, S., Girardot, A. M., Bastard-Rosset, D., Duverger, H., et Poinso, F. (2007). Autisme et retard mental: étude de la communication sociale précoce. *Archives de pédiatrie*, 14(3), 234-238.

Vural, D. E. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Wadsworth, L. A., & Thompson, A. M. (2005). Media literacy: a critical role for dietetic practice. *Canadian Journal of Dietetic Practice and Research*, 66(1), 30-36.

Watts, W.J. (1979). Deaf children and some emotional aspects of learning. *The Volta Review*, 491-500.

Weiner, J., Harlow, L., Adams, J. F., & Grebstein, L. (1995). Psychological adjustment of college students from families of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 23(3-4), 75-96.

Wendland, J., & Gaugue-Finot, J. (2008). Le développement du sentiment d'affiliation des enfants placés en famille d'accueil pendant ou après leur petite enfance. *Devenir*, 20(4), 319-345.

WHO (2003). *Promoting The Health of Young People in Custody*. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/107532/e81703.pdf>

WHO (2005). *Nutrition in Adolescence: Issues and Challenges For The Health Sector: Issues in Adolescent Health and Development*: World Health Organization.

- Wilson, S. R., & Sabee, C. R. (2003). *Explicating Communicative Competence as A Therotetical Term*. (Edt: j. o. gren and c. m. sabee). Handbook of communication and social İnteraction skills, 3–51.
- Yağmur, Y. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Süreci Ve Rekreasyon Aktivitelerinin İncelenmesi: Erciyes Üniversitesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yaman, F. (2017). Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar. *Kadem kadın araştırmaları dergisi*, 3(1), 91-110.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı M. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi*. (41.Basım), İstanbul: Remzi kitapevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ş. (2019). *Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yörükoğlu, A. (2000), “*Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*”. 11. Baskı., Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*.
- Yu, J.J., Gamble, W.C. (2008). “Pathways of Influence: Marital Relationships and Their Association With Parenting Styles and Sibling Relationship Quality”. *Journal of Child Family Studies*. 17, 757-778.
- Zonana, M. (2011). *İş stresinin işgörenlerin örgütsel sosyalleşme düzeylerine etkileri ve bir araştırma*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK A. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Genel Bilgi Formu

Cinsiyet: () Kız () Erkek

Sınıf Düzeyi: () 6.sınıf () 7.sınıf

Kardeş sayınız: () Hiç yok () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve daha fazla

Aile tipiniz: () Çekirdek aile () Geniş aile

Anne Öğrenim seviyesi: () ilkokul () ortaokul () lise () üniversite ve üstü

Baba öğrenim seviyesi: () ilkokul () ortaokul () lise () üniversite ve üstü

Anne Çalışma Durumu: () Çalışıyor () Çalışmıyor

Baba Çalışma Durumu: () Çalışıyor () Çalışmıyor

EK B. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sevgili anne-baba,

Çocuğumuzu Dr. Öğr. Üyesi Burçin AYSU danışmanlığında Okan Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisi tarafından yürütülen **Altıncı ve Yedinci Sınıfta Öğrenim Gören Çocukların Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi** başlıklı araştırmaya dahil etmek istiyoruz.

Bu araştırmanın amacı ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında öğrenim gören çocukların sosyal uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmaya tahminen **15 dakika** süre ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için beklenen, bütün soruların eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, en uygun cevapların verilmesidir. Bu formu okuyup onaylamanız, çocuğumuzun araştırmaya katılmasını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Araştırmacının

Veli ya da Vasisinin

Adı-Soyadı: Aminata FOFANA

Adı-Soyadı:.....

İletişim Bilgileri: e-posta:

İletişim Bilgileri: e-posta:

İmza:

İmza:

FREOG.010/Rev.00

EK C. SOSYAL UYUM ÖLÇEĞİ

Sorular		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Arkadaşlarım...					
2	Evde...					
3	Ailemdeki...					
4	Okula...					
5	Eşyalarımı...					
6	Ailem beni sever.					
7	Okulda...					
8	Aile...					
9	Evde yaptığım hataları kabul ederim.					
10	Arkadaşlarım...					
11	Dışarı...					
12	Dersle...					
13	Okul...					
14	Evdeki...					
15	Okula...					
16	Teneffüslerde...					
17	Okula gelirken kişisel temizliğime dikkat ederim.					
18	Aile...					
19	Ders...					
20	Evde...					
21	Arkadaşlarımın...					
22	Arkadaşlarımın...					
23	Sınıf...					
24	Arkadaşlarıma kızdığımda düşüncelerimi sakince söylerim.					
25	Arkadaşlarımla...					
26	Aile...					
27	Okulda düzenlenen etkinliklere katılırım.					
28	Okul...					
29	Oyunlara...					

Sorular		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
30	Okuldaki...					
31	Okuldaki...					
32	Ailemi...					
33	Sorunlarımı...					
34	Öğretmenlerim...					
35	Arkadaşlarıma...					
36	Aile...					
37	Arkadaşlarım...					
38	Arkadaşlarımla...					
39	Birçok...					
40	Ailemle...					
41	Ödevlerimi...					
42	Ailemin...					
43	Aileme...					
44	Üzüntülerimi					
45	Kavgam...					
46	Okul...					
47	Eve...					
48	Arkadaşlarımla...					
49	Kendimi ailemin bir parçası olarak görürüm.					
50	Arkadaşlarımdan...					
51	Okulda...					
52	Arkadaşlarıma...					
53	Aile...					
54	Arkadaşlarımla...					
55	Evdeki...					

EK D. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Öğretmenler,

Bu görüşme formu ortaokulların altıncı ve yedinci sınıfında öğrenim gören çocukların sosyal uyum düzeyleri üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne-baba öğrenim düzeyi ve anne-baba çalışma durumu gibi faktörlerin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerini elde etmek amacıyla geliştirilmiştir. Sorulara vereceğiniz yanıtlar gizli tutulacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya sunduğunuz katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Aminata FOFANA

1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
Yaşınız: () 30 ve altında () 31-40 () 41-50 () 51 ve üstünde
Mesleki Kıdeminiz: () 5 yıl ve altında () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21 yıl ve üstünde
Branşınız:

2. GÖRÜŞME SORULARI

1. Çocukların sosyal uyumlarını etkileyen faktörler neler olabilir? Açıklayınız.
2. Çocukların sosyal uyumlarının cinsiyete (kız-erkek) göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.

3. Çocukların sosyal uyumlarının sınıf düzeyine (altıncı sınıf-yedinci sınıf) göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
4. Çocukların sosyal uyumlarının kardeş sayısına göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
5. Çocukların sosyal uyumlarının aile tipine göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
6. Çocukların sosyal uyumlarının anne öğrenim düzeyine göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
7. Çocukların sosyal uyumlarının baba öğrenim düzeyine göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
8. Çocukların sosyal uyumlarının anne çalışma durumuna göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
9. Çocukların sosyal uyumlarının baba çalışma durumuna göre farklılaştığını düşünüyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.

EK E. ETİK KURUL ONAYI

 OKAN ÜNİVERSİTESİ		İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARI	
Toplantı Tarihi: 23.02.2022			
Toplantı Sayısı: 150			
Toplantıya Katılanlar:			
Prof. Dr. Mithat Kıyak	(Başkan)		
Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan	(Üye)		
Prof. Dr. Ali İlker Gümüşeli	(Üye)		
Prof. Dr. Fatma Çiğdem Çelik	(Üye)		
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hale Aksuna	(Üye)		
Dr. Öğr. Üyesi Uğur Tarık Özkut	(Üye)		
Dr. Öğr. Üyesi Duygu Aydın Haklı	(Üye)		
Dr. Öğr. Üyesi Aylin Seylam Küşümler	(Üye)		
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Yazıcı	(Üye)		
Okan Üniversitesi Etik Kurulu 23.02.2022 tarihinde toplandı.			
Yapılan görüşmeler sonucunda;			
Karar 9- Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü-Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nden Aminata FOFANA'nın Dr. Öğretim Üyesi Burçin AYSU danışmanlığında " Altıncı ve Yedinci Sınıfta Öğrenim Gören Çocukların Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi " başlıklı çalışmalarının etik açıdan uygun olduğuna oy birliğiyle karar verildi.			
Prof. Dr. Mithat Kıyak (Başkan)			
Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan (Üye)	Prof. Dr. Ali İlker Gümüşeli (Üye)	Prof. Dr. Fatma Çiğdem Çelik (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hale Aksuna (Üye)	Dr. Öğr. Üyesi Uğur Tarık Özkut (Üye)	Dr. Öğr. Üyesi Duygu Aydın Haklı (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Aylin Seylam Küşümler (Üye)	Dr. Öğr. Üyesi Özlem Yazıcı (Üye)		

EK F. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İZİN VE VALİLİK ONAYI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
Yüksek Lisans Enstitüsü
Tarih: 06.04.2022
Sayı: E-14588481-605.99-47332710
E-İMZA: 5235-4db3-3280-b36a-34d9
0000492771

Sayı : E-14588481-605.99-47332710
Konu : Araştırma İzni

06.04.2022

İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 29.03.2022 tarihli ve 105581.96 sayılı yazımız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Aminata FOFANA'nın "Altıncı ve Yedinci Sınıfta Öğrenim Gören Çocukların Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tezi kapsamında merkez ilçelere bağlı okullarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (3 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
İstanbul Okan Üniversitesi
Bilgi:
9 Merkez İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-oby>

Bilgi için: Emine Kömür

Unvan : Şef

İnternet Adresi: ankara.meb.gov.tr

Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden 5235-4db3-3280-b36a-34d9 kodu ile teyit edilebilir.

EK G. ÖLÇEK İZNİ

